AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. *M. arkası Ardıç Sok.*
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 18992

Fiyatı: 60 kuruş

*
* *

AKİS Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden :

Metin TOKER

*

Teknik Sekreter
Cüneyt ARCAYÜREK

*

Ressam :
İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğraf :
Muammer TAYLAK

Klişe :
Cemal YENAR

* *

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 *lira*
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*
* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

W. Giraud

Reisicumhur kupasını aldı

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Önümüzdeki haftadan itibaren, Ankara hümmalı bir faaliyete giriyor. Gerçi bu faaliyet yurdun her tarafında, her sahada görülecektir. Yaz ayları = Tatil ayları sona ermiş bulunuyor. İlk okullar, orta okullar, liseler açıldı. Yalanda Üniversitelerde de derslere başlanacaktır. Memurların hemen hepsi vazifeleri başına döndüler. Rehavet, atalet gibi kibar isimli tembelliklerin artık yeri olmamak gerek. Nitekim şehirlerde hayatın canlandığı âdeta gözle görülüyor. İnsanlar daha cevvalleşti, sokaklar daha kalabalıklaştı. Kış ayları yaklaşıyor. *AKİS* de elbette ki, her şeyden evvel bir aktüalite mecmuası olması hasebiyle bu akışa ayak uyduracak, yurtta ve dünyada bir haftayı sizlere olduğu gibi nakledecektir. Kanlı, canlı insanların resimleri, kimsenin şüphesi olmasın, kanlı cardı çıkar. *AKİS'in* vazifesi, aksettirmektir.

Fakat bizim bahsettiğimiz faaliyet, siyasî faaliyettir. Uzun yaz ayları boyunca Ankara iktidar tarafından da, muhalefet tarafından da terkedilmiş ve Anayasa'da işaret edilmemiş olduğu halde İstanbul —hattâ İstanbulun muayyen semtleri— hakiki başkent haline gelmişti. Ancak bu yüzden hareket de hafiflemiş, herkes daha ziyade denizle, eğlenceyle, gezmeyle uğraşmıştır.

Şimdi, bu devre kapanmıştır ve siyasî faaliyetin sıklet merkezi yeniden normale, yâni Ankaraya dönmüştür.

AKİS, seçimlerin hemen ertesi günü, Mayısın 15 inde intişara başlarken gazeteci dostlarımız bizi ikaz etmişlerdi :

«— Niçin ölü mevsimde çıkıyorsunuz? Sabretsenize, Kasım'da çıkınız...»

Bu ikaz, bir bakıma yerindeydi. Yaz ayları bütün gazete ve mecmuaların en az sattıkları devredir. Fakat, bizim maksadımız, doğrusu istenilirse başkaydı. Biz, hakikaten Kasım başını asıl intişar ayı olarak düşünüyorduk. Ama, *AKİS* yepyeni bir teşebbüstü. Memlekette nasıl karşılanacağını bilmiyorduk. Tutacak mıydı, tutmıyacak mıydı? Gazeteden kitaba her türlü neşriyatın, az veya çok kadın bacağına dayanıp kaldığı bir zamanda böyle şeylerle alâkası bulunmıyacak, sadece okumak, hâdiseleri bilmek, olup bitenleri öğrenmek istiyenlere hitap edecek bir mecmuayı «civcivli» mevsimde nisbeten olgun hale getirmek için uzun bir «rodage = tecrübe» devresini lüzumlu gördük.

AKİS, derhal gördüğü rağbet ve alâkadan dolayı sizlere şükranlarım burada defalarca ifade etmiştir. Her mecmuanın az satıldığı ve üstelik siyasi faaliyetin de pek azaldığı bir devrede *AKİS* yavaş, fakat sağlam adımlarla yolunda ilerlemiş ve bugünkü okuyucusu çok, tesiri fazla mecmua haline gelebilmiştir. Bunun, her şeyden evvel ve her şeyden fazla tam tarafsız ve cesur oluşumuzdan, hiç kimseden bir şey istemediğimiz için kendimizi hiç kimseye bir şey borçlu saymadığımızdan ve nihayet memlekete, millete, demokrasiye zararlı gördüğümüz her türlü faaliyet ve kim olursa olsun her türlü şahısla uğraşmayı vazife bilmemizden ileri geldiğini hatırdan çıkarmıyoruz. Buna devam etmememiz için hiç bir mâniin bulunmadığım da görmüşşünüzdür.

Şimdi, siyasi hayatın kızıştığı bugünlerde —ki, en mühim hâdise Meclis'in açılmasıdır— *AKİS* kendi prensipleri dahilinde sizleri Ankarada cereyan eden her hâdiseden haberdar edecek, her işin iç yüzünü, kuliste geçen tarafım etraflı ve tamamiyle doğru olarak anlatacak, hâdiselerin kahramanlarım hususiyetleriyle tanıtacaktır. Bunun için hazırlıklarımızı yapmış bulunuyoruz. Meclisin mühim toplantılarında ayrıca, hususi «Meclis sayfası» hazırlıyacak ve bu sayfada müzakerelerin en can alıcı taraflarından başka asıl alâka uyandıracak ciheterini, hatipleri ve «küçük teferruat»ı sizlere en hoş, en cazip tarzda anlatmaya çalışacağız.

Siyasi faaliyet yalnız Meclisin umumi celselerinde olmıyacaktır. Komisyon çalışmaları ve orada cereyan eden müzakereleri *AKİS,* gözlerinizin önüne serecektir. Partilerde olup bitenlerden de sizleri haberdar edeceğiz. AKİS'in her yerde gözü ve kalağı bulunduğunu biliyorsunuz. Siyasi faaliyetin her türlüsünü duyurmaya ve hakiki mahiyetlerini belirtmeye çalışacağız.

Demokrasimiz bakımından mühim bir devreye giriyoruz. Şu önümüzdeki aylar zarfında Ankara'da cereyan edecek hâdiseler, Millet Meclisinde belirecek zihniyet, partilerin tutumu, partilerin içindeki müfritler ve mutedillerin, partilerarası münasebetlerin bugünkü berbat durumda kalmasında menfaati olanlarla iyileşmesini, normalleşmesini can-ı gönülden arzu edenlerin oynayacakları roller belki de tarihi sıfatına lâyık olacaktır.

Bütün bunları gözönünde tutarak tedbirlerimizi almış, istihbarat kadromuzu bir kat daha kuvvetlendirmiş bulunuyoruz. Sizleri her şeyden ilk önce haberdar edeceğiz. O kadar ki hafta sonlarında AKİS'i daha da fazla merakla bekliyeceksiniz.

Saygılarımızla,

AKİS

Hükümet

E. Menderes - F. R. Zorla
Başvekilin vekili ve muavini

Değişiklik var mı, yok mu?

Kabinenin genç ve sevilen azalarından biri mütevazi bir tavırla, hattâ hafifçe mahcup bir edayla :

«— Böyle bir şeyden benim haberim yok, dedi. Kimsenin de haberi olduğuna zannetmiyorum. Eğer ufacık bir imâ olsaydı, biz kendimiz çekilirdik. Biz, her ne pahasına olarsa olsun sandalyede kalmak azminde değiliz. Yaptığımız memleket vazifesidir. Memleket için hayalısı neyse o olsun. Her halde elimizden gelen gayretle çalışıyoruz.»

Türkiyenin en çok satan gazetesi Hürriyet, bir kaç gün evvel bir Ankara haberine atfen kabinede değişiklik olacağı yolunda bir rivayeti büyük başlıklarla yayınlamıştı. Hattâ isimler de veriliyordu: İşletmeler Vekili Fethi Çelikbaş, Gümrük ve Tekel Vekili Emin Kalafat, Çalışma Vekili Hayreddin Erkmen kabine dışı bırakılacaklar, Başvekil Muavini Fatin Rüştü Zorlu da başka bir vazifeye getirilecekti. Ancak haber neşredildiği sırada Başvekil İstanbulda bulunuyordu ve hükümette bir değişiklik yapılıp yapılmıyacağı hususunu Adnan Menderes'ten başka biç kimsenin bilmesine imkân ve İhtimal yoktu. Hattâ bizzat Menderes'in bu mevzuda bir karara varmış olması çok, ama çok şüpheliydi. Eğer havadisin menşei İstanbul olsaydı, doğruluğu hakkında bir ihtimal belirebilir, «belki» denebilirdi, «Başvekil böyle bir niyetini orada açıklamıştır». Fakat hayır! Havadisin menşei Ankaraydı ve Anka-

Demokrasi, ihtişam ve fazilet

Muammer ALAKANT

Montesqieu der ki : «Krallık ihtişama, Cumhuriyet fazilete istinat eder.» Ancak bunu rejimlerin 200 senedenberi geçen tarihi tekâmülünden sonra bugün «Diktatörlükler ihtişama, demokrasiler fazilete dayanır.» şeklinde ifade etmek daha doğru olur.

Memleketimizde sekiz senedenberi tecrübe edilmekte olan demokratik rejim fazilete birinci derecede ehemmiyet atfetmek bakımından ne netice vermiştir? Parti teşekkülleri, matbuat, fertler ve sair demokrasi organları tam randımanlı ve hassas bir fazilet süzgeci vazifesini görebilmişler midir? Çok üzülerek ifade etmek mecburiyetindeyim ki buna «Evet» diye müsbet cevap verebilmek çok güçtür. Bir zaman bir partinin hususî ve umumî hayatındaki skandallarından dolayı mühim ve actif siyasî vazifeden uzaklaştırdığı şahısların diğer partiye şiddetle hücum etmek kabiliyetlerinden dolayı yine itibar mevkiine getirildikleri görülmüştür. Kendisi iktidar mevkiinde iken uygunsuz hareketlerinden dolayı muhalif ve muvafık herkesin nefret ve husumetini celbeden kimselerin o mevkiden uzaklaştırıldıktan sonra iktidarın liderleriyle arası açıktır diye bir sevgi ve takdir tülüne sarılmak istendiği müşahede edilmiştir.

Filân ve filân seçimde faziletsizliği hakkında seçmenlerce kanaat hasıl edildiği halde nasılsa aday listesine girmiş olan bir insanın, eğer ona rey verilmezse diğer partinin namzedi kazanacaktır düşüncesiyle, partisi taraftarlarının bütün reylerini topladıkları vâki olmuştur.

Bu bahiste bir çok misaller vermek mümkündür. Fakat demokraside fazilet gibi ulvî bir mevzuda bir polemik açılmasını uygun görmediğimden ve AKİS'in sayfaları da buna manen müsait olmadığından bir iki örnek vermekle iktifa edeceğim.

1954 seçimlerinde X vilayetinde bir adam peyda oluyor. Kendisi Ankara'da bir iştedir. Mebus namzetliği için A partisine müracaat ediyor. Yoklamaya girmek için bu partiye 500 lira da veriyor. Fakat yoklamayı kazanamayınca B partisine müracaat ediyor. Ona da o kadar bir para veriyor. Yine kazanamıyor. Bu sefer 500 lira vererek C partisine müracaat ediyor. Ve C partisi onu resmen namzet gösteriyor. Bu C partisi o vilâyette en çok faziletten ve samimiyetten bahseden bir partidir. Parti idarecilerinden birine böyle bir ayda biç bir ahlâkî kayıt gözetmeksizin 3 partiye müracaat eden bir kimseyi nasıl mebus namzedi gösterebildiklerini sorduğum zaman «zaten X vilâyetinde bizim kazanmak ihtimalimiz yoktu. Parti ve propaganda masraflarına yardım olsun diye onu namzet gösterdik şeklinde cynique bir cevap veriyor. 500 lira - 1000 lira için bu gayri ahlâkî hareket pervasızca yapılırsa ya milyonlar için neler yapılmaz?

Devlet vekili olduğumun ilk aylarında Çorum kongresinde açılan bir bahsi fırsat bilerek mebus ve vekil tahsisatiyle servet yapmanın mümkün olmadığını ve şimdi malûm olan varlığım 1954 senesinde artmış bulunursa bunun gayri meşru olacağım şimdiden millete ilân ettiğimi bildirmiştim. Bundan asıl maksadım memleketin bütün gazetelerinde neşredilecek bu beyanatla mühim bir hakikati vatandaşlarıma açıklamak, onların millet vekâleti hizmetini üzerlerine alan kimselere karşı dikkat ve murakabe hassasiyetlerini tahrik etmek idi Bir vekilin vekil olduğu zaman servetini açıklaması Amerika ve Avrupa demokrasilerinde takdirle karşılanan hareketlerdendi. Benim bu hareketimin muhalif matbuat tarafından da takdir edileceğini ve. örnek gösterileceğini safiyane tahmin etmiştim. Fakat muhalefetin resmî organı bunu Halk Partisinin eski ricaline karşı bir ima ve tariz mahiyetinde görmüş olacak ki bir hücum vesilesi yaptı ve kendi partisinden filânı ve falanı görmüyormu gibi haksız ve haldi olsa bile tamiri benim elimde olmıyan bir hususla mukabeleye kalktı. Fazilet için fedakârlık edenlerin, mücadele yapanların, gayret gösterenlerin muhalifleri tarafından da takdir ve hürmet görmeleri gereken bir devirde yaşıyoruz. İnsanların demokrasi için canlarını ve kanlarını feda etmeleri, daha ziyade demokrasinin manevi cephesi içindir. Bu manevi cephe de «Fazilet» en esaslı bloklardan birini teşkil eder. Fazilet bloku eksik olan bir demokrasi yaşayamaz, yaşasa bile millet ve devlet için ancak felâketli olur. Fazilete partiler içinde ve partiler üstünde en ehemmiyetli mevkii vermek mecburiyetindeyiz. Demokrasinin bir organı olan her «fert» fazilete bu mevkii vermelidir ki partiler de daima bu facteur'ü gözönünde tutmaya mecbur kalsınlar.

Marif Vekili - Başvekil

Bu Maarif Vekilinin verimli çalışmaları mı?

rada isimleri yukarda geçen vekilleri «atlatmak» gayretiyle çalışan faal bir kumpanyanın mevcudiyeti hiç kimsenin meçhulü değildi. Gazete, olsa olsa isimleri eksik yazmıştı. Zira bu kumpanya iadece Fatin Rüştü Zorlu, Fethi Çelikbaş, Emin Kalafat, Hayreddin Erkmen değil, kabinenin halk tarafından sevilip tutulan diğer bazı vekillerinin, meselâ Sıtkı Yırcalının da aleyhindeydi. Haberlerin kaynağının orası bulunduğunda pek az şüphe vardı.

Başka bir ihtimal daha mevcuttu. Adnan Menderes kalabalık bir gazeteci kafilesiyle beraber Anadoluda bir seyahat yapmıştı ve o seyahat sırasında Başvekil dostane hasbihalde bulunmuştu. Gazeteciler, Başvekilin mesai arkadaşlarından bahsediş şekline bakarak bundan mânalar çıkarmış olabilirlerdi. Bir kaç kişi, hakkında bir kaç latifenin akisler uyandırmış olmasına niçin şaşmalı? Bazı nüktelere siyasî mânalar vermek, kimin gözde olup kimin gözden düştüğünü bunlardan çıkarmaya çalışmak bizim hayatımızda mutlaka değiştirilmesi gereken bir gelenek olmuştur. İnsana öyle geliyor ki tek partili hayattan demokratik hayata geçtiğimiz şu anda, partilerin liderleri de mesai arkadaşları hakkında umumi yer. lerde, hattâ hususî hasbıhallerde nükte yapmaktan vazgeçmelidirler. Hele cemiyetimiz arzulanan olgunluk seviyesine erilsin, o zaman istedikleri gibi konuşabilirler.

Ortaya atılan isimlerin, «popüler» olmaktan başka vasıfları da vardı. Fatin Rüştü Zorlu'nun, dış politika meselelerinde de olsa Başvekilin bir müşaviri mevkiinde bulunduğu bilinmektedir, diğerlerinden Emin Kalafat bir zamanlar Menderese gayet yakın olarak biliniyordu. Diğer üçü ise Demokrat Parti içinde, isimleri bir mâna ifade eden şahsiyetlerdir. Bunların Menderes'in etrafından uzaklaşmasını —bir kıskanç cariyeye has isteri ile— arzu edenler mevcuttur.

Rivayetlerin kaynağının buraları olduğu anlaşılmaktadır. Kabinede bir değişiklik olup olmıyacağı ancak Başvekilin bildiği bir iştir ve bizim öğrendiğimize göre bu hususta bir «hazırlık» yoktur. Nitekim Adnan Menderes İstanbuldan Ankaraya dönmesi beklenen İşletmeler Vekilini İstanbulda alakoymuş ve kendisini Irak Başvekili Nuri Said Paşa şerefine verilen son ziyafetlerin hepsine davet etmiştir. Reisicumhur ise, Karadeniz sahillerinde yaptığı seyahatte refakatine Çalışma Vekilini de almıştır. Gümrük ve Tekel Vekili ise, gözlerindeki bir rahatsızlığı tedavi ettirmek maksadiyle Avrupaya gitmiş bulunmaktadır. Başvekil muavini, Türk-Irak görüşmelerinde, her zamanki gibi Başvekilin gayet kıymetli ve faydalı bir yardımcısı olmuştur. Ekonomi ve Ticaret Vekiline gelince o bir yandan piyasadaki, bir yandan Odalar Birliğindeki ve bir yandan Vekâletin içindeki bazı kimselerle uğraşmaya, fiyatları hiç olmazsa oldukları yerde tutmaya çalışmaktadır.

Ya *başkaları?*

Ancak zaman zaman, daha başka kaynaklardan diğer bazı vekillerin değiştirilecekleri yolunda haberler de çıkmıyor değildir. Bunlar siyasi maksatlardan ziyade, başvekile bu zatların mesailerinden memnun olunmadığını hatırlatmak gayesini gütmektedir. Tabii, biraz tuhaf usul ama, demokrasimizin vaziyeti göz önünde tutulursa fazla hayret etmemek icap eder. Umumî efkârın tutmadığı vekillerin «istila edecekleri» bir şayia halinde gazetelere aksettiği zaman bu biraz da bahis mevzuu vekile «istifa edersen, pek iyi bir harekette bulunursun» demiye getirilmektedir. Fakat bahis mevzuu vekiller çok zaman bunu pek büyük bir infialle karşılamakta, devletin resmi ajansı veya partinin resmî organı vasıtasiyle şiddetli tekzipler neşretmektedirler.

Bunun son misalini Maarif Vekili Celâl Yardımcı göstermiş, istifa etmesi ihtimalini derpiş eden bir gazete haberini görülmemiş sertlikte bir beyanatla tekzip etmiştir. Beyanatı takip eden gün ise Zafer gazetesinde «Maarif Vekilinin verimli çalışmaları» başlığını taşıyan bir yazının yayınlanması temin edilmiştir.

«Maarif Vekilinin verimli çalışmaları!.» Bunun pek garip bir başlık olduğu görülmektedir. Fakat anlaşılıyor ki sandalyede kalmak için bu neviden neşriyata da lüzum hissedilmektedir.

Mamafih, «Maarif Vekilinin verimli çalışmaları» diye başlık!.. Bu, hakikaten çok parlak bir buluştur. Aferin bulana...

Muhalefetin gayreti

Nihayet muhalefet de bu neviden haberleri iktidarı yıpratmak maksadiyle kullanmaktan geri kalmamaktadır. Kabine tâdillerinin bizde bir kabine buhranına yol açması bahis mevzuu olmamakla beraber halka Demokrat Parti ileri gelenleri arasında derin ve vahim ihtilâflar bulunduğunun duyurul-

F. Çelikbâş - A. Menderes

Karakediye kışt dendi mi?

Marif Vekilinin verimli çalışmaları

Zafer Gazetesinden bir manzara

Başlık âleminde bir keşif

masına gayret sarfedilmektedir. Mamafih iktidar partisi içinde liderin gayet sağlam bir durumu olduğu bilindiğinden meselâ Halkçı bu neviden haberleri istismar ederken gayet ihtiyatlı bir Usan kollanmayı tercih etmekte ve havadisleri hep «nakil» suretiyle vermektedir. Halil Özyörük hâdisesi vesilesiyle Ulus gazetesinin sütunlarında görülen ve kuvvetini vakıadan alan kampanya gibi müsbet kampanyalara ise hemen hiç rastlanmamaktadır.

Bu bakımdan «hükümette değişiklik» başlıklı yazılar artık mühim tarihlerin arifesinde (Büyük Millet Meclisinin açılışı, İktidar Partisi Kongresinin toplanması, Seçimlerin sonu gibi..) ısıtılıp ortaya çıkarılan dedikodular mahiyetini geçmemektedir.

Ancak bu, ne kabinede değişiklik yapılmıyacağı, ne de değiştirilmesi faydalı zatların bulunmadığı mânasına sureti katiyyede alınmamalıdır. Birincisi için Başvekilin bir kararı kâfidir; ikincisi ise balonca görülmektedir.

Vekilin gazetesi

Gazetenin sahibi —kendisi vekil değildi— muhabirini karşısına almıştı ve alabildiğine haşlıyordu. Biraz evvel yazı işleri müdürünü haşlamıştı, o da hıncını muhabirden almıştı. Ama delikanlı o kadarla kurtulamamış, bir defa da genç patronun karşısını boylamıştı.

«— Nasıl, diyordu, nasıl olur da hakikaten gittiğin bir manevrada bomba patlar, insanlar ölür ve sen ne duyar, ne haber alırsın... Tabii gitmedin! Gitmedin ve havadisi akşam bir arkadaşından alıp getirdin.. Beş para etmezsiniz, beş para!..»

Genç muhabir, biraz evvel yukarda, yazı işleri müdürüne söylediğinden başka şey söyliyemiyordu.

«— Efendim, diyordu, duydum.. Bombanın patladığım da gördüm, bazı erlerin şehit düştüğünü de.. Ama, tatbikatta Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes de vardı. Hepimizden rica etti, kazayı yazmayın diye! Hani, tatbikatta kaza olması öyle mühim hâdise değildi, ama bu seferki Irak Başvekili Nuri Said Paşanın şerefine yapıldığı için türlü dedikodulara yol açar diye düşünmüştü. Hepimiz kabul ettik ve hiç birimizin yazmamasına karar verdik.. Baksanıza, başka gazetede var mı? Ne biliriz, Türk Sesi'nin yazacağım!»

Eğer genç patron fazla hiddetli olmasaydı, akan suların durması gerekirdi. Zira hâdise hakikaten, muhabirin dediği gibi cereyan etmiş, kazadan sonra bizzat Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes o kendisine has son derece nazik edasiyle gazetecilerden bunun aksettirilmemesini bilhassa rica etmişti. Sebep te, yine genç gazetecinin söylediği sebepti.

Ertesi gün, bütün gazeteler ve ajans bu haberi, bu hâdiseyi meskût geçiyordu. Bir tanesi müstesna: Türk Sesi! Türk Sesi gazetesi, okuyucularımızın artık öğrendikleri gibi hükümetin Basın ve Yayın islerini tedvire memur Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un gazetesidir. Dr. Mükerrem Sarol'un gazeteciliği, mesleki değil, tâbir caizse arızidir. Politika hayatına atıldıktan ve partisi iktidara geldikten sonra kendisi bir de gazeteye sahip olmuştur.

Eğer vak'a ilk vak'a olsaydı, belki «bir yanlışlık» deyip geçmek kabildi. Fakat aynı gazete, bundan pek kısa bir müddet evvel başka bir vekilin daha aleyhinde neşriyat yapmıştı. Bu sefer Doğan Nadi dayanamadı ve sordu :

«— Milli Müdafaa Vekili rica etti ve kimse bir şey yazmadı.

Tek bir istisna : Türk Sesi.

Türk Sesi? Mükerrem Sarol.

Mükerrem Sarol? Devlet Bakanı.

Aynı hükümetin iki bakanının hareketi bu. Maaşallah, kabine âzası arasında amma da fikir birliği var, ha!»

Bu suretle, «atlatma» gibi görünen bir havadisin hakiki mahiyeti anlaşılıyordu. Evet, ortada bir «atlatma» nın olduğu görülüyordu. Fakat, hangi mânasiyle atlatma? Gazetecilikteki mânasiyle mi, yoksa siyasetteki mânasiyle mi? Bundan evvelki hâdise de hatırlanınca insanın içinden «siyasetteki» demek geliyor, ama...

Yalnız, tekrarından asla bıkmıyacağımız bir meseleyi burada bir defa daha belirtmek ve alâkalıların ehemmiyetle dikkat nazarını çekmek isteriz. Dr. Mükerrem Sarol'un, şahsı itibariyle, vekil olmasına bizim hiç bir surette itirazımız yoktur. (Başkalarını bilmeyiz). Başvekil kendisine devlet işlerini de gördürmek istemiş, vazife vermiş, kabinesine almıştır. Buna yalnız bizim değil, hiç kimsenin (kabine yalnız reisicumhurun tasdikinden geçer) itiraza hakkı yoktur.

Ancak Dr. Mükerrem Sarol Basın işlerini tedvire memur Devlet Vekâletine getirilmiştir ve bu sıfatla devletin resmî ilânlarının tevzünde en salahiyetli söz sahibidir. Denilebilir ki resmî ilânları o tanzim eder. Yalnız resmî ilânları değil, devlet dairelerinin gazete ve mecmualara abone olmaları hususunda da karar vermek hakla çok zaman ona aittir. Dr. Mükerrem Sarol aynı zamanda radyolarımızın da başında bulunan vekildir.

Böyle bir makama gazete sahibi bir zatın getirilmesi ne dereceye kadar doğrudur? Hâdise hatırlardadır, General Eisenhower Charles Wilson'u Millî Müdafaa Vekâletine getirmek istediği zaman Amerikada müthiş bir gürültü kopmuştu. Zira Charles Wilson, Millî Müdafaa Vekâletinin iş yaptığı bir firmanın hissedarı bulunuyordu. Hissesini devretmesi veya bu vazifeye getirilmemesi haklı olarak istenildi. Kaldı ki, Wilson, Milli Müdafaa Vekâletinin siparişlerini gelişi güzel veremezdi. Resmi ilânların veya resmî abonelerin tevzii İse bizde Devlet vekilinin tamamiyle şahsî takdirine kalmıştır. Amerika'da, Demokrasinin icabı yerine getirildi. Charles Wilson umumî efkârın arzusuna boyun eğdi.

Tekrar ediyoruz, mesele katiyyen Dr. Sarol'un şahsı ile alâkalı değildir. Bu, bir prensip meselesidir. Devletin ilân ve abone işlerini şahsî takdiriyle tanzim eden bir vekâlete gazete sahibi vekil getirilemez.

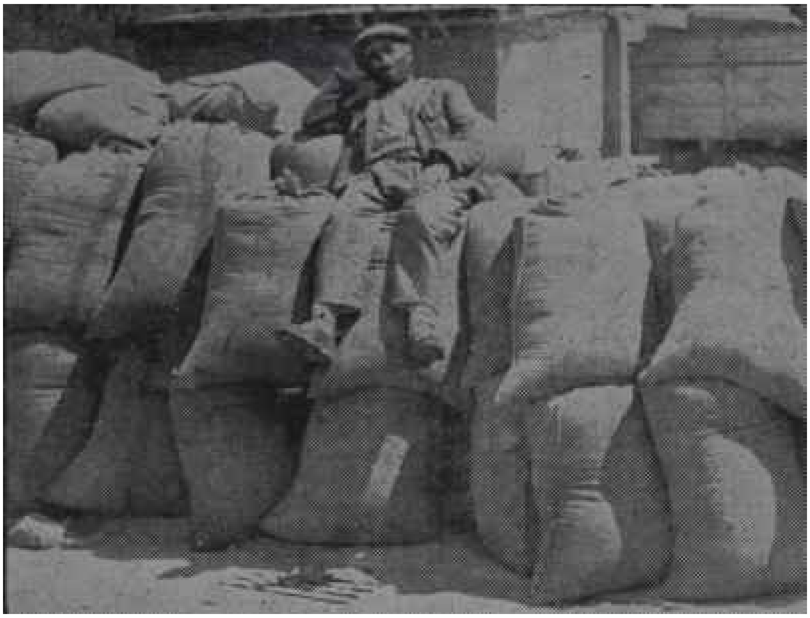
Üstelik Türk Sesi'nin satışının pek alçak olduğu bilinmekte, aldığı resmî ilânın ve devlet abonesi miktarının pek yüksek olduğu görülmektedir. O kadar ki, ilkokullara bile Türk Sesi gönderilmektedir. Bütün bunlar olmasa dahi, bir gazete sahibinin resmî ilân çeşmesinin musluğu başına oturtulması demokratik idarelerde asla tecviz edilemez.

Hatırlatıyoruz.

İktisad

Buğday peşinde

Ankara'nın yakınlarında bir köyde, köylü başım havaya kaldırdı. Köylünün adı Âdil çavuştu. Gök masmaviydi; ne uzakta, ne yakında bir tek bulut gözüküyordu. Parlak bir güneş bu sonbahar sonunda insanın sırtını ısıtıyordu. Yağmur ihtimali, her halde bugünlük tamamen ortadan kalkmıştı. Âdil çavuş aylar var ki her sabah evinden dışarıya bu ümitle çıkıyor, fakat şairleri memnun edecek manzara karşısında, önünde uzanan tarlasına bakıp derin derin içini çekiyordu. Rahmet yine düşmiyecekti. Kuraklık vardı, mahsul durumu iyi değildi. Anadolu, 1954

Buğday çuvalları ve sahibi

Geçen sene işler kekaydı ama...

sonbaharında aynı şekilde içini çeken binlerle, yüzbinlerle Adil çavuşlarla doludur.

Köylü daha sonra :

«— Buğdayımı nasıl veririm?» diye söylendi.

Buğdayını vermek istemiyordu. Yağmur yağmamakta devam ederse hali haraptı. Asıl korktuğu, yağmursuzluğun bütün bu sonbahar aylarında devamından başka gelecek ilkbahara da intikal etmesiydi. Eğer kışa kadar rahmet düşmez, önümüzdeki bahar da kuraklık sürüp giderse maazallah kıtlık olurdu. Şu aylarda bir yağmur yağsa rahatlayacak, elindeki buğdayı götürüp Ofise satabilecekti. Ama su damlalarını görmeden, ihtiyatsızca bir harekette bulunmak istemiyordu. Tâbir caizse, suyu görmeden paçaları sıvamak niyetinde değildi. Şimdiye kadar çok kıtlık çekmiş, yağmur yağmayınca elinden vaktiyle çıkarmış olduğu buğdaylara pek yanmıştı. Yine tâbir caizse, sütten ağzı yanmıştı.

İşte köylerde vaziyet bu iken Cumhuriyet gazetesinde, büyük başlıklarla, bir havadis çıktı : «Amerikadan bir miktar buğday ithal edilecek».

Haber gerek iktidar, gerekse muhalefet çevrelerinde bir bomba tesiri yaptı. Demek, memleketimizi buğday ihraç eden bir memleket haline getirdiğiyle öğünen Demokrat Parti hükümeti buğday ihracı bir yana, buğday ithal edecekti. Demek ki, Demokrat Parti hükümetinin başarı dediği şey gökten rahmet düşmesi ve havaların müsait gitmesinden ibaretti. İşte, bir yıl kuraklık gelip çatınca buğdayımızı bile ithal etmek zorunda kalıyorduk..

Halbuki, ithal edilecek olan buğday yemeklik değil, tohumluktu ve köylü buğdayının beşte dördünü elinde tuttuğu halde Ofisten tohumluk talep ediyordu. Ofisin karşılayamadığı ihtiyaç buydu.

Köylünün buğdayını vermek istemeyişinin tek sebebi, kuraklık mıydı? Hayır. Gerçi kuraklık bunda en büyük rolü oynuyordu ama, köylünün kulağına fısıldanmıştı da :

«— Yakında muhtar seçimleri var, hükümet buğdayınızı daha yüksek fiyata alacak. Bekleyiniz, kazanırsınız».

Bunu fısıldayanlar ne muhalefet mensuplarıydı, ne de iktidar. Bunu fısıldayanlar «açıkgöz» geçinen köylülerdi. Şimdiye kadar geçirdikleri «siyasî tecrübe» den faydalanıyorlardı. Halbuki hükümetin, zaten çok yüksek olan buğday alım fiyatım daha fazla yükseltmeye ne niyeti vardı, ne de takati... Malını bu sebepten saklayanlar, yaralıyorlardı. Ama siyasetle ticaretin pek ziyade karıştığı bir devirde kusurlarına bakmamak gerekirdi.

Bu iki sebep, darlığı meydana getiriyordu. Hem havalar iyi gitmemişti, hem de hükümet köylüye müstakar bir politikaya sahip olduğu kanaatini telkin edememişti. Netice şuydu: Memlekette buğday, geçen seneye nisbetle az olmakla beraber vardı; fakat köylünün deposundan çıkıp Ofisin deposuna girmiyordu. Halbuki müstahsil köylü, aynı Ofisten tohumluk bekliyordu.

O zaman, tohumluğu ithal fikri doğdu.

Bir defa, bunun büyük faydalan vardı. Amerikadan alınacak tohumluk bilhassa Güney Doğu Anadolu için biçilmiş kaftandı. Tohumluk buğday, orada fevkalâde neticeler veriyordu. Üstelik bu, eğer Amerika bize hakikaten yardım etmek istiyorsa, eğer hakikaten sağlam bir ordunun sağlam bir ekonomiye dayanması gerektiği hakikatine inanıyorsa onun için de mükemmel bir fırsattı. Türkiye, yardım olarak bu tohumluğu Amerika'dan temin edebilirse hem gelecek yıl daha iyi mahsul alabilecek, hem de kendi buğdayını dışarıya satmakta devam edecek ve giriştiği kalkınma hareketine devam imkânını bulacaktı. Şimdi Sıtkı Yırcalı buna çalışıyor.

Bunun, şimdiye kadar yapılmamış bir şey olmadığım hatırlamak lâzımdır. Meselâ İtalyanlar bizden «Amerikan yardımı» olarak buğday almışlar —yâni parasını Amerikalılara ödeterek—, sonra kendi buğdaylarını ihraç etmişlerdir. Türkiye şu anda sıkıntılı bir devrede bulunuyordu. Onu, elinden tutmak lâzımdı. Ona, şanslar vermek icap ediyordu. Ekonomimiz ancak bu suretle kendi yağı ile kavrulur hale gelmek yoluna girmiş olacaktır.

Amerika'dan buğday ithal edileceği yolundaki havadislerin esası buydu. Bu yolda henüz bir teşebbüse geçilmemişti ama, niyet yukarda bahis mevzuu edilen niyettir. Her halde Amerikadan dolar mukabili buğday almak bahis mevzuu değildir. Temenni olunur ki, Amerikalı dostlarımız başkalarına yaptıkları kolaylığı Türkiyeden esirgemiyecekler ve Anadolunun Güney Doğu gibi buğday bakımından çok mühim ve geniş bölgesine fevkalâde iyi giden tohumluk buğdaylarından ihtiyacımız olan 150 bin tonu vereceklerdir.

*

Ancak burada bir noktayı belirtmek zaruret haline gelmektedir. Ekonomimizin tamamiyle tesadüfi, bir tek şahsın —başvekilin— gayretine ve direktiflerine bağlı, plânsız, insicamsız, rüzgârların önünde sürüklenen bir manzarası olduğu bu suretle bir defa daha meydana çıkmaktadır. Bir kabile devleti olsaydık, bunun pek ehemmiyeti yoktu. Ama, değiliz. Modern bir devletin İse, mutlaka modern anlayışa uygun bir ekonomi politikasına sahip bulunması gerekir. Başvekil Adnan Menderes genç, enerjik ve hareketli bir adamdır. İktisadî politikası da öyle.. Halbuki bir millet kaderini bu neviden ekonomilere bağlayamaz. İktisadî politikamızın dinamizmi Başvekilin şahsi dinamizminden değil, o yolda plânlanmış olmasından İleri gelmelidir.

Zar oyunları vardır. Zarı atarsınız, bir defa, iki defa, üç defa düşeş gelir. Ama dördüncüsünde iyi oturtamadınız mı, bütün kazandıklarınız uçar gider.' Şahıslar bu şekilde cür'et oyunlarında talihlerini deneyebilirler, ama milletler asla!

Buğday İhraç eden memleketler arasında dördüncü mevkie ulaştığımızı iftiharla ifade ederken, bir de bakıyoruz yağmur varmamış ve köylü buğdayını Ofise teslim etmekten cekiniyor. Üstelik kalkınmamız için gerekli bütün dövizi de hemen hemen buğdaydan bekliyoruz. Yağmur her memlekette yağmayabilir, ama yağmur yağmayınca ekonominin altüst olmaması için tedbir

alınması zarureti hatırdan çıkarılmamalıdır.

Türkiye gibi geri kalmış bir memleketin kalkınmasının güçlüğünü biç kimse inkâr niyetinde değildir. Ama lütfen bir kişinin çizip günü gününe takip ettiği bir iktisadi politikanın da politikaların en iyisi olduğu hususunda millet iknaya çalışılmasın..

Mütehassıslardan şikâyet

Nitekim Almanya seyahatinde Başvekile refakat eden ve Demokrat Partinin İstanbul listesinden müstakil olarak mebus çıkan Nadir Nadi ile iktidara sempatisi hiç şüphe götürmiyen Ahmet Emin Yalman iktisadî işlerimizin bir «koordinasyon» a muhtaç bulunduğunu gayet açık şekilde ifade etmişlerdir.

Hâdise uyandıran yazı, Nadir Nadinin bir başmakalesi olmuştur. Muharrir bu yazısında Almanya'da başvekilimize refakat eden mütehassıs ve eksperlerin ne kadar kifayetsiz olduklarını belirtmekte ve bu zatların memlekete fayda yerine zarar getirdiklerinin sabit olduğunu bildirmektedir. Nadir Nadinin bildirdiğine göre iktisadi temasları yapan «mütehassıs» larımız memleketimizin vaziyetini Alman meslekdaşlarına o kadar kötü şekilde aksettirmişlerdir ki, neticede Türk - Alman münasebatının dumura uğraması tehlikesi belirmiştir. Sonradan Başvekil Alman bankacılarını karşısına alarak onlara hakikî durumu anlatmış ve münasebetlerin zarar görmesi önlenebilmiştir.

Nadir Nadi'nin sadece temas etmekte yetindiği meselenin esası şudur : Almanya seyahatinin sonlarına doğru Adnan Menderes kendisine refakat eden gazetecilere bir yemek veriyor ve bu yemekten sonra hasbihal arasında «mütehassıs»ların bir is beceremediklerinden dert yanarak Alman bankacılariyle olan görüşmesini anlatıyor ve ancak kendisinin fena bir durumu önleyebildiğini söylüyor. Almanlarla iktisadî görüşmeleri yapan mütehassıslar kimlerdir? Bunlar üç heyetten (Resmî heyet, eksperler heyeti, basın heyeti) birincisine dahil olan ve ihtisastan «iktisadî isler» olan kimselerdir, vekâletlerde yüksek mevki işgal eden 4-5 zattır. Anlaşılıyor ki. Başvekilin, mesailerinden memnun kalmadığı zevat bunlardır. Zira, heyetle beraber piden diğer eksperler Almanlarla iktisadî müzakerelere girişmemişlerdir. Görüşmeler devam ederken onlar umumiyetle başka bir odada beklemişler ve kendi dairelerini alâkadar eden malûmat istendikçe bunları hazırlayıp vermelerdir. Zaten onların götürülmelerindeki sebep, lüzumundan fazla bir iyimserlikten başka şey değildir. Verebilecekleri malûmat hazırlanın, canlı insanlar değil bu malûmat pekâlâ Almanyaya gönderilebilirdi. Fakat hemen bir anlasmaya varılabileceği düşünülerek bu zatların, kendi dairelerini alâkadar eden alım - satım'da bulunabilmeleri için beraber eritmelerinde fayda mülahaza olunmuştur. Hattâ, AKİS' in seyahatten evvel bildirdiği gibi içlerinden bir kısmının Başvekil döndükten sonra orada kalıp mesaide devam edebilecekleri hususu kendilerine bu yüzden bildirilmiştir.

Görülüyor ki, Nadir Nadinin «Tayyareden boşalan kalabalık» dediği heyet böyle fazla iyimser bir düşüncenin mahsulüdür.

İktisadî heyetimizin kifayetsiz oluşuna gelince bunda asıl suçlu o heyeti teşkil edenlerden ziyade o zatları seçenler ve o zatların işgal ettikleri mevkileri, hattâ daha yüksek makamları manasız hale getirenlerdir. Başmuharrirlerin lüzumunu haykırdıkları koordinasyon, işte budur. Yâni ekonomimiz tek kişinin pek yakın güdümünden çıksın, bir takımın mahsulü olsun ve başvekil o takımın sadece kaptanı olmakla yetinsin.

Bunun için gerekli eleman Türkiye'de var mıdır, yok mudur? O, bir başka meseledir. Fakat bir frenk muharirin şu sözü hiç kimsenin hatırından çıkmamalıdır:

«Mezarlar, yaşadıkları müddetçe yaptıkları işin kendilerinden başka hiç, ama hiç kimse tarafından yapılamıyacağına inanmış insanlarla doludur!»

Yazısız !

Develi, 18 a.a — Üç gündenberi Kayserinin misafiri bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi, hemşehrimiz Refik Koraltan bu sabah beraberinde Kayseri Mebusları Kayseri Valisi ve Besinci Yurtiçi Bölge Kumandam olduğu halde Kayseriden İncesuya gelmiştir. İncesuda kendisini coşkun tezahüratla karşılıyan vatandaşlarla belediyede bir müddet hasbihal eden Meclis Reisimiz İncesuluların dileklerini tesbit etmiş ve Develiye müteveccihen İncesu'dan ayrılmıştır.

Yol boyuna çıkan köyler halkının sevgi gösterilerine mukabele eden Meclis Reisimizi kazamız kaymakamı, belediye ve parti başkanı ile kalabalık bir vatandaş topluluğu kaza hududunda karşılamışlardır.

Develi'ye muvasalâtında Meclis Reisimize görülmemiş derece coşkun tezahürat yapılmıştır. Kasabaya müteaddit taklar kurulmuş, yeni yapıdan asfalt üzerine baştanbaşa halılar döşenmişti. Yol boyunca halkın coşkun tezahüratı arasında ilerliyen Meclis Reisimizin yoluna gençler tarafından çiçekler atılmış ve kendisine buketler takdim edilmiştir.

Halkın candan sevgi gösterisi ve "Yaşa varol" nidaları arasında belediyeye gelen Meclis Reisimiz bir müddet meşgul olduktan sonra kadın erkek binlerce vatandaşa hitapetmiş kendisine ve arkadaşlarına karşı izhar olunan bu samimi sevgi gösterisine şükranlarını ifadeden sonra memleketin umumi kalkınması mevzuundaki çalışmaları kısaca izah etmiş, Develinin vilâyet olma arzusunun gerçekleşmesi için gerekenleri yapacağım söylemiş ve ezcümle demiştir ki:

Gözlerinizden okuyorum. Beklediğinizin cevabını siz zaten vermiş bulunuyorsunuz. Kazanızın adını değiştirerek Vilâyet olma arzusu içindesiniz. Gönüllerinizin asumana yükselen feryadını gözlerinizden okuyorum. Allah muradınıza kavuşturacaktır.

Yerinde, çok makul ve çok meşru istediğinizi arkadaşlarıma, Başvekile ulaştıracağım. Ben de diğer mebus arkadaşlarımla beraber millet çocuğu hemşehriniz ve mebusunuz olarak bunun *gerçekleştirilmesi için hiçbir gayreti esirgemiyeceğim. Tarihini seven, işini seven, kalkınma hamleleri içinde milletin kendisine gösterdiği sevgi ve muhabbete daha çok lâyık olmak yurdumuzu her bakımdan mamur ve müreffeh kılmak için çalışanları sevgilerine, sürekli itimadına mazhar olmanın gururu ve bahtiyarlığı içindeyiz, Böylece bir daha Develiye gelmiyeceğim. İnşallah 2000 bin nüfusu bağrında toplayacak* «Erciyes» *Vilayerine kavuştuğumuz... v.s. v.s.*

Basın

Aftan çıkan dâvalar

Hüseyin Cahid Yalçının, Nihad Erime gönderdiği haber şuydu:

«— Üzülmeğe değmez.. Eğer Ölürsem, mezar taşıma şöyle yazdırırsınız: Elli sene hürriyet için mücadele etti, hapishanede öldü!»

Hakikaten 80 yaşındaki mücadele adamı, hâdiseyle birinci derecede alâkalı şahıs olduğu halde olup bitenlere en az umursayandı. Kendisine mahsus telâkkileri, kendisine has fikirleri vardı. Onların çerçevesi dahilinde mücadelesine devam ediyordu. Bu sırada ise bir af hikâyesinden ne dâvalar çıkıyordu!.

Her şey, günün birinde, hiç lüzum yokken, Demokrat Partinin resmî organı Zafer gazetesinde af meselesine dair üç yıldızlı bir yazının çıkması ile başladı. Üç yıldız, konyak markalarında nefaset ifade eder. Bahis mevzuu makalede sadece imza yerine konmuştu. Hakikaten yazının nefasetle uzaktan yalandan en ufak bir ilgisi yoktu. Tamamiyle aksi... Son derece antipatik bir yazıydı. Diyordu ki: «Af ne demek, niçin? Yaptıklarının cezasını çeksinler.. İster seksen yaşında, ister yüz.. Hem, af istemek bir suçtur. Buna nasıl cüret ediyorlar?»

Yazının altında imza yoktu ama gerek zihniyet, gerekse berbat ifade bakımından meşhur Zühtü Hilmi Velibeşe'nin üstad kaleminden çıkmışa pek benziyordu. Ancak, yazının muharriri imzasını atmaktan niçin çekinmişti? Bir tek sebep olabilirdi: Basına ve umumî efkâra antipatik görünmemek! Halbuki belki de eline kalem alan zatlar arasında bundan korkmıyacak bir tek insan vardı: Bizzat Velibeşe.. İnsan bir hududu aştı mı, daha fazlasından neden çekinsin?.. Umumî efkâr tabiî bilinmez ama, her halde Türk basın âleminde

bu zattan daha az sevilen bir Demokrat Parti yazan —yazar, yazan mânasına alınmalıdır— yoktu..

Sonra, Cumhuriyet gazetesinin Ankara mümessili tahkikatını yaptı ve anladı ki, yazı hakikaten üstadın kaleminin eseridir. Bunun üzerine üstada, bütün basında bir yaylım ateşi açıldı. Kampanyayı Doğan Nadi idare ediyordu —Doğan Nadi gazetecilerin İrana yaptıkları bir seyahatte Velibeşe ile pek hoş vakit geçirmişti, o anları hayatının en güzel hatıraları olarak saklıyordu— ve Bediî Faik kendisini ağır toplariyle destekliyordu. Af için Büyük Millet Meclisine başvurmuş olan İstanbul Gazeteciler Cemiyetinin reisi Cevat Fehmi Başkut da inceden inceye cihada katılıyordu. Öteki gazetelerde de, bahis mevzuu makalede beliren zihniyetle açıktan açığa alay eden yazılar eksik olmadı. Zühtü Hilmi Velibeşe, bir defa daha, hiç lüzumu yokken bir pot kırmış ve hem kendisine, hem gazetesine, hem de mensup olduğu partiye zarar vermiş, üçünü de sevimsiz vaziyete sokmuştu. Üstelik, yazı ile Temyiz azalarına baskı yapılmasına çalışıldığı yolunda bir de iddia ortaya çıktı.

İşin burada kalmasına imkân kalmamıştı. Çeşitli taraflardan Adliyeye müracaat başladı. Bunların en alâka uyandıranı, Hüseyin Cahid Yalçın ile beraber beş buçuk seneye mahkûm olmuş olan —cezası: Basın suçu— Cemal Sağlam'dır. Halkçı gazetesinin yazı işleri müdürü savcılığa başvurarak Zafer gazetesinin imzasız bir yazı ile Temyiz âzalarının üstünde baskı yaptığı yolunda bir ihbarda bulundu. İstediği, gazetenin mesulleri ile yazının muharriri hakkında takibata geçilmesiydi. Bu hususta, savcılıkça henüz bir karar verilmiş değildir. Eğer makalede hakikaten böyle bir hava sezilirse gazetenin yazı işleri müdürü sorguya çekilecek ve savcılık gazeteden resmen, yazının kimin tarafından yazıldığını soracaktır. Gazete, bu suale cevap vermek mecburiyetindedir. İmzasız yazıların kim tarafından yazıldığım ancak savcılık sorabilir.

Bu arada Zafer gazetesinde, bilhassa Cumhuriyet gazetesine cevaplar çıkıyordu. Cevaplarda, yazının Zühtü Hilmi Velibeşe tarafından yazılmadığına dair bir açıklamanın bulunmaması —gazete, makalenin kimin tarafından yazıldığını istemezse söylemez ama, kimin tarafından yazılmadığını bildirmesi âdettir— tahminlerin isabetini ortaya koyuyordu. Hem Zühtü Hilmi Velibeşe bunu inkâr da etmiyordu. Kendisine :

«— Üstadım, şunlara hak ettikleri cevabı veriverin!.» diye teşvikte bulunanlara cevaben, hakkındaki yazı muharrirlerinden bir kısmını dâva edeceğini bildiriyordu. Tonun ağzında Bedii Faik vardı. Zühtü Hilmi Velibeşe'nin kendisini sevmediği ve her yazısında «suç» gördüğü biliniyordu. Fakat Velibeşe her yerde «suç» görür.

Böylece bir dâvanın akislerinden, bir kaç dâva daha ortaya çıkmış oluyordu. Hakaret, karşılıklı hakaret teraneleri daha uzun müddet devam edip gideceğe benziyor.

Zühtü Hilmi Velibeşe

Bu adam itiraz edecek

Bu sırada Hüseyin Cahid Yalçın hakkında 1951 yılında yazılmış bir yazı dolayısiyle yeni bir dâva daha açılıyordu. Ancak aynı dâvada Cemal Sağlam beraat etmişti. O zamanlar Hüseyin Cahit Yalçın mebus bulunduğundan teşriî masuniyeti vardı, muhakeme edilememişti. Şimdi, mahkemenin vereceği karar hayli alâka uyandıracaktır.

Nihayet, aynı mesele yüzünden Zafer, yabancı basın ve bilhassa İngiliz gazetelerine de yaylım ateş açmıştır. Bu gazetelerde, meselâ Times'da Türkiye'de basın hürriyetinin zedelendiğini ifade eden yazıların çıkması Zafer'i ve onun muharrirlerini hiddetlendirmiştir. Memleketimiz hakkında sitayişkâr yazılar yazdıkları zaman en parlak kelimelerle pohpohlanan Times ve İngiliz gazeteleri bu sefer «taraf tutmak», «iyi haber alamamak», «kötü muhabir kullanmak» gibi ithamlar altında bırakılmaktadır. Halbuki bu gazetelerin Demokrat Parti icraatını metheden yazılarına aynı Zafer'in en mutena sütunlarını tahsis ettiğini hatırlayanlar, o yazıların her bir kelimesini ele alıp makaleler sıraladığını unutmamış olanlar şimdi iki ayrı ölçü kullanıldığım görerek, doğrusu üzülmektedirler. Bundan şu çıkmaktadır ki Zafer'in tenkid ettiği bu, dünyaca kıymetleri teslim edilen gazeteler —Yarabbi, hiç Times, Zafer gazetesi tarafından, gazete olarak tenkid edilebilir mi?— değil, onların fikirleridir.

Halbuki bir hükümet gazetesinden beklenilen böyle saçma ithamlarda bulunmak değil, o yazılara fikir, vakıa ve delillerle mukabele etmek, aynı ağırbaşlı hava içinde mukni cevaplar vermekti. Unutulmamalı ki Zafer'in yazılan hükümetin düşüncesi olarak yabancılara tercüme edilmektedir.

Yoksa, başka türlü cevapları Zühtü Hilmi Velibeşe de verebilirdi!

Yeni alâkalar

Türkiye'de olup biten hâdiselerden hükümler çıkaran ecnebi gazetelere kızanlar, eğer Romadaki yabancı basın mümessilleri cemiyetinin de reisi olan Mr. Weller'in memleketimizi ziyaret sebebim bilselerdi, ihtimal ki kendisini daha hududtan geri çevirirlerdi. Zira Chicago Daily News adlı Amerikan gazetesinin İtalya muhabiri olan bu zat, gazetesi namına, Türkiyede basın hürriyetinin hakikaten zedelenmiş olup olmadığını yerinde tetkike geliyordu.

Mr. Weller ayağının tozunu silmeden İstanbul'dan Ankara'ya gitti, orada hem iktidar, hem de muhalefet mensuplariyle görüştü, arkadan kalkıp İstanbula döndü, orada da gazetecilerle temas etti, bir fikir sahibi olmaya çalıştı. Tabii kanaatini gazetesine yazacak, «Zafer» refikimiz de eğer yazı Demokrat Parti iktidarının lehinde ise Mr. Weller'i ve Chicago Daily News'u göklere çıkaracak, aleyhindeyse yerin dibine batıracaktır. Halbuki o yazıyı kaleme alacak sayın başyazar ihtimal ki Mr. Weller'in de, Chicago Daily News'un da adım ilk defa duymaktadır (Doğrusu istenilirse, tıpkı bu yazının muharriri gibi...)

Hepsi bu kadar değil! Merkezi İsviçrenin Zürih şehrinde bulunan Beynelmilel Basın Enstitüsü de meseleyle çok yalan surette alâkalıdır. Enstitü, malûmat almak için buradaki mensuplarına mektuplar göndermiş ve neler olup bittiğini sormuştur. Tabii böyle bir hareketi «iç işlerimize müdahale» sayacak çiğ insanlar, devletlerarası münase-

betlerin bugünkü durumundan haberdi kör partizanlar çıkacak ve Enstitüyü de tahkir edeceklerdir. Ama bununla Türkiyede basın hürriyetinin mevcudiyetini isbat bir yana, üstelik Türkiye'de dünya yüzündeki basın hürriyetine aleyhtar kalemlerin bulunduğu ortaya çıkacaktır. Basın Enstitüsü bu mektubunda «takım takım gazeteciler» in hapis cezasına çarptırılmaları karşısında basın hürriyetinin zedelenip zedelenmediğini merak etmektedir.

Görülüyor ki, Times gazetesinin, üstelik «Çok kısılan bir hürriyet» gibi masum bir başlıkla neşrettiği başmakale son hâdiselerin dünyada uyandırdığı akislerin yalnız biridir.

Elbette ki kendi işlerimizi, «başkaları ne düşünecek?» diye bir zihniyetle tedvir etmiyeceğiz. Ama, «âlem bize vız gelir» diye de düşünemeyiz. Eğer şu veya bu hürriyeti kısarsak içinde bulunduğumuz Batı âlemi bize derhal sut mı çevirecektir? Hayır. O Batı âlemi ki Franko ile işbirliği yapmaktadır, Tito ile dosttur, elbette Türkiyede de bir diktatorya kurulsa menfaati icap ettirdiği müddetçe onunla münasebetlerini devam ettirecektir. Ama o zaman beynelmilel siyaset âleminde mevkiimiz, bugün Demokrat Partinin haklı olarak iftihar ettiği mevki olmıyacaktır. Batı âlemi bizi içine, sadece demokratik bir memleket olduğumuzdan dolayı kabul ediyor. Yoksa, Avrupaya şöyle bir başım uzatmak fırsatını bulanlarımız orada aleyhimizde ne kadar cereyan olduğunu görmüş ve ihtimal ki ürkmüşlerdir.

Basın hürriyeti kısıldı mı, kısılmadı mı? Yabancıların bize sordukları bu suali mutlaka cevaplandırmak mecburiyetindeyiz... ve dostlar, ister inanınız, ister inanmayınız 2 Mayıstan o yana yazı yazmak, bu yana yazı yazmaktan çok daha rahattı.

Üniversite

Siyasetin mânası?

Ankara'da çıkan Halkçı gazetesinde bu yıl Üniversitenin açılış merasimine girecek talebenin tahdit edileceğine ve bu suretle bazı «istenilmiyen kimseler» in (siz, İnönü diye de okuyabilirsiniz) alkışlanmamasının sağlanacağına dair yanlış haber çıktığı zaman üniversitelilerden Halk Partisine sempati besleyenler, Halk Partisinin gençlik kollarında yer alanlar derhal mukabil tedbir düşündüler. Tedbir kulaktan kulağa fısıldandı... ve iki gün geçmeden anlaşıldı ki, havadis tamamiyle uydurmadır.

Üniversitenin açılış merasimine davetiye ile girileceği hakikattir. Ama bu, talebe olmıyanlar için variddir. Talebe, her yılki gibi, kapıda hüviyetini gösterip girecektir. Bu hususta ne düşündüğü sorulduğunda rektör Hüseyin Cahid Oğuzoğlu başını salladı ve :

«— Allah, Allah! Talebe için tertiplenen bir törene talebenin girmesi hiç kayıtlandırılabilir mi? Yazmadan evvel bir defa bize telefon edip, böyle bir haberin aslı var mı diye sormak yok mu?» dedi.

Hakikaten, açılış merasimine girişte bu yıl bir değişiklik olmıyacaktır.

Ancak, İsmet İnönü'nün bu gibi gençlikle alâkalı törenlerde iktidar ileri gelenlerinden çok daha fazla alkışlandığı ve iktidar ileri gelenlerinin de buna —nedense— kızdıkları hakikattir. Halbuki gençliğin, tabiatı itibariyle muhalefete meyyal bir ruh taşıdığım bilmek için mutlaka psikolog olmaya lüzum yoktur. Ama, buna kızmak için mutlaka psikolojiden hiç anlamamak... üstelik muhalefette geçen yıllan unutmuş olmak icap eder. Zira bundan beş sene

Hüseyin Cahid Oğuzoğlu
Sütten ağzı yanan...

evvel de, bugünkü gibi, muhalefet liderleri iktidar ileri gelenlerinden fazla alkışlanıyorlardı.

Muhalefet liderinin alkışlanmasına mâni olunabilecek midir? Küçük tertip meraklıları meselâ liderin davetiyesinin «geç» kalmasını sağlayabilirler, yahut talebeye ayrılan yerler «pek erken saatlerde» dolabilir, yahut alkışı duymak istemiyenler gelmiyebilir. Bütün bunlar hakiki devlet adamlarına, hattâ hakiki insanlara yakışmıyan hareketler olmaktan yukarı çıkamaz. Üstelik beklenilen gayenin aksini verir (eğer bir gaye güdülüyorsa..), muhalefet liderini alkışlamak isteyen talebe onu başka şekilde de alkışlar. Ne olacak?..

Bir yandan açılış töreni, bu suretle herkes için bir olgunluk imtihanı yerine geçmek üzereyken diğer taraftan Üniversitelerin Senatoları mütemadiyen toplanıp yeni ders yılının hazırlıklarını yapmaktadır. Senatolara muhtelif teklifler vardır ve bunların en garibi, hiç şüphesiz, Ankara Tıp Fakültesinin Profesörler kurulundan gelmektedir. Bu sayın kurul, Üniversite gençlerinin siyasetle meşgul olmalarının —Üniversite dışında dahi— yasak edilmesini istemektedir.

İktidar çevrelerinde böyle bir temayülün mevcut bulunduğu, rivayet şeklinde ortaya atılmıştı. Öyle anlaşılıyor ki, sayın kurul daha evvel davranmıştır. Eğer böyle bir karar hükümet tarafından alınacaksa, hükümetin işi de bu suretle kolaylaştırılmış olacaktır.

Ama, bizim öğrendiğimize göre teklif henüz Senatonun gündemine bile alınmış değildir. Senato, evvelâ üniversitenin tedris işleriyle alâkalı kararlan çıkaracaktır. Üniversiteye siyaset girmemesi gerektiğine göre zaten Senato'nun böyle yüzde yüz siyasi bir meseleyle uğraşması, aslına bakılırsa, yasak olmalıydı.

Maarif Vekili, eğer profesörlerin muhalefete sempati beslemelerini değil de hakikaten siyasetle uğraşmalarını men etmek istiyorsa, işte önünde mükemmel bir fırsat vardır. Tıb fakültesinin sayın kurulunun azalarına, siyasetle iştigal ediyorlar diye toptan işten el çektirebilir. Zira Anayasanın verdiği bir siyasi hakkın kaldırılmasını istemek hareketine «siyasi hareket» vasfı verilemezse hangi harekete verilir?

Ama şimdiden iddia edebiliriz ki kurul kadar savın Yardımcı hiç bir harekette bulunmıyacaktır.

Buna mukabil yine, iddia edebiliriz ki Senato, böyle bîr oyuna âlet olmıyacak, iktidar lebine de olsa siyasete karışmıyacaktır. Eğer Üniversite talebelerinin de siyasetle meşgul olmalarının yasak edilmesine sıra geldiyse, bunu yapmanın günahı ve sevabı alâkalılara bırakılacaktır.

Senatoya dahil bir profesör bize:

«— Senatodan lehte veya aleyhte bir karar beklemeyiniz. Bu, bizi alâkadar eden bir husus değildir» demiştir.

Bu sırada İstanbul Üniversitesi Senatosu da, haklarında Bay Yardımcı tarafından tedbir alınmak istenilen üç profesör hakkındaki —Şükrü Baban dahil— kanaatinin müsbet olduğunu bildiriyordu.

BELEDİYECİLİK

Kiralar

Tedbire doğru

İlgililer bir araya geldikleri zaman, görüşülecek tek konu vardı: Mesken ve ticarethane kuralarında son aylarda görülen geni; ölçüdeki artmanın önüne geçmek, makul ve mesken sahibi ile kiracıyı zarara sokmayan bir hâl çaresi bulmak.

Ekonomi ve Ticaret Bakam Sıtkı Yırcalı, bu makama getirdiği günün hemen akabinde kira meselesinin önün. de büyüyen bir çığ gibi durduğunu görmüş ve anlamıştı. Mesele ilk önce, ticarethane kiralarına yapılması istenilen zam ile patlak vermişti. Meclis'in geçen sene kabul ettiği mesken kiralarına, zammı ve ticarethane kiralarının 1/1/1995 tarihinde serbest bırakma hükümlerini ihtiva eden kanun ile böyle bir buhranın kendisini göstereceği hissedilmişti. İlk önce ticarethane kiracıları şikâyete başladılar. Serbesti tarihine çok olmakla beraber, mesken sahiplerinin şimdiden kendilerinden üç veya dört misli fazlasına kira istediğini ileri sürdüler, misaller verdiler. Hükümet, kanunun yeni kabul edildiği, esaslarının henüz tatbik mevkiine konulduğu bir sırada, yeni bir kira rejimi getirmeyi doğru bulmadı. Tatbikat her şeyi bütün açıklığı ile ortaya koyacak, buhranın genişliği bütün ağırlığı ile belli olacak ve bu zaman gereken düşünülecekti.

Halbuki, Hükümet bir milletvekilinin kanun teklifi, hele kira gibi gayet mühim ve geniş halk kütlesini ilgilendiren bir konu Meclis'te görüşülürken müdahalede bulunsa, meseleyi bütün incelikleri ile tetkik etse idi, dâva bu kadar şiddetli bir kriz halini almıyacaktı. Hükümet nedense, o sıralarda kira meselesini bir Hükümet meselesi gibi ele almamayı, susmayı ve neticeyi beklemeyi doğru bulmuştu.

Ve şimdi, umduğunu buldu. Ticarethane kiralan' olarak beliren cereyan birden mesken kiralarına büyük şehirlerde teşmil edildi, mesken sahiplerinin mektuplu zam talepleri karşısında halk ezilmeğe başladı. Hükümetin müdahale etmek zamanı gelmişti. Mesken meselesi dört başı mamur şekilde ele almak isteniliyordu.

Ekonomi. Ve Ticaret Bakanlığı, mesken ve ticarethane kiraları üzerinde geçen haftadan itibaren tetkiklere başladı. AKİS'in bundan evvelki sayılarında da belirtildiği gibi kiralara zam meselesinin halli için Hükümet tedbirinin olması lâzım geliyordu.

Bakanlık, mesken ve ticarethane kiralarını tetkike bir şubesini vazifeli kıldı. İç Ticaret Genel Müdürlüğünde bir komisyon kuruldu, çalışmalarına başladı. Bu komisyon mevcut şartlan, mevcut mevzuatın ortaya çıkardığı buhranı inceliyecekti. Bu inceleme daha geniş imkânlar Bağlıyacak, ortaya çıkan neticenin lüzum göstereceği tedbirler alınacaktı. Tedbir şuydu; Ticarethane ve mesken kiralan 'için yeni bir tasan hazırlamak.

İç Ticaret Genel Müdürlüğü meseleyi tetkik ederken bir ölçünün üzerinde bilhassa durmak lüzumunu hissediyordu. Bugüne kadar, hazırlanan kanunlar, çıkarılan hükümler, tatbik edilen esaslar ya mesken ve ticarethane sahiplerinin, yahutta kiracıların aleyhinde olmuştu. Bu iki kutbun ortasında bir yol bulunamaması, normal bir seviyenin tesbit ve tatbik edilememesi, her devirde, her kanun çıkarılışında gürültülere, tartışmalara ve itirazlara yol açmıştı. Harp yıllarında kanunlar kiracıların lehinde yürütülmüş, harp sonrasında biraz farkla —ev sahibinin lehi-

Sıtkı Yırcalı

Kiracılara çare arıyor

ne— yine kiracılar kazanmış, fakat 1951 devresinde getirilen ve geçen sene çıkarılan kanun tamamen kiracıların aleyhine dönmüştü.

Genel Müdürlük, ilk tetkiklerinde bu neticeye vardıktan sonra, yeni getirilecek esasların bilhassa bu pürüzden, bu suretle ileride çıkacak bir yeni ihtilâftan kurtarılması imkânları üzerinde durulmasını prensip olarak kabul etti.

İkinci mesele şuydu : Ticarethane ve mesken kiraları tamamen serbest mi bırakılmalı, yoksa bir limit dairesinde esasa mı bağlanmalıydı? Tamamen serbest bırakılması tezi hiç bir zaman kabul edilemez, bugünkü neticelere bakılırsa, böyle bir karara asla gidilemezdi. Tek gık ortada duruyordu. Bu da, ticarethane ve mesken kiralarım her iki tarafın aleyhine olmadan bir kanunla yeni bir esasa bağlamak.

Şimdi, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının ilgili daireleri tetkiklerine devam ediyorlar. Bu tetkiklerin neticesinde bir kanun tasarısı hazırlanacaktır. Bu kanun tasarısının Millî Korunma Kanununun ilgili hükümlerini tâdil etmek sureti ile hazırlanması durumu tetkik edenlerin kabul edebilecekleri bir iş değildir. Ticarethane ve mesken kiraları için bir rejim getiren kanun tasarısı hazırlanması lehinde sözler ve müşahedeler daha kuvvetli görünmektedir.

İlgililerin belirttikleri üzere, bu kanun tasarısı Bakanlığın ve Hükümetin de tasvibi alınarak Kasım ayı içinde Büyük Millet Meclisine sevk edilecektir. Meclis'in en kısa zamanda tasarıyı, tetkik ederek, karara bağlaması beklenmektedir.

Şehir

Göz alan karışıklık

Ankara'yı tanımıyan yabancı ve hattâ ecnebi bir kimseyi alınız, gözlerini bağlayınız, şehrin bir mıntakasına, —meselâ Altındağ, meselâ Yenidoğan— bırakınız. Gözlerindeki bağ çözülünce, bu yabancı kimse ilk önce, okuduğu, duyduğu "modern Türkiye" sözünden nefret edecektir. Şehrin bu kısımlarında görülen düzensizlik, belediyenin düzeltmek, yenileştirmek için sarfetmediği bütün gayretler bütün çıplaklığı ile görülecek, bu yabancı kimse hayretler içinde kalacaktır. Bu mu modern şehir Ankara, diyecektir!

Bu mıntakalarımız için hayretini gizlemiyen bu kimseyi alacaksınız, Yenimahalleye götüreceksiniz. Gözlerinin bağı çözülünce, yine hayretler içinde, şaşkınlık içinde kalacak, bu mu yeni inşa ettiğimiz modern mahalle diyecektir. Çünkü, yolların plânı, kanalizasyonun tertibi, havagazının tertibatı yapılmıyan bir şehir, bir mahalleyi ne görmüştür, ne de işitmiştir.

Yabancı kimse, şehrin bir başka yerine götürülecek, hele saat 17 sıralarında Ulus meydanına getirilecek olursa, birden yine şaşıracak, bu mu trafik derdinin halli, bu mu hiç bir karışıklık olmadığı hakkında sözlerin neticesi diye bit sual soracaktır. Çünkü Ulus meydanı, bu saatlerde bir karışıklık, düdük sesleri, bağırmalar içindedir ve heyecanlı dakikalar geçirmek istiyenler için biçilmiş kaftandır. Çünkü bu saatte, hattâ somadan devam eden diğer bir iki saatte, trafik diye bir mesele yoktur, polis ve nakil vasıtaların sahipleri arasında bir mücadele sürer gider. Nakil vasıtaları yeşil lâmbanın müsaadesi altında geçmek isterler, polis düdüğü duruma müdahale eder ve diğer taraftan gelen vasıtalara yol verir. Polis düdüğü müsaade eder, bu sefer trafik lâmbaları kırmızı kırmızı yanarak vasıtanın yoluna devam etmesine mâni olur.

Yabancı kimseyi, Büyük Millet Meclisinin arkasına getiriniz, yüzü Meclis binasına doğru dönük olsun, gözlerinin bağını çözünüz. Ne kadar ihtişam, ne kadar büyük ve güzel, binalar —di-

ğer taraflara nisbetle tabii— der, memnuniyetini izhar etmekten çekinmez, hattâ bu işi zevkle yapar. Fakat bu yabancının yüzünü arkaya döndürmeyiniz, birden yıkık binaların, tozlu ve berbat yollarının önünde durduğunu, arada bir kaç büyük binanın yükseldiğini görecektir. Yine hayret edecek, şaşıracak, hiç bir şey söylememeyi tercih edip yutkunacaktır. Aman Aman Allahım diyecektir, ne tezatlar, ne tezatlar geliridir, bu Ankara...

Yabancının her şeyi söylemekte hakkı vardır. Yerden göğe kadar hakkı vardır. Bu şehirde her meseleden evvel, en sonra yapılacak işler ele alınır, işler yürütürse, bu dağınıklığın, her zaman bir eksikliğin olmamasına imkân yoktur.

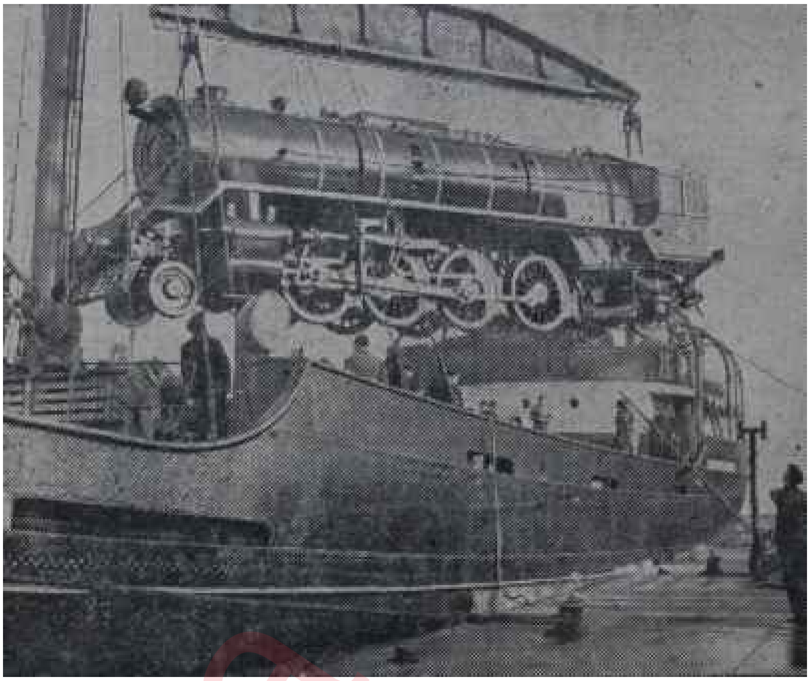
Şehrin muhtelif yerlerini geziniz, caddelerine, kaldırımlarına bir balanız. Otomobiller, hattâ atlı arabaların geçecekleri yollar tamamen asfaltlanmış, düzeltilmiş ve kısa bir zamanda bitirilmiştir» Seneler ve seneler bu asfaltlanmış yollarda atlı arabalar rahat rahat geçer ve gezerken, kaldırımlar bir perişanlık, bir çamur deryası içinde yüzer, hiç kimsenin aklına da, yayaların rahata kavuşturulması diye bir mesele gelmez. Halbuki, bütün garp memleketlerinde, bir yol yapılırken, ilk önce yayaların geçecekleri, yürüyecekleri kısımlar ele alınır, asfaltlanır veyahutta nakil vasıtaları ile birlikte kaldırımlar da yapılır. Bizde her meseleden önce, insan rahatı düşünülmez, belki de hiç düşünülmez; fakat şekil itibariyle kaldırımların düzgün olmadığı görülür, düzeltilmesinin lüzumlu olduğu «şekil» balamdan ileri sürülür, yapılır.

Bu şehirde yayalara yürümek hususunda bir hayat hakkı, rahatlık tanınmamıştır. Şehrin en kalabalık caddelerinden birisinde, bir bina inşaatı başlarsa, evinizin en kestirme yolu bu yol olsa dahi, oradan geçmemeyi tercih ediniz. Çünkü, yayalara ayrılan esasen geniş olmıyan bir kaldırım, tahta bir perde ile kapanmıştır. Ancak, kenarında ve asfalta çıkmak sureti ile buradan geçmek kabildir. Asfalta indiniz mi, nakil vasıtalarının hücumuna uğrarsınız, yanınızdan, yanı başınızdan geçen vasıtalardan bunalır, bir de sahiplerinden söz işitirsinir. Bu inşaat aylarca devam eder, aylarca buradan bu şekilde geçer, aylarca bu yolun kum, çakıl ve kireçpisliklerini evinize taşırsınız. Dünyanın hiç bir yerinde böyle bir usul yoktur, olmasına da imkân bulunamaz.

İmkân olamaz. Çünkü belediyeler, her şeyden önce insanın hizmetindedir, emri altındadır.

Bunlara ilâveten denilebilir ki, meselâ bu belediye şehirlinin nakliye hizmetinde biraz tuhaf bîr anlayış içinde çalışmaktadır. Memlekete, bilhassa böyle her gün, büyüyüp gelişen bir şehire, hariçten sadece otobüs ısmarlamak bir marifet değildir. Marifet gelen otobüsleri ihtiyaçların en daraldığı yerlere tahsis etmek, buralarda harekete bağlamak ve şehrin muhtelif yerlerinde kuyruk kuyruk olmuş vatandaşları biran önce selâmete çıkarmaktır.

ULAŞTIRMA

Vagonlar indiriliyor

Yakında bacaları tütmiyecek

Demiryolları

Hamle

Rakamlar ortaya döküldüğü zaman, memleketin başlıca nakliyat müessesesi olan demiryolunun idarecilerini bir endişe ve telâş aldı. Tetkik ettikleri, üzerinde durdukları bölge bin iki yüz kilometrelik bir demiryolu şebekesini içine alıyordu. Haydarpaşa'dan başlıyor, Eskişehir - Ankara - Zonguldak mıntakalarını dolaştıktan sonra, kısa bazı hatları da bu işletmeye dahil ediyordu. Arifiye-Adapazarı ve Irmak-Yerköy hatları bilhassa nakliyat bakımından önemli idi. Buralar «uzunluk» itibariyle «kısa» birer hatdı, fakat bilhassa Irmak - Yerköy, Kayseri istikameti için, nakliyat bakımından mühim bir merkez idi. Doğu ve Güneyi elinde tutuyordu. Üzerinde durulan bu bin iki yüz kilometrelik hat, işletme şebekesinin yedide biriydi.

Bölgenin diğerlerinden ayrı ve kesif bir şebeke olması, günden güne nakliyatın fazlalaşmasını, zorlukla temin edilen kömürün daha fazla talep edilmesini, çift hat usulüne muhakkak surette gidilmesini gerektiriyordu. Demiryolu idarecileri çift hat usulünü şimdilik geri bırakmak, kömürden tasarruf edilmesini temin etmek istiyorlardı.

Sadece bu şebekenin yaktığı kömür beş yüz bin ton idi, bu kömürün evsafı da diğer müesseselerin istedikleri gibi değildi. Daha temiz, daha mükemmel kömür olmadığı takdirde lokomotiflerin işlemesine imkân yoktu. Çift hat usulüne gidilmesi, bu yüzden müşküldü. Üstelik bu işe 800 - 900 milyon sarfedilmesi lâzım geliyordu. Bu rakam sadece işletmenin yedide birini teşkil eden bir bölge içindi. Bütün bunlar dikkate alındı, tetkiklerin verdiği neticeler öne konuldu Ve tek bir noktada karar kılındı : Tasarruf zihniyeti ile hareket etmek, böylece hem çift hat esasının idareye yükliyeceği büyük masrafı asgariye indirmek, hem de kömür sıkıntısından kurtulmak!

Memleketin bir kalkınma devresine girdiği gözönüne getirildi. Bilhassa, diğer bölgeler hariç, Kocaeli ve bu hatların katettiği iç Anadolu bölgesinin bazı kalkınma, geniş yaşama şartlarına kavuşturulmak üzere olduğu dikkate alındı. Sarıyar barajı inşa ediliyordu, Çatalağzı tevsi inşaatı başlamıştı, Tunceli santralı ihale olunmuştu. Bu santrallar ve barajlar memleketin büyük bir bölgesini ışığa, elektriğe kavuşturacaktı. Yapılan hesaplar, tertip edilen plânlar bu santral ve barajların havai hatlarla birbirine bağlanmasını da istihdaf ediyordu. Memleketin geniş bir bölgesi elektrik sıkıntısından bu şekilde kurtulacak, şehirler bol ışık alacak, bazı işletmeler de tesislerden faydalanacaktı. Etibank'ın üzerine aldığı bu geniş faaliyet programından demiryolları da faydalanabilirdi. Soruldu ve alınan cevaplardan şu neticeye varıldı :

Mademki, Haydarpaşa - Ankara - Zonguldak bölgesini içine alan demiryolu şebekesi gün geçtikçe nakliyatın zorlaması ile çalışamaz hale geliyordu,

mademki kömür buhranı her zaman işletmeyi sıkıntıda bırakacaktı. Yapılacak tek şey vardı; İlk defa bu şebekenin elektrifikasyon işinin ele alınıp, tatbik mevkiine konması!

Çalışmalara başlandı. Bütün memlekette demiryolları işletme şebekesinin elektriklendirilmesi şimdilik imkânsızdı. En acil olan bölge bu bin iki yüz kilometrelik mıntakayı içine alıyordu; işe buradan başlanılmalı idi. Tetkikler, bu bölgede, elektrifikasyon işinin mükemmel bir surette yapılabileceğini ortaya çıkardı. Yabancı firmalar ile konuşmalara girişildi, bu firmalardan pek çoğu işi üzerlerine almak istediler, nihayet bir Alman - Fransız firmasında karar kılındı, bu şirketin mümessilleri ile müzakerelere başlanıldı.

Şebekenin elektrifikasyon işi altı senelik bir plâna bağlanıyordu. Bu zaman içinde merhale merhale elektrikli trenlerin işlemesi gözönünde tutulmuş, henüz işlemesi gözönünde tutulmuş, henüz mukavele imzalanmamış olmakla beraber, yabancı inşaat şirketi tarafından teklif kabul edilmişti. İlk olarak Haydarpaşa - Eskişehir arasındaki elektrik hatlı trenlerin işletilmesine başlanacak, sonradan sene ve sene şebeke genişletilecek, Ankara'ya, buradan da Zonguldak ve diğer bölgelere teşmil edilecekti. Hatların elektriklendirilmesi kuzey Batı Anadolunun santral ve baraj işinin bitmesi ile aynı zamana tesadüf ettiriliyordu; her iki faaliyet sahası da birbirine bağlanmış, demiryolları elektrifikasyon işi için kuzey Batı Anadolunun elektriklenmesine paralel bir faaliyet programı çizilmişti.

Bu şebekenin elektrifikasyon işi, çift hat kadar pahalı değildi. Çift hât dokuz yüz milyon liraya ihtiyaç gösteriyorsa elektrik işi iki yüz milyon ile gerçekleşebilecekti. Demiryolları idaresi birinci şıkkı halletmiş, tasarruf cihetine gitmiş, ayrıca bu memlekete eli yüzü düzgün, Avrupai bir şekil verebilmek imkânını bulmuştu. Hesaplarda bir diğer cihet ortaya çıkıyordu ki, elektrifikasyon işi ile bu dert de kendiliğinden. ortadan kalkıyordu. Hâlen beş yüz bin ton kömür yakan —ilgililerin tâbiri ile «seçme kömür»— bu bölge bir kaç sene sonra nakliyatın fazlalaşması ile 750 bin ton kömür yakmağa başlayacaktı. Nakliyata yüzde on fazlalaşma binerken, kullanılan kömürün miktarı yükselecek, masraf fazlalaşacak ve bunların karşılanması belki de imkânsız hale gelecekti.

Elektrifikasyon işinde neticeye varılmak üzeredir. Demiryolları idarecileri ile bu işi üzerine alacak olan yabancı şirketin mümessilleri hemen her gün toplantı yapmakta, hazırlanan statünün son şeklini tesbit etmektedirler. Yalan bir zamanda —belki de bu hafta için de— Anadoluda ilk defa olarak elektrikli trenlerin işlemesini temin edecek olan anlaşma imza edilecektir.

Diğer bölgeler :

Türkiye'de hemen her sene bir kömür buhranı vardır. Bu, istihsalin az, istihlâkin fazla olmasından ileri gelmektedir. Kömür talep edenler arasında rekor, demiryolları idaresine aittir. Bugün bütün Türkiye'de bu idare bir milyon iki yüz bin ton kömür yakmaktadır. Miktar Türkiye için mühimdir.

Bir kere tasavvur ediniz, bütün memleketin demiryolu şebekesi elektrikli hatlarla işlese, bu hem sürat, hem de tasarruf bakımından bize büyük faydalar temin edecektir. Fakat, şimdilik bütün memleketin sathına bu teşebbüsü yaymağa imkân görülmemektedir. Her yerde elektrifikasyona gitmek için, birinci derecede para, ikinci derecede bu işi sağlıyacak tesisler ve imkânlar lâzımdır. İktisadi kalkınmamız ile paralel şanslara malik olan bu işlerin yapılabilmesi için sadece Kuzey Batı Bölgemizde elektrik teinin edecek tesislerin değil, hemen her yerde kuzeyde, doğuda ve batıda, ayni barajların, santralların inşa edilmesi zarureti vardır. Bugün Kuzey Batı gibi birkaç büyük santralı inşa edilmiş ve edilmekte olan bir bölgede demiryollarında elektrifikasyon işi altı senelik bir program ile tahakkuk edecektir. Bu demektir ki, memleketin diğer bölgelerinde demiryollarının ayni şansa malik olabilmesi için senelerce beklemek bugünkü şartların ortaya koyduğu bir zarurettir. Zaruretler ile dolu bir memlekette kalkınmaya girişmek, bütün medeni dünyanın tatbik ettiği tabii ihtiyaçları plânlaştırmak ve en kısa zamanda işletmeye çıkarmak zordur. Bu zorluklar içinde demiryolları idaresinin yeni bir anlayışla, her türlü hesabı göz önünde tutarak faaliyet gösterebilmesi menfi düşüncelerle söylenecek, belirtilecek işlerden değildir.

Tasarruf, tasarruf... Bugün demiryolları idaresinin üzerinde durduğu tek nokta budur. Doğunun bazı illerinde artık kömür yakan lokomotiflerin işletilmesi usulüne veda edilmektedir. Mazot hem kolay bulunan, hem de masraf itibariyle kömürün yanında bir «hiç» olan bir metadır. Doğuda başlıyan mazotlu lokomotiflerin işletmeye çıkarılması zarureti belki de yavaş yavaş memleketin bir çok bölgelerine girecektir. Bu suretle bazı tren seferlerinin zaruret dolayısiyle işletmeden muvakkaten kaldırılması tehlikesi bertaraf edilecektir.

Zaruretler :

Bütün bunlara rağmen, bugün demiryolları idaresi her bakımdan ihtiyaçlar içinde kıvranmaktadır. En başta, bir türlü yenileştirilemeyen personel dâvası vardır ki, katarların aksamasında, idarenin randımanlı çalışmasında büyük mahzurlar ortaya çıkarmaktadır. Demiryolları idaresinde çalışanların bir kısmı işçi ücretleri üzerinden —ziyadesi ile çok para alarak—, diğer bir kısmı ise memur bareminden maaş almaktadır. Bu öyle neticeler göstermektedir ki, personelin çalışmasında muhakkak menfi tesirler tevlid etmektedir. Tahmin edebilirmisiniz ki, bir işletme yerinde bazı hallerde işçibaşı işçisinden az para alır, zira baremin hudutları içinde bulunur! Böyle bir şeyin varid olmaması gerektiğini söyliyebilirsiniz, fakat demiryollarındaki şikâyetleri dinlerseniz, bunların bir memlekette, Türkiye'de bir hakikat olduğunu görürsünüz. Bu hal idarede hoşnutsuzluğa yol açmaktadır. İnsan içi rahat olmadıkça işinden, gücünde kayıplara uğrar. Ölçü herkesin önünde dururken, hâlâ demiryolları gibi dakik çalışması lüzumlu bir işletmede, barem ölçülerinde bir ayarlama yapılmamaktadır.

Personelin iyi ve istenilen şekilde bulunmaması, kazaların artmasına, trenlerin pis olmasına ve gecikme yapmasına yol açar. Tren kazalarının istatistik malûmatım tetkik ediniz, ilk göze çarpan her çarpışmada, her deraymanda, hatanın personelde olduğunu görürsünüz. Yüzde seksen hata ile çalışan bir personelin düzeltilmesi lâzımdır; lâzımdır amma, baremin de, verilecek ücretlerin de ayarlanması, hattâ fazlalaştırılması şarttır. Bir mühendis demiryollarında bugünkü imkânlar ile iş almaz. Demiryollarının vereceği dört yüz liralık bir limite mukabil, öyle müesseseler; hem de devlet müesseseleri vardır ki, bir mislini, bazen diğer illerde vazife alması şartı ile daha fazlasını teklif etmekte ve vermektedir.

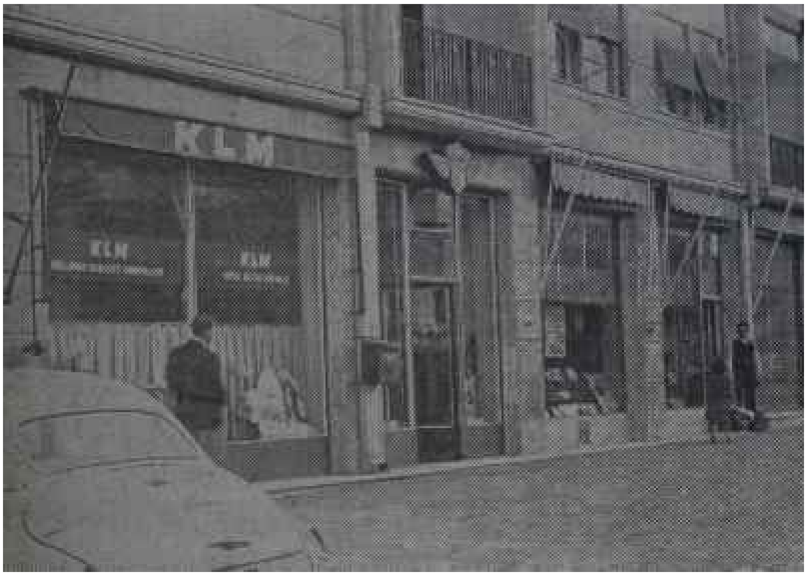
Demiryollarında bu bakımlardan da bir islahat hareketine geçilmesi, icap eder.

Bunlardan başka, demiryolları büyük para karşılığı vagon siparişlerinde bulunmaktadır. 1951 de ithâl edilen bir yolcu vagonunun değerine bugün dış memleketler yüzde on veya on beş zam yapmışlardır. Bu şartlar altında demiryolları idaresi elindeki tahsisatı ayarlı tutmak, hem de her ihtiyacı karşılamak zorundadır.

Anlaşılıyor ki rahat seyahat edebilmemiz imkânları araştırılmıyor değil. Araştırılıyor. Amma gene de bunun tahakkuku için seneler ve seneler beklememiz lâzımdır.

Her müessesenin çalışma faaliyetinin şekline ve genişliğine göre, bir «gücü» vardır. Bunun ötesinde o müesseseden iş istenilirse, bu takdirde, şartlarım da hazırlamak icap etmektedir. Halbuki, demiryoları idaresinin kuruluşu ve inkişafı son senelere kadar bu genişliği göstermemiştir. Birden, demiryolu müessesesinden bugüne kadar yaptıklarından daha fazla iş istemeğe başladık, daha ileri bir çalışma programı çıkarmasını, hemen hiç bir hatanın görülmemesini talep ettik. Talep etmek için, o müessesenin talep ettiklerini bol bol, düşünmeden vermek lâzım gelirdi. Vermek, bilhassa ucu paraya dokunan bir işin karşılığını temin etmek meselesinde, imkânlarımızın zorlanması pahasına biraz hasis ve dar düşünceli, ağır hareketli olduğumuzu unutmamalıyız. Bütün bunlar birer hakikat olarak karşımızda dururken, nasıl oluyorda, aleyhte, sadece aleyhte konuşabiliriz, yazabiliriz. İlk defa istenileni temin etmesini, sonra da istenilen yerine getirilmezse en sert tenkidi yapmasını bilmeliyiz. Bu şartlan hazırlamadıkça hiç istek, hiç bir talep kuvvet bulamıyacaktır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

S.A.S. ve American Export Lines
Doları beşten hesaplıyorlar

Maliye

Dolar «resmen» 5 lira!

Büyük Sinemanın altındaki S. A. S. bürosunun kapısı açıldı. İçeriye genç bir adam girdi. Bürodaki vazifeli memur hanıma müracaat etti :

«— Amerika'ya uçakla gitmek istiyorum. Bilet bedelini öğrenebilir miyim?» dedi.

Gidebilirdi. Fakat öğrenecekleri pek tatlı, düşündüklerini teyid edecek mahiyette olmıyacaktı. S.A.S. bürosundaki hanımın vazifesi müracaat edenlere cevap vermek, «gidiş» bileti almak istiyenler olursa, gereken muameleyi, formaliteyi tamamlamaktı. Yabancı şirketlere Türk maliyesinin zaman zaman gelen muhtelif tebliğleri, tamimleri vardı. Bütün bu tamim ve tebliğlerdeki şartlan yolcunun haiz olması gerekiyordu, fakat ilk prensip müşterinin izahattan sonra bilet isteyip istemiyeceği idi.

«— Turist mi, yoksa birinci mevki yolcu olarak mı seyahat etmek istiyorsunuz?»

Amerika yolcusu «turist» olarak seyahat etmenin bazı kolaylıkları, ucuzlukları temin edeceğini biliyordu, evvelce yaptığı hesaplara bu noktayı da katmıştı. «Turist olarak!» dedi.

Tarife sayfalan karıştı. Cevap şu oldu :

«— İstanbul'dan New York'a 1921 lira ödiyeceksiniz!»

Yolcu biraz şaşaladı. Amerika'ya uçak ile seyahat edenlerden dinledikleri, öğrendikleri ile bu büyük meblâğ birbirini tutmuyordu. Israr etti, böyle hallerde her insanın yaptığı üzere, yanlışlık olup olmadığını sordu.

S. A. S. bürosu yeni yolcunun söylemek istediğini anlamıştı :

«— Dolar öderseniz, 457 dolar vereceksiniz. Fakat Türk parası ile bilet almak istiyorsanız 1921 lira vermeniz lâzım gelir.»

Yolcunun gözlerinde hakikat belirmişti. Evdeki hesabı çarşıya uymamıştı, teşekkür etti, çıktı.

Yabancı nakliyat şirketleri bugün memleketin dört yanında, hemen bütün büyük şehirlerde şubeler açmışlardır. Bu şubeler, bu şirketler bizim için Türk parasının hariçteki değerinin ne şekiller gösterdiği hususunda belli başlı kaynaklardır.

Yolcu uçakları için bilet verilirken bu şirketler daimî surette Türk parasının yabancı ve sağlam paralara nazaran —dolar, Sterlin— kıymet derecesini ölçüyorlar, fiyat tesbiti bunu bilhassa dikkate alıyor ve esas tutuyorlar. Şirketlerin Türk maliyesine, Türk Devletine karşı da vecibeleri vardır. Vergi veriyorlar, Türk parasını kendi memleketlerine «transfer» ediyorlardı. Ancak transfer muamelesinin Merkez Bankası tarafından yapılmasında büyük zorluklar mevcuttur. Bazan, buna imkân bulunamıyor.

Bu sebeplerden dolayı S. A. S., P. A. A. gibi büyük şirketler tek bîr, esası, diğer hepsine tercih ediyorlar : Yolcunun bilet ücretini dolar olarak ödemesi..

Yolcu bilet ücretini dolar olarak verdiği takdirde, bir şirketin bunu dışarıya çıkarması için usuller, kaideler başkadır. Halbuki Türk parası olarak verilen bilet ücreti transfer kabiliyetinden çok şeyler kaybetmektedir.

Bir . buçuk seneye yalan bir zamandan beri dış piyasalarda paranın değeri o kadar düşmüş, o kadar değişik şekiller göstermiştir ki, Türkiye'de bulunan yolcu nakliyat şirketleri de bilet ücretlerinde durmadan bir arttırma yapmağa mecbur kalmışlardır. Bir doların resmi kur üzerinden değeri 2 lira 80 kuruştur. Halbuki, şirketler bu parayı dış memleketlerde, bilhasa bağlı bulundukları kendi memleketlerinde değerlendirmek için iki misli, üç misli fazla ödemek zorunda kalıyorlar.

Bu sebepler bir neticeye, yukarıda söylediğimiz neticeye doğru gidiyor. İlk önceleri, bir doların resmi kurun üzerindeki fiyatı üç lira on dört kuruşa çıktı.. Sonradan, Türk parası değerinden daha fazla kaybetmeğe başladı, dış piyasalardaki bu düşüşün tesiri, Türkiye'de nakliyat şirketlerinde derhal tesirini gösterdi. Daha fazla bir yükselme görüldü. Şirketler toptan aldıkları kararlan tatbike başladılar, esasen aralarında, fiyat arttırmak, para değerini tanzim etmek için protokol vardı, bu protokolun esaslarına göre, her şirket ayni zamanda bir yükselme veya indirme yapabilirdi.

İkinci olarak bir doların karşılığı üç lira doksan üç kuruş olarak kabul edildi. Artış, durmadı, dört Ura yirmi kuruş seviyesine kadar geldi. Bir zamandanberi şirketler bu miktar üzerinden bilet fiyatlarım ayarlıyorlar ve sata yapıyorlardı. Son günlerde, bilhassa son hafta içinde, birden şirketlerde yeni bir hareket görüldü. Türk parası karşılığı bilet satışlarında bir yükselme daha yapılması isteniliyordu. Bazı şirketler, istişarî mahiyette diğer şirketlerle konuştuktan sonra, bir dolan beş Ura üzerinden hesaplamağa başladılar. İlk önce American Export Lines Vapur şirketi bu yeni nizamı tatbik etmeğe girişti. Bir kaç haftadanberi bu fiyat üzerinden bilet satışı yapılmaktadır. Diğer uçak şirketleri de yakında bu usulü tatbike girişeceklerdir.

Bir misal verelim : Bir kimse, Amerika'ya uçak ile gitmek istediğinde, elinde dolar bulunuyorsa, yol bileti karşılığı olarak sadece ve sadece 457.20 dolar ödiyecektir. Fakat, bilet ücretini Türk parası olarak vermek zorunda ise, ki bir çok kimseler için bu usul caridir, bir Amerika seyahati —sadece gidiş— 1921 liradır. Aradaki, muazzam fark ortadadır. Bir dolar resmî kurdan iki Ura seksen kuruş olduğu halde, dolara sahip bir kimse Türk parası ile dokuz yüz liraya yakın bâr ücretle bu seyahati yapacaktır. Halbuki, Türk parası olarak bunun bir nüsünden fazla ödemeğe mahkûmdur.

Yukarıda verdiğimiz misal, doların bu şirketler tarafından 4.20 lira üzerinde hesaplanmış şekline aittir. Uçak şirketlerine, henüz yeni tarifenin hesapları gelmemiştir. Beklenmektedir. Bu hesap üzerinde para ödenmeğe başlandığı takdirde, Amerika yolculuğu Türk parası karşılığı ile 1921 liranın da çok üzerine çıkacaktır.

Paramızın hariçteki değerini anlamak için harice çıkmaya lüzum yoktur.

Bankacılık

Altına paydos!

Alman iktisatçılarından Hildebrandt, milletlerin tarih boyunca geçirmiş oldukları iktisadî merhaleleri önce «mübadele iktisadından evvelki devir» ve «mübadele iktisadı devri» diye ikiye ayırır ve mübadele iktisadım da «Ayni mübadele iktisadı», «nakdî mübadele iktisadı» ve «kredi iktisadı» diye üç bölümde inceler. Bankalar daha çok bu «kredi iktisadı» devrinin müesseseleridir. Zira bunlar, kendi itibarlarını ortaya koyarak temin ettikleri paraların ticaretini yaparlar. Kendilerine lüzumlu olan parayı tedarik ederken nasıl kendi itibarlarını kullanırlarsa, kendilerinden kredi talep eden şahıslara da kredi açarken onların dışardaki itibarlarını nazarı itibara alırlar. İşte bu iki yönlü kredi muamelesinden, bankaların kazançları doğar. Zira bankalar ucuz faizle borçlanırlar, borçlandıklarından daha yüksek faizle ikrazda bulunurlar. Bunun için bankadan bahsolununca batara ilk gelen şey kâr veya kazanç maksadiyle kurulmuş bir müessesedir.

İktisadi hayatımız ikinci cihan harbiyle beraber bir gelişme gösterdiğinden, mezkûr harbin hitamını müteakip harp sonu meseleleri gibi meselelerle karşılaşmadığımızdan ve 1945 tenberi milletlerarası camiada memleketimizin şerefiyle mütenasip yeri aldığımızdan bankalarımızın faaliyeti arttı. Yıldan yıla istihsal ve mübadele hacmimiz genişledi, devlet bütçelerinde gittikçe artan miktarda tahsisler yatırımlara ayrıldı, vatandaşların gelirleri çoğalmış olduğundan satın alma güçleri yükseldi, memleketin iş hacmi genişledi; bunlar da kredi muamelelerinin daha fazla yaygın bir hale gelmesini intaç etti. İşte bunun için para ticaretini yapan müesseseler bugün birbirleriyle rekabet halindedirler, mudilere daha fazla nimet serper görünme yarışındadırlar. Tertipledikleri ikramiyelerde neler yok neler: bahçeli evler, 6000 altınlar, ömür boyunca gelirler, ağırlığınızca gümüşler, apartıman katları ve saireler.

Halbuki bu nimetlerin dağıtıldığı her ayın değişik günlerinde kazananlar mudîler değil, bankalardır. Zira onlar mevduat sahiplerinin paralarını kendilerine yeter miktarda nemalandırıyorlar ve ucuz faizle kullandıkları paranın kazancından pek azını ikramiyeler tertip etmek suretiyle bahta yaver olan mudîlere dağıtıyorlar. Bunlar ise sadece tertip edenleri kazançlı duruma getiren ve neticede iştirak edenleri zarara sokan bir oyundur. İşte bu defa Bakanlar kurulu bir yandan bu baht ve talih oyunlarına karşı açılması lâzım gelen mücadeleye bir başlangıç olmak, diğer yandan paramızın kıymetinin düşmesinin adetâ bankalarca bir nevi teyidi mahiyetini taşıyan paradan gayrı emtialarla ikramiye ihdas etmeyi men etmek üzere bundan böyle «Türkiyede mukim veya iş yapan bilûmum gerçek ve tüzel kişilerin Maliye Vekâletinin önceden yazılı müsaadesini almaksızın her ne maksatla olursa olsun hiçbir şekil ve suretle altın veya altından mamul her türlü eşya ve sikke ikramiyeleri tertip eyleyememelerini ve meşkûk veya gayrı meşkûk alandan mamul eşya tevzi edememelerini» âmir olan 4/3565 saydı karan almıştır.

Bankalar ikramiyelerini ilân ediyor

Altın olmazsa gümüş olur

Kararın metninden de anlaşılacağı üzere Maliye Vekâleti altın ikramiyelerini tamamen kaldırmamakta, fakat bu ikramiyelerin tertibini mezkûr vekâletin önceden müsaadesine bağlamaktadır. Bakanlar kurulunun almış olduğu bu kararın yerinde olup olmadığım incelemek için memleketimizdeki mevduat durumunun son on sene zarfında vadeli ve vadesiz mevduat şekillerinde ne biçim tahavvüller geçirdiğini görmek lâzımdır. Memleketimizin güzide iktisatçılarından biri Cumhuriyet gazetesinde neşrettiği bir etüdünde bu durumu şöyle hülâsa etmektedir: 1944 senesinde vadeli mevduat, mecmu mevduatın % 44 ünü teşkil etmekteydi. 1954 senesinde bu nisbet % 10 a düşmüştür. Vadeli mevduatın vadesiz mevduata inkılâbında bankaların ikramiye tevzilerinin büyük rolü vardır. Elinde birkaç kuruş parası olan vatandaşlar çeşitli bankalara para yatırmakta ve mümkün mertebe her bankanın keşidesinde bahtını denemektedir. Bankalar bu halleriyle âdeta birer piyango müessesesi haline gelmişlerdir. Halbuki bir memlekette tasarrufu nemalandırma yolu bu değildir ve vatandaşlar eğer bankaların tertip ettikleri bu ikramiyelere rağbet gösteriyorlarsa bu onların küçük bir tasarruf hesabıyla bahtlarını deneme arzularından da değildir, bu arzuyu taşıyanlar varsa bile bunlar ekalliyettedir. Asıl mesele memleketimizde bir sermaye piyasasının teşekkül etmemiş olmasındadır. Nitekim Ziraat Bankasının, Emlâk ve Kredi Bankasının, son olarak İstanbul Belediyesinin çıkardığı tahviller vatandaşlarımız tarafından rağbet görmektedir ve ilerde bu piyasa teşekkül edince para oraya akmakta gecikmeyecektir. Bankalardaki vadesiz mevduatın artması ise vadeli mevduatın yıl sonunda alacağı cüzi faize karşılık çeşitli bankalarda muhafaza edilmek suretiyle kısa zamanda talih yoluyla bir günde zengin olurvermek arzusundan deri gelmektedir.

Kanaatimizce bankaların ikramiye tertip etmeleri bankalara ucuz fiatla, yani düşük faizle bol mevduat toplama imkânlarını vermekte, bankanın ortaklarından bir kısmının kazançlarının bahtı yaver olanlara dağıtılmasını intaç etmekte ve hakiki mevduat sahiplerini gerçekten tasarruf erbabı olmaktan uzaklaştırarak onları bir nevi kumarbaz haline getirmektedir. Gerçi bu kumarda kayıp yoktur amma kârdan mahrumiyet de bir nevi zarar değil midir?

İşte mesele bu yönden ele alınmalıdır. Yoksa Bakanlar kurulunun almış olduğu karar bir gül ile bahan getirmek arzusundan ibarettir. Altın ikramiyeleri memleketimizde altın miktarını azaltmadığına, yalnız mevcut altınlar bu ikramiyelerle el ve cep değiştirdiğine nazaran altın talebinin arttığından bahsolunamaz. Eğer altının paraya prim yaptığından veya yapmasından korkutuyorsa bu, para politikasının aksaklığından ileri gelmektedir ve bu hal bir sebep değil bir neticedir. Neticeler üzerinde kafa yorup bunlarla ilgili karar almak ve bunları doğuran sebepleri ihmal etmek kanaatımızca hatalı bir hareket tarzıdır. Altın ikramiyesi menedilir amma, onun yerine gümüş kaim olur; gümüş ikramiyesini de kaldırsanız, onun yerini başka bir cevher alır. Zaten kıymetli maden ik-

Hasan Polatkan
Bir *banka daha...*

ramiyelerinin hepsini kaldırsanız ve tedavüldeki parayı esas alan ikramiye tevzi etseniz bile bile parayı kıymetli madenlere çevirmek kabil oldukça bunlara karşı olan tahaccümü —insanları bunlara götüren saikleri ortadan kaldırmaksızın — bertaraf edemezsiniz. İşte bu bakımdan biz Türk parasının değerlendirilmesini banka ve banka muameleleri muvacehesinde bunların tertip ettikleri ikramiyelerde değil de bankanın iskonto muamelelerinde. Merkez Bankasının mükerrer iskonto siyasetinde, bankaların ihtiyatlarında, faiz hadlerinde, kredi hacimlerinde görüyoruz. Bu bakımdan, son bakanlar kurulu kararının paramızın kıymetini ne dereceye kadar koruyacağı şüphelidir. Memleketimizde mevduat sahiplerine daha müsmir sahalar gösterilmedikçe, başka bir deyimle sermaye piyasası teşekkül etmedikçe bu bal devam edip gidecek, yani bir günde tesadüfen zengin oluverenlere sık sık rastlanacak, fakat paramızın değerini korumak için asıl can alıcı noktalara temas edilmediğinden bugün kendisiyle mücadele edilmek istenen hastalık da bir türlü tedavi edilemiyecek yani altın ve emlâk, paraya prim yapacaktır. Şayet prim yapmasını istemiyorsak sebepler üzerinde duralım, emisyon ve kredi hacmini sıkı sıkıya kontrol edelim.

Dış temaslar

Türk-Yunan balıkçılık anlaşması

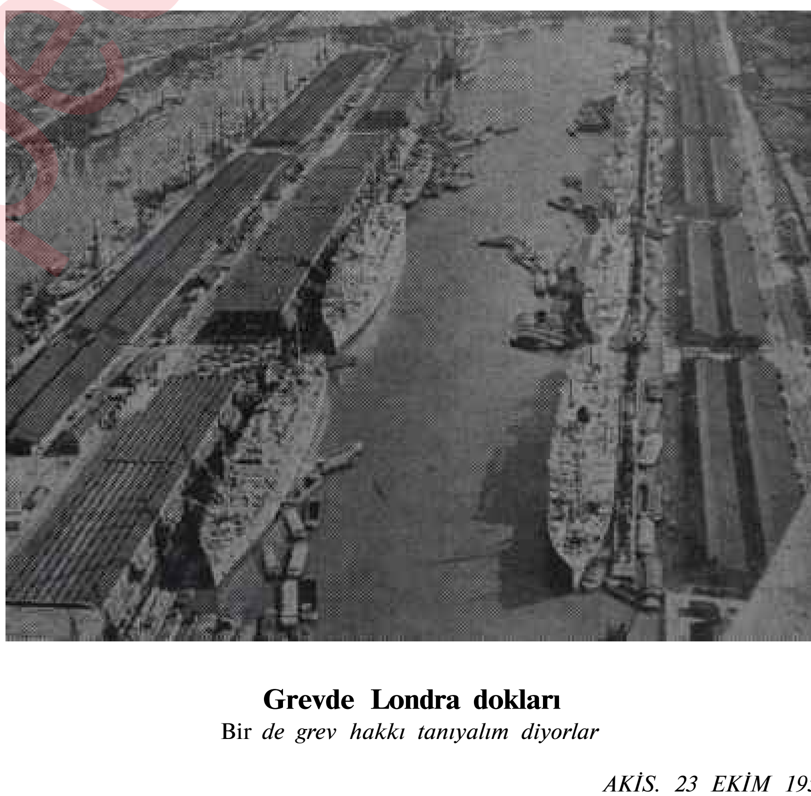
İki sene kadar evvel memleketimizle Yunanistan arasında parafe edilmiş olan balıkçılık anlaşması, bilindiği gibi karasularımızda Yunan balıkçılarına avlanmak hakkım veriyordu. Henüz parafe edilmiş durumda olan bu anlaşma, B. M. Meclisinde daha tasdik edilmemiş olduğundan hukuki bir değer taşımamaktadır. Yunan balıkçılarının kötü avlanma metodları ve Yunan hükümetinin bu hususta gerekli tedbiri almamış olması bu anlaşmanın iptal edilmesi ihtimalini doğurmuştur. Şayet böyle bir ihtimal gerçekleşirse bu memnuniyetle karşılanmalıdır. Zira balıklarımız en büyük milli servetimizdir. Bizim denizlerimizde 2500 çeşit balık yaşar. Elbette memleket meselelerini iktisadi bakımdan ele aldığımız bugünlerde balıkçılığı da ele alıp balık servetimizi değerlendirmesini bileceğiz. Zaten et buhranı bizi ister istemez bu yola sevkedecektir.

İngiltere

Grev!

İngiltere, coğrafya kitaplarında Avrupa memleketleri arasında yer alır; fakat, haddizatında bir Avrupa memleketi değildir. Kıta Avrupasından Manş boğazıyla ayrılan İngiltere Avrupa'dan 30 kilometre kadar uzunlukdaki Manş Boğazı ile değil, İngilizlere has zihniyet ve ruhla ayrılır. İngiliz soğuk kanlıdır. İngiliz azimli ve sebatlıdır, İngiliz elindeki imkânları iyice tartmasını bilir. Onun için Avrupa memleketlerinin çoğunda ateşle ve kanla elde edilmiş olan haklar İngiltere'de biç kan dökülmeksizin elde edilmiştir. Meselâ grev Avrupa memleketlerinin çoğunda, Fransa, İtalya ve Almanyadâ sık sık rastlanan bir haldir. Mamafih , her işçi sendikasının bulunduğu yerde işçilerin, elde etmek istedikleri menfaatlerini temin için grev yapmaları tabiidir. Zira grev hakkı olmıyan sendikanın pek hikmeti vücudu nedir anlaşılmaz. Amma İngiliz siyasi dehası neyi yapamadı da, bu sefer İngilizler grev yapmak yoluna tevessül ettiler, bunu anlamak pek mümkün olmuyor. Malûm olduğu üzere İngiltere'de liman işçileri birkaç gündenberi grev halindedirler. İşlerini terketmiş olan işçilerle grevcilerin miktarı 50 bine varmaktadır. Bunlardan 11 bin kadarı çalışma şartları yüzünden grev yapmışlardır. Elektrik işlerinde, tersanelerde, gemi makinalarında çalışan ve greve başlayan işçilerin sayısı da 8 bindir. Bunların işlerini bırakmalarının sebebi bazı ustaların işlerine son verilmiş olmasıdır.

İngiltere hürriyetlerin en rahat istimal edildiği bir memlekettir. Şimdiye kadar bu memlekette grevler diğer memleketlere nazaran daha az vukubulmuş olabilir. İngilterede grevlerin şimdiye kadar az vukubulmuş olması hiç vukubulmıyacağı demek değildir. İngiltere'deki grevlerin asıl hususiyeti kanaatimizce işçilerin daha iyi iş şeraitini talep etmelerinde ve bazı ustaların işlerinden çıkarılmalarından ötürü kendi aralarındaki tesanüdü ortaya koymalarındandır. İşte bu bakımdan İngilteredeki grevlerin sona ermesine ve sona erdiğinde varılacak hal tarzına büyük bir önem atfetmek gerekir. Zira İlgiltere almış olduğu sosyal tedbirler

Grevde Londra dokları
Bir *de grev hakkı tanıyalım diyorlar*

dolayısiyledir ki ikinci Cihan harbinin sonunda diğer Avrupa memleketleri komünizm tehlikesiyle karşılaşmışken bu tehlikeyle karşılaşmamış olan biricik memlekettir. Onun İçin İngilteredeki grevleri İngiliz iktisadi hayatının bir zaafı değil, bilâkis sosyal güvenlikte alınması iktiza eden noksan bir tedbirin aksülâmeli olarak telâkki etmeli ve sosyal alanda yeni ufukların açılması mânasında anlamalıdır

Avusturya

Yeni bir müşteri

Birinci Cihan harbi Avusturya Macaristan imparatorluğunu tasfiye etmişti. İkinci Cihan harbine girilirken Avusturya, Üçüncü Reich'ın bir kısmını teşkil ediyordu. 1945 te sözde Avusturya kurtuldu, fakat eskisinden daha kötü bir duruma düştü. Bugünkü duruma göre Avusturya, işgal altında olmasına rağmen iktisadi bakımdan oldukça kuvvetli bir mevki elde etmiştir. Tediye bilançosu aktifle kapanmaktadır.

Osmanlı imparatorluğu zamanında olduğu kadar 1938 deki Anschluss'a kadar da Türkiyenin en fazla ticari münasebetlerde bulunduğu Avusturya tekrar memleketimizle mübadele hacmini genişletmiş bulunmaktadır. Geçenlerde Ekonomi ve Ticaret bakam Yırcalının Viyana Fuarı dolayısiyle bizzat ziyaret ettiği bu memleketle aramızda yeni bir Ticaret muahedesi parafe edilmiştir. Bu anlaşmaya göre Avusturya memleketimize yirmi milyon dolarlık bir kredi açmıştır. İstikbalde iki memleket arasındaki iktisadî işbirliğinin inkişafı ve transferlerin yapılmamış olmasından dolayı husule gelen durumun izalesi de nazarı itibara alınmıştır. Yapılmış olan anlaşmanın iki memleket arasındaki mübadele hacmini artıracağı ve bilhassa bu hacmin Avusturyanın memleketimize yapacağı ihracatta husule geleceği beklenmektedir. Zaten Avusturyanın açtığı kredi ihracat kredisi adını taşımaktadır. Haddizatında bir sanayi memleketi olan Avusturya ile memleketimiz arasındaki iktisadi ve ticari münasebetlerin gelişmesi memnuniyetle karşılanmalıdır. Zira Avusturya, küçültülmüş bir Almanyadır. Kanaatimizce meselenin asıl ehemmiyetli olan yönü de buradadır.

Beynelmilel teşekküller

Trajik bir durum

Milletlerarası Kalkınma ve İmar Bankasının yıllık toplantısında iktisaden geri kalmış memleket temsilcilerinden bazıları Dünya Bankasının mezkûr memleketlere yaptığı yatırımların kifayetsizliğinden şikâyet etmişlerdir. Bu temsilcilere göre Dünya Bankasının şimdiye kadar yaptığı ikrazların *%* 11,7 si Asya'ya *%* 38,4 Avrupaya, *% 24,9* u da Batı yarım küresinedir. Kuruluş gayelerinden biri iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınması olan Dünya Bankası bir Filipinli delegenin ifadesiyle, Asya'ya bu derece küçük bir ikraz da bulunmaktansa bu kıtanın kaybı pahasına onu tamamen ihmal edebilirdi.

Dünya Bankası da mahiyeti itibariyle bir banka olduğundan dışarıya karşı akdettiği ikrazların karşılığını kendisi tahviller çıkarmak suretiyle borçlanmakta ve alelade Bankalar gibi vadeli işlere girişmektedir. Tabii bu vade bankanın açtığı kredinin mahiyetiyle uygun olarak uzun vadedir. Banka son olarak 50 milyon dolarlık tahvil çıkarmış ve bu tahviller Amerika Birleşik devletlerinden gayrı yirmi üç memlekete satılmıştır. Bu memleketlerin arasında Habeşistan, Kolombiya, El Salvador, Honduras, Japonya, Nicaragua da vardır.

İktisaden geri kalmış memleketlerde sermayeye büyük ihtiyaç olduğu münakaşadan vareste bir keyfiyettir Fakat bankanın borçlanmak suretiyle elde ettiği paralar iktisaden geri kalmış memleketlerden temin edilirse bu paraların Dünya bankası vasıtasıyla cebri bir şekilde bu memleketlere yatırılması düşünülemez. Zira kendi memleketinde yeteri kadar nemalanmamış veya nemalarıma fırsatını bulamamış bir parayı gayrı iktisadi bir tarzda işletmek banka ve bankacılık mefhumuyla pek bağdaşamaz. Dünya bankası iktisadi servetlerin heder edildiği bir müessese değildir. Üye devletlerin iştirak paylarından sonra dinde bulunan paralan kendi itibarını ortaya koymak suretiyle ve faiz ödemek şartiyle tedarik ettiğine göre, onları sanki sokakta bulmuşcasına iktisaden geri kalmış memleketlere tahsis edemez. Yukardan beri söylemek istediğimiz şudur; İktisaden geri kalmış memleketler iktisadi kalkınmalarında ehemmiyetli miktarda kendi sermayelerinden istifade etmek. mecburiyetindedirler. Eğer bu memleketler kendi sermayelerine itimad telkin edemiyorlar veya onu dünya bankasının tahvilleri kadar nemalandıramıyorlarsa Dünya Bankasının açacağı uzun vadeli kredileri de müsmir sahalarda kullanamıyacaklar demektir. Bu ise hakikaten «trajik» kelimesiyle tavsif edilecek kadar acınacak bir durumdur.

Piyasa

Fransız - Rus Ticari münasebetleri

Avrupa'da bir Cermen Birliği meydana geldikten sonra Fransız diplomasisi daima emniyeti doğuda aramıştır. Bunun için Cihan harbinden evvel Fransa Rusyaya yanaşmış ve 1894 tarihinde imzalanmış olan Fransız - Rus ittifakı birinci Cihan harbindeki üçlü itilâf blokunun temelini teşkil etmiştir. Hitlerin iktidara gelmesini müteakip Fransa tekrar Rusya'ya yanaşmış ve 1934 yılında bir ittifak muahedesi imzalanmıştır. İkinci Cihan harbinin sonunda, kurtuluşu müteakip Fransa 1944 yılında da Rusyayla dostluk pakti imzalamıştır. Yukarda çeşitli vesilelerle tezahürüne işaret ettiğimiz Fransız - Rus dostluğu Avrupa'da Fransanın kendini emniyette hissetmediği vakit tekrar tazelenmektedir. Devletlerarası siyasî münasebetlerin gelişmesi sadece siyasi alanda kalmamakta, aynı zamanda iktisadi ve ticarî münasebetlerin inkişafına da yardım etmektedir. Rusya'da ihtilâl çıkmadan önce bu münasebetler kemiyet ve keyfiyet bakımından başka mahiyet taşıyordu. Buğday yüklü vapurlar Odesa'dan Marsilya'ya mekik dokuyor, Fransız ipeklileri ve şarapları Rusya'da istihlak ediliyordu. İhtilâl bu münasebetlerin mahiyetini değiştirdi. Rusya uzun müddet milletlerarası münasebetlerde cüzamlı insan muamelesi gördü; milletlerarası camiaya kabul olununca lüks maddeler satın almaktan ziyade ağır sanayi kurmak için lüzumlu olan istihsal vasıtalarını aldı. Fakat Stalinin ölümünden sonra Rus dış ticaretinde bazı değişiklikler göze çarpmağa başladı. Bu değişikliği geçen sene imzalanmış olan Fransız - Rus ticaret anlaşmasında da görmek mümkündür.. Bu anlaşma üç seneliktir. Her yıl, mübadeleye mevzu olacak emtialar gözden geçirilecek ve yeniden tesbit edilecektir. Geçen sene iki memleket 12 milyar frank tutarında mübadelede bulunmuşlardı. Bu sene mübadele hacminin daha geniş olacağı tahmin edilmektedir. Bu defaki görüşmelerde Fransızlar Rusya'ya büyük miktarda şeker satmayı teklif etmişlerdir. Mukabilinde petrol ve benzini alacaklar, buna karşılık bazı alkollü içkiler satacaklardır.

Fransa Batı Blokunda Rusyayla menfaatleri en fazla birleşen bir memlekettir. Her ikisi de Almanyanın silahlanmasından ve eski mevkiini alma dan korkmaktadır. İşte bunun için de kendi aralarında münasebetler ihdas etmeğe ve bunları geliştirmeğe çalışmaktadırlar.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İspanya

Bir veliaht aranıyor

O gün Madritte, Pardo sarayında müthiş bir faaliyet vardı. Uşaklar oradan oraya koşuşuyor, eşyalar yerleş. tiriliyor, etraftaki emniyet tedbirleri sıkılaştırılıyor, polisler ve askerler en güzel, en teiniz kıyafetlerini giyiyorlardı.

Heyecanlı olan sadece uşaklar ve askerler değildi. Eğer doğrusu istenilirse orta boylu, şişmanca, esmer, siyah gözlü bir adam da ellerini sinirli sinirli uğuşturuyordu. Bu adam, İspanyanın hakimi mutlakı General Franko idi. Hattâ heyecan, orada da bitmiyordu. Franko ailesinin diğer fertleri de, hazırlık yapıyorlardı. İspanya tahtının vârisi Don Juan'ın çocukları Pardo'yu ziyaret edeceklerdi.

Daha sonra, aradan bir ay geçtiğinde Caudillo —bu kelimenin Almancası Führer, İtalyancası Duçe'dir— yine Pardo'da Bankalar Kurulunun bir toplantısında şunları söyledi :

«— 1939 dan bu yana İspanya tarihinin en mühim iki hâdisesinden biri 26 Eylül 1953 de Amerika ile imzalanan andlaşma, öteki de 22 Haziran 1954 de Burdon prenslerinin beni ziyaretleridir.»

İspanya'da şefin her kelimesini tasdik mecburiyeti olduğundan, vekilleri bu sözleri de doğru buldular. Franko o gün, ilk defa olarak, kendinden sonra İspanyayı kimin idare edebileceği mevzuunda fikirlerini anlattı. Veliahtın oğlunun adı Juan Karlos idi. Caudillo, prensin «İspanyanın siyasi hayatında bir gün mühim vazifeler deruhte edebileceği» noktası üzerinde ısrarla durdu ve delikanlıya verilecek tahsil ve terbiye hakkındaki temennilerini anlattı. İstediği şuydu : Juan Karlos bu sonbaharda İspanyanın askeri mekteplerinden birine girsin ve iki sene okusun. Kanaatince hiç bir İspanyol devlet adamı, asker! tahsili ihmal edemezdi. Bu husus son derece mühimdi. Prens Akademiden mezun olduktan sonra dört sene müddetle iktisat okumalı ve İspanyanın kendine has müesseseleri hakkında bilgi edinmeliydi. Altı sene böylece geçtikten sonra, Juan Karlos gelip Frankonun yamada çalışacak, bir nevi Devlet Reisliği stajı yapacaktı.

Vekillerinden hiç biri Caudillo'nun Prens Juan Karlos'un tahsil ve terbiyesi bahsinde bu derece kesin bir plânı olduğundan haberdar değildi. Gerçi General Franko 1947 de hanedanın durumuna dair bir kanun çıkartmıştı ama kraliyeti ciddî şekilde ihdası düşündüğüne dair bir şey söylememişti. Kabinedeki kralcı vekillerden Nafia Vekili Kont de Vallellano Devlet Reisine kraliyet bahsindeki nazik kelimelerinden dolayı hararetle teşekkür etti.

Ertesi gün de, bu sevinç içinde İspanyanın yazlık başkenti olan San - Sebastian'a hareket edildi.

Don Juan'ın cevabı

Bu lirada İspanya tahtının varisi, Yunan kral ve kraliçesinin davetlisi olarak Agamemnon gemisi ile yapacağı seyahatin hazırlıklariyle meşguldü. Bilindiği gibi Kral Paul ile Kraliçe Frederika bütün hanedanların mensuplarını Akdenizde bir gezintiye çağırmışlardı. Barselon kontu ismini taşıyan Don Juan da bu seyahate katılacaktı.

Haberi alır almaz, müşavirlerini yanına çağırdı —Don Juan Lizbonun bir sayfiye mahalesi olan Estoril'de oturuyordu— ve meseleyi onlarla müzakere etti. Franko'nun teklifini kabul etmenin faydalı ve zararlı tarafları vardı. Faydalı tarafları vardı, evvelâ tahtın hakiki varisleri münasebetsiz bazı rakiplerini bertaraf etmiş olacaklardı.

General Franko
Bir veliaht aranıyor

Zira son kral Alfonsun oğlu Don Juan idi ama, Caudilloya yakın bir takım adamlar tahta kralın başka akrabalarını çıkarmak istiyorlardı. Bundan başka, General Franko İspanya içinde krallık taraftarlarının serbestçe faaliyet göstermelerine artık mâni olamıyacak, bilâkis Cumhuriyet taraftarlarını destekleyemez hale gelecekti. Ordunun içine veliahtı sokmak da büyük bir adım olacaktı.

Ama... Evet, işin bir de aması vardı. General Frankonun teklifini kabul etmek, hanedanı bugünkü rejimin ortağı yapmak, ona yöneltilen tenkidlerin, doğan düşmanlıkların mesuliyetini paylaşmak mânasına gelecekti. General Franko rejiminin memlekette sevilmediğini ve zora dayandığını Don Juan bilmiyor değildi. Nihayet başka bir mahzur daha mevcuttu : Barselon kontu taht üzerindeki hakkından feragat etmemişti ki.. Etmek de istemiyordu. Bir gün memleketinde yeniden saltanat sürebileceğini hesaplıyordu. Eğer oğlunu Caudillo'ya veliaht yapmayı kabul ederse krallıktan feragat etmiş sayılacaktı.

Bütün bunlar Estorilde uzun uzun görüşüldü, etraflı şekilde müzakere edildi. Nihayet Don Juan General Franko'ya şifahî bir mesaj göndererek kendisine iyi hislerinden ve niyetlerinden dolayı teşekkür etti, ancak Juan Karlos' un sonbaharda Belçikadaki meşhur ve tarihi Laouvain üniversitesine gideceğini bildirdi. Bu, kibarca red idi.

Franko mektup yazıyordu

Bu mesaj Franko'nun eline öyle bir anda geçti ki, o da Barselon kontuna hitaben yazdığı bir mektubun sonuna gelmişti. Devlet Reisi bunda projelerini ve maksadını anlatıyordu. Söylediğine göre kendisi İspanya'nın bütün siyasî gurupları namına hareket ediyor, memleketin yüksek menfaatlerinin temsilcisi sıfatiyle Don Juan'dan oğlunu İspanyada okutmasını istiyordu. Caudillo Temmuz ayının sonundaki Bakanlar Kurulu toplantısında anlattığı «tahsil, plânı» nı da izah ediyordu. İşte Don Juan'ın mesajı Generale bu esnada vasıl oldu. Franko bunun üzerine mektubuna bir hamiş ilâve etti. Bazı kimselere göre bu hamiş son derece serttir, acıdır; bazılarına göre ise yumuşaktır. Her halde bilinen, Caudillo'nun kendi teklifi kabul edilmezse Hanedan ile İspanyol hükümeti arasında mevcut ve zaten şekerrenk olan münasebetlerin büsbütün bozulacağını hatırlatmış bulunduğudur.

Krallık gelecek mi?

Barselon kontu bu mektuba cevabını henüz vermiş değildir ve ne cevap vereceğini de kestirmemiştir. Müşavirlerinden bir kısmı Caudillo ile uyuşmasını ve onun, ölümüne kadar iktidarda kalmasını kabul etmesini istemektedirler. Diğer bir kısmı ise uyuşmamasını ve haklarından vazgeçmemesini tavsiye etmektedirler. Bunlara göre General Franko küstahın biridir ve şimdi tâviz veriyorsa bu, ordunun ve kilisenin baskısı neticesidir.

Nihayet bazı kimseler Hanedan ile Hükümet arasındaki münasebetlerin bozulmamasına her şeyden fazla dikkat edilmesi lüzumunu hatırlatmaktadırlar. Zira. General Franko, kim ne derse desin; İspanyanın mutlak hâkimidir ve kendisini Amerikalılar da tutmaktadırlar. Eğer Barselon Kontu General Frankonun, ölümüne kadar iktidarda kalmasını kabul ederse General Franko da İspanyollara daha fazla hürriyet verilmesini temin edecektir.

İşte şimdi, bütün İspanyanın merak ettiği mesele budur: Prens Karlos, mektepler açıldığında hangi üniversiteye girecek? İspanyadaki askerî Akademiye mi, yoksa meşhur Louvain Üniversitesine mi?

Bu sualin cevabı İspanya'da General Frankonun ölümünden sonra ik-

tidarı kimin alacağı sualinin cevabını da verecektir. Daha doğrusu, Devlet Reisliği mevkiine bir kralın mı, yoksa bir Cumhurbaşkanının mı geleceği sualinin... Zira, iktidarın kime geçeceğini herkes bilmektedir: Orduya. Hattâ ordunun şimdiden her şeye hâkim bulunduğunu ve General Frankonun kuvvetinin de oradan geldiğini söyleyenler çoktur.

Bakalım yeni ders yılı başladığında Juan Karlos hangi yolu tutacak...

Demir perde

Zorla bayram.

Makaleyi yazan adamın adı Stefan İgnar idi. Makalesini yazdığı gazete ise İzvestia! Stefan İgnar yoldaş hem Devlet Şûrasının, hem de Rus - Polonya dostluk cemiyetinin ikinci başkanıdır. Yazısı Rus - Polonya dostluk ayı münasebetiyle kaleme alınmıştı.

Bütün Polonya, gelen haberlerden anlaşıldığına göre, Eylülün 12 si ile Ekimin 12 si arasında bir bayram havası içinde yaşamıştır. Ama biraz tuhaf ve biraz zoraki bir bayram. Zira doğrusu istenilirse bayram yapmıyanlar ağır cezalara çarpılmaktan korkmuşlardır.

Polonya'da her yıl, 12 Eylül - 12 Ekim arası «Rus dostluğu» ayıdır. Bu sene merasimler daha da şatafatlı olmuştur, zira ay Rus - Polonya dostluğunun 10 uncu yıldönümüne tesadüf etmiştir. 13 Eylülde Varşova operasında verilen galada başvekilden Rus elçisine kadar bütün mühim şahsiyetler bulunmuş ve çok parlak nutuklar söylenmiştir. Hatiplerin hepsi iki millet arasındaki yakınlaşmayı hararetle öğ--üşlerdir. Ancak, galaya iştirak eden herkes bu lâfların da bir mecburiyetin neticesi olduğunu pekâlâ bilmekteydi.

Fakat bu münasebetle İzvestia'da Stefan İgnar yoldaşın yazdığı makale hepsini bastırmıştır. Muhterem üstad bu yazısında çok alâka uyandırıcı malûmat vermiştir. Bunların en güzeli şudur: 1953 senesindeki dostluk ayı zarfında Polonya'da tam 260 bin konferans verilmiş ve bunlara 12 milyon kişi katılmıştır. Yine İgnar'ın makalesinde bildirildiğine göre 1946 da 57 bin azaya sahip bulunan dostluk cemiyetinin mensupları 1948 de 1 milyonu geçmiş, 1951 de 4,5 milyona yükselmiş ve bu rakam 1953 de tam 7 milyonu bulmuştur. Polonyanın bütün nüfusu ise 30 milyon kadardır. Demek oluyor ki, milletin dörtte biri Rusya ile dostluk cemiyetinin âzasıdır. Dünyanın hiç bir tarafında böyle rağbet gören bir cemiyet daha mevcut değildir. Sadece bu göstermektedir ki, bedbaht Polonyalılar bu teşekküllere katılıp senede bir ay «yaşasın Rusya» diye bağırmaya mecbur tutulmaktadırlar. Düşününüz, 12 milyon kişi konferanslarda hazır bulunmuştur ve İgnar yoldaş bu rakamın daha da artacağını vaadetmiştir!

Prensip itibariyle Rusyada da bir Polonya - Rus dostluk cemiyeti vardır ve 12 Eylül ile 12 Ekim arasında orada da dostluk ayı tertiplenmektedir. Ama, toplantılara giden kim? Zira Rusya'da bu, bir mecburiyet değildir. Güdülen gaye askeri işgalden sonra ideolojik bakımdan da Polonyayı işgal etmekten başka şey değildir ki...

İşte bunun içindir ki, şehirli - köylü 12 milyon Polonyalı dipçik zoru ile konferanslara gönderilip Sovyetleri öven traşı dinlemeye mecbur bırakılmaktadır.

İşin garibi, bunu yazdıkları zaman hâdisenin samimiyetine inanacak kadar budala insanların yer yüzünde mevcut olabileceğini zannediyorlar.

Fransa

General de Gaulle hâtıra yazıyor

«— Bütün hayatımca, Fransa baklanda bir muayyen fikrim oldu. Bu fikri ilham eden, mantığım kadar hisle-

De Gaulle ve karısı

Dünyaya küsmüşler

rimdir de. İçimdeki hassas taraf tabii Fransayı masallardaki prenses veya duvar fresklerindeki madonna...»

Bu satırlar Fransada, Paris yakınındaki Colombey'de park içindeki büyük bir evin üç penceresi ormana bakan bir odasında yazılıyordu. Yazan adam normalin çok üstünde uzun bir boya ve hemen hemen ona yalan burna sahipti ve bu iki alâmet kendisinin başlıca hususiyetini teşkil ediyordu. Odaya biraz evvel girmiş ve vaktiyle Parisin Saint - Antoine mahallesi tarafından hediye edilmiş büyük Direktuvar masasına oturmuştu. Karısı bir iki yastık getirmiş, adam onları böbreklerinin üstüne yerleştirmişti. Sonra kadın dışarı çıkmış ve kocası büyük dolma kalemini eline almıştı. Bir ara dolma kaleme bakarak dalmış, aynı kalemle bundan senelerce evvel attığı imzaları düşünmüştü. Yazı yazmak belki o kadar güç değildi de, bütün olup bitenleri hatırlamak müşküldü. Hayatini anlatacaktı ama, hayatının en mühim safhası ile Fransız tarihinin bir kısmı birbirine karışıyordu. O devrede kendi ismi söylenildiğinde, zihinlerde beliren: Yılmayan, mücadele eden, istiklâlini kaybetmemek için cansiperane çalışan Fransa idi.

Zira adam, General Charles de Gaulle idi.

Hâdise iki sene evvel cereyan etmişti.

Kaybeden bir adam

Şimdi bu hâtıraların ilk cildi «L'Appel = Çağrı» adı altında yayınlanmış bulunuyor. General de Gaulle 1940 senesinin baharında memleketi Alman işgaline uğrayıp hükümet teslim bayrağım çektiğinde Londraya geçiyor ve mücadele azmini kaybetmemiş olan bütün Fransızlara sesleniyordu. Çağrı, işte o çağrıdır.

Hatıralar İkinci Cihan harbine tekaddüm eden günlerden başlayacak ve 1946 da, yâni General de Gaulle'ün iktidardan ayrıldığı yılda bitecektir. Birinci cilt 1942 ye kadar olan hâdiseleri nakledecek, «L'Unite = Birlik» adını taşıyacak olan ikinci cilt 1944 e kadar gidecek, üçüncü cilt de iktidar yıllarına ait olacaktır.

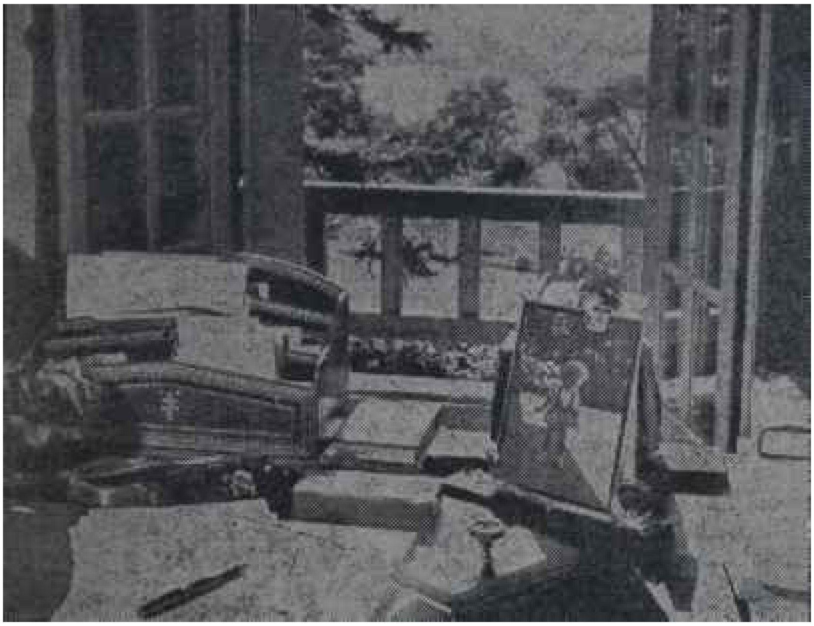
General de Gaulle'ün hayatı bütün politikacılar için son derece ibret verici bir hayattır. Harpten evvelki yıllarda da ileriyi gören bir adam olarak tanınan bu asker Fransa gibi bir memleketi kurtarmış, onun şerefini ayaklar altına düşmekten korumuş, ona Büyük Devletler arasında nisbeten eski yerini iade etmiş, Kurtuluş'tan sonra da Devletin başına geçmiştir. Fakat politikanın kanlara işlediği bir memlekette asker kafasiyle hareket eden Devlet Reislerinin muvaffak olmalarına imkân yoktur. Ne kadar büyük bir şöhrete, şana, şerefe sahip olurlarsa olsunlar! 1944 yılında, Parisin kurtuluşunu müteakip Zafer âbidesinin altından Champs - Elyees'yi yüzbinlerce kişinin alkışları arasında bir hakikî fatih edasiyle inen General de Gaulle bu hâdiseden sadece iki sene sonra politikacıların kurbanı olarak iktidardan kendi arzusiyle çekiliyordu. Dik kafalı hareket etmiş, kâfi derecede elastikiyet göstermemiş, tarziyeye yanaşmamış, dış politikada olduğu kadar iç politikada da bir başka devrin adamı olarak siyaset kurtlarıma arasında bocalayıp durmuştu.

Kendi anlattığına göre henüz yirmi yaşındayken, kime benzemek istediği sorulduğunda :

«— Cyrano de Bergerac'a» cevabını verirmiş.

Yirmi yaşının çok üstüne çıktığında da aynı hayali devam ettirdiğinden, sonu hüsran olmuştur.

Şimdi, bütün Fransanın merakla beklediği bu hatıralardır. Zira General de Gaulle bizzat şahidi olduğu hâdiselerle beraber, onlardan daha mühimi, bizzat temas ettiği şahsiyetler hakkındaki görüş, kanaat ve intibalarını da anlatacaktır. Eski askerin sözünü sakınmak gibi bir huya sahip bulunmadığım bilenler ve şahsî kinlerinin çok kuvvet-

De Gaulle'ün meşhur masası

Devlet adamlığının sonu : Hâtıra muharrirliği

li olduğunu hatırdan çıkarmıyanlar son derece sansasyonel ifşaat beklemektedirler. Kitabın ilânlarından anlaşıldığına göre General de Gaulle o devrin kahramanlarını, Churchill'leri, Roosevelt'leri, Stalinleri ve Weygand'ları, Reynaud'ları birer birer anlatacak, Fransanın hikayesiyle beraber onların da hakiki portrelerini çizecektir. Belki unutulmamıştır, Roosevelt Fransa Devlet Reisini daima istihfaf etmiş, kendisine az çok gülmüştür. Amerikan Reisicumhurunun General de Gaulle hakkındaki bir çok hikâyeside meşhurdur. Aynı şekilde Churchill ile de eski askerin arası pek iyi olmamış, iki adam, apayrı karakterde olduklarından bir türlü anlaşamamışlardır. Şimdi, hatıralarda bütün bunlar alevleneceğinden Fransız umumi efkârının en ziyade merakla beklediği bu eserin ehemmiyeti daha iyi anlaşılmaktadır.

General de Gaulle halen, Colombey'deki evinde (burası Parise 250 kilometre mesafededir) kitabının ikinci kısmını yazmaktadır. Devlet adamı hâdiseler esnasında hiç bir not almamış olduğundan hafızasını kuvvetlendirmek için tam 120 bin vesikadan ibaret bir mektup, telgraf, mesaj yığınını karıştırmış ve bu işte kendisine sadece üç kişi yardım etmiştir: Senelerce mesai arkadaşlığında bulunmuş bir diplomat, Thibault, yaveri binbaşı de Bonneval ve kızı Elizabeth! Bunlar o yığın içinde Generalin bilhassa alâkadar olacağı malzemeyi bulup çıkarmışlar, Elizabeth de müsveddeleri bizzat daktilo etmiştir.

Ye *1946 dan sonra*

Fransanın eski Devlet Reisi, 1946 dan sonraki hatıralarını yazmanın henüz sırası gelmediği kanaatindedir. Zira iktidardan çekildikten sonra bir müddet politikadan uzak kalan General 1947 de Fransanın kendisine ihtiyacı olduğunu düşünerek «Fransız Halk Topluluğu» hareketini kurarak başına geçmiş ve ilk anda büyük muvaffakiyet de kazanmıştır. Ancak politikanın üstünde kalarak politika yapmak sevdasına kapıldığından hareket az zaman içinde zayıflamış, Meclise giren mensupları ile General arasında ihtilâf baş göstermiş, bütün meselelerde fikir ayrılıkları belirmiş, eski Devlet Reisi iyi bir asker olsa da çok kötü bir siyaret adamı olduğunu bir defa daha belli etmiş ve Fransız Halk Topluluğu dağılıp gitmiştir. Halbuki bu topluluğun meselâ 1947 senesinde Pariste Belediye seçimlerini kazanmış olması kuvvetinin en güzel delilidir. Ancak sağcı ve solcu muhtelif unsurlardan teşekkül eden Topluluğu General de Gaulle gibi ivazsız ve tavizsiz politika gütmek sevdasında bulunan birinin devam ettirmesine imkân yoktu.

Artık kış Colombey'e gelmek üzeredir. Bir zamanlar Cyrano de Bergerac'a benzemek isteyen adam şimdi orada, karısının yanında hatıralarını yazmakla meşguldür. İsmi bir zamanlar dünya siyaset âleminde birinci derecede yer işgal ederken bir kaç sene içinde bütün manasını kaybetmiştir. General de Gaulle hâlâ, bir gün Fransanın kendisini yeniden iş başına çağıracağından emindir. Fakat bunun pek gecikmesi ihtimalini de gözden uzak tutmamaktadır. Nitekim bu hatıraları vesilesiyle gidip kendisile görüşen gazetecilere odasının penceresinden bir tepeyi göstermiş ve demiştir ki:

«— Bu tepeyi görüyor musunuz mösyö? Civardaki en yüksek tepedir. Öldüğüm zaman oraya granitten bir Loren haçı dikecekler. Haç, her taraftan görünecektir.»

Kendisini tanıyanlar, her şeyi bu büyüklük merakından kaybettiğini söylüyorlar.

Uzakdoğu

Oynanan dram

Bütün dünyanın gözü başka yerlerde iken, Londrada Dokuzlar anlaştı mı anlaşmadı mı, Fransız Meclisi andlaşmayı tasdik etti mi etmedi ini diye merak ederken uzak bir köşede, ismi üstünde Uzak Doğu'da bir dram oynanıyordu. Eğer Saygon'daki temsil iki sene evvel Kahiredeki temsilin neticesini vermiş olsaydı bugün Viet - Nam'da yeni bir General Necip veya Albay Abdülnasır ortaya çıkacaktı. Adı da General Nguyen Van - Hinh olacaktı.

Günün birinde Saygon'da, Ngo Dinh - Diem'in kabinesinden tam dokuz vekil bir anda istifa ediyorlardı. Bu, garip bir istifa idi ve korku altında vuku bulduğundan hiç kimsenin şüphesi yoktu. Zira, meselâ Sağlık Vekili Pham Hun Chong o derece ürkmüş görünüyordu ki istifasını vermekle kalmamış, aynı zamanda kaçmıştı da... Bütün bunların altında, ordunun Genel Kurmay Başkam General Nguyen Van - Hinh vardı.

Genel Kurmay Başkanı ile Başvekil arasındaki anlaşmazlık yeni değildi. İki adam birbirlerinden hiç bir zaman hoşlanmamışlardı. General genç ve dinamik idi. Başvekil ise ağır ve ihtiyatlı. İmparator Bao - Dai'ye gelince o daima memleketinden uzak kalmayı tercih ediyor ve vaktini Fransada, Cannes'daki villasında geçiriyor. Resimleri ancak Cote d'Azurde verilen ziyafet veya yapılan törenlerde görülüyordu. Bao - Dai Fransızların adamı idi ve memleketini uzaktan, meşhur «Şark zekâsı» ile idare ediyordu.

General Hinh uzun aylar, imparatorun gözdesi rolündeydi. Mücadele esnasında Bao - Dai bir gün kendisine:

«— Benim Başvekilim, sen olmalısın» demişti.

Genç general bu lâfı hiç bir zaman hatırından çıkarmamış ve. uslu' akıllı tahakkukunu beklemişti. Fransız hava kuvvetlerinin mavi üniforması içinde son derece şıktı ve göğsü madalyalarla doluydu. Kızlar, kadınlar kendisini pek beğeniyorlardı. İmparatorun da vaadini aldıktan sonra ikbal kapılarının kendisine tamamile açıldığından emindi. Üstelik, memleketin askeri kuvvetleri kendisine hemen körü körüne bağlıydı. Etrafındakilere dedi ki:

«— Bir gün Başvekil Diem'e telefon edecek ve kendisine vazifesinden azledildiğini söyleyeceğim.»

İşte, Diem kabinesinden dokuz vekile istifalarını verdirdikten sonra, herkes inanmıştı ki telefonu açacak ve başvekile azledildiğini haber verecekti. Hakikaten bu sırada Diem, bir kaç polis tarafından muhafaza edilen villa-

General **Hinh**
Bir Necib olabilirdi

sında bu telefonu bekliyordu. Halbuki genç General, korkmuştu.

Korkusu şuradan ileri geliyordu: Başvekil Diem kendisine «asi» sıfatını yapıştırmıştı. General bunun üzerine Bao - Dai'ye telgraf çekmiş ve harekete geçmek için müsaadesini istemişti. Bu suretle imparatoru, kendisi ile Diem arasında bir tercih yapması için zorluyordu. Halbuki Bao - Dai son derece akıllıydı ve iki adamı da muhafaza etmek daha fazla işine geliyordu. Hem genç General idareyi ele geçirdi mi kendisine ne derece sadık kalacağı da bir mesele idi. Cevabında, henüz düşündüğünü bildirdi.

Genel Kurmay Başkanı buna rağmen harekete geçseydi iktidar kendisinindi. Fakat gözüne yediremedi. İmparatora karşı gelmekten korkmuştu. İmparatoru ise Fransızlar tutuyordu.

General Hinh bunun üzerine bütün gazetecileri evine çağırdı ve kendilerini muhteşem bir dekor içinde kabul etti. Her tarafta üniformalı askerler vardı. Evin etrafında zırhlı arabalar, mitralyözler duruyordu. Bu kuvvetlerle General, bir kaç saat içinde başvekili esir edebilir ve iktidarı alabilirdi. Fakat gazetecilere demecinde ordunun vazifesinin bitmiş olduğunu ve Majestenin kendisi ile başvekil arasında patlak vermiş ihtilâftan hakem rolünü, kabul ettiğini bildirdi. Ertesi gün de şehrin en şık gece klübünde, altı muhafızın himayesinde güzel Çinli kızlarla dansediyordu.

Fırsattan istifade etmesini bilememişti.

İkinci perde

Bu sırada Saygon'da başka bir oyun oynanıyordu. Bahis mevzuu hadiseden tam 48 saat evvel hava meydanına bir tayyare inmiş ve içinden orta yaşlı bir adam çıkmıştı. Bu adam vaktile komünistlerin ermindeydi. Bir nevi tahsildarlık vazifesi görüyordu. Bir gün hesaplarının kontrol edileceği bildirilmişti, onun üzerine derhal Fransızların tarafına geçmişti. Doğrusu istenilirse vazifesi tahsildarlıktan ziyade bir nevi haydutluk veya -kendi tâbirile- «kara korsanlığı» idi. Hava meydanında kendisini kalabalık halk karşılamış, bir baba gibi ellerini öpenler çıkmıştı. Adamın ismi Bai - Vian idi. Fransadan geliyordu, imparator Bao - Dai ile görüşmüştü. İmparator kendisine eğer bir kabine kurabilirse başvekilliğini derhal tanıyacağım söylemiş, hatta böyle bir kabine kurmaya memur etmişti.

Zira Bai - Vian Fransızların ve Bao - Dai'nin hizmetine geçtikten pek az zaman sonra müthiş parlamış ve çok zengin olmuştu. Adeta memleketin milyar. *dert* idi. Sahibi bulunduğu bir gazino vardı ki orada kumarda milyonlar dönüyordu. Üstelik Saygonun en güzel kızları da lokalinde çalışıyorlardı. Bundan bir müddet evvel Bai - Vian'ın mutemed adamlarından biri imparator tarafından polis müdürlüğü vazifesine tayin edilmişti. Bai - Vian ile Başvekil Diem'in de arası son derece bozuktu. Evvelâ Diem katolikti. Bundan başka Amerikalılar tarafından tutulduğu da biliniyordu. İmparator ise kendisine daha sadık bir adam arıyordu.

İşleri kolaylaştırmak için bir de çare buldu. Bai - Vian'ın memlekete döndüğü sıralarda başvekiline bir mektup yazarak kendisini, verdiği sadakat sözünden halâs ettiğini bildirdi. Bu, Diem'den bir nevi istifasını istemek manasına geliyordu ama, kurnaz Diem yapılacak en iyi şeyin anlamamazlıktan gelmek olduğunu idrak etti. Üstelik menfaat mukabili Bai - Vian'la işbirliği yapan iki generali de satın almaya muvaffak oldu. Partiyi kazanmıştı. Fakat kabinesini yeniden düzenlemek mecburiyetinde, hatta tekrar kurmak sorundaydı. Dokuz azası müstafi bir hükümetin sağlam bir hükümet sayılamayacağı muhakkaktır.

Bunun üzerine Annam hükümdarlarının eski sarayında Başvekil Diem, yeni kabinesini takdim etti. Bu münasebetle uzun bir nutuk söyledi ve millî birliğin lüzumuna kani olduğunu bildirdi. Son hâdiselerden pek bahsetmedi, gerek Genel Kurmay Başkanı ile, gerekse Vai - Vian ile olan ihtilâfını bir kenara bıraktı.

Şimdi Uzak Doğunun bu karışık memleketinde karışık isimli bir takım kimseler karışık işlere girişmiş bulunuyorlar. Halbuki Hindiçininin kapısında komünizm beklemektedir. Memleket, Cenevre kararlan neticesinde ikiye ayrılmış ve büyük bir kısmı fiilen kızılların eline geçmiştir.. Kızıllar: «Toprakların yarısını aldık, yarısını da yakında alacağız. Bugün bize hizmet etmeyenler yarın bizi karşılarında bulacaklardır» tarzında propaganda yapmaktadırlar.

Öyle anlaşılıyor ki bugün Hindiçiniye lâzım olan ihtiyar Syngman Rhee gibi Demir elli bir diktatördür.

Batı Almanya

Sonun başı

Bu satırların yazıldığı sıralarda Avrupanın büyükleri, kim ne derse desin Avrupanın başkenti olan Pariste toplanmış bulunuyorlar. Londrada varılan anlaşma, çetin tartışmalardan soma da olsa parlâmentoların tasdiklerinden geçmiştir. Bu bakımdan gerek Alman şansölyesi Adenauer, gerekse Fransa Başvekili Mendes - France kuvvetli bir şekilde memleketlerini temsil etmektedirler ve hakikaten memleketlerinin mukadderatını yalandan alâkadar eden kararların arifesindedirler. Batı Almanyanın N. A. T. O.' ya alınması da artık bir gün meselesi haline gelmiştir. Fransa kabul ettikten sonra bir başka devletin itirazı bahis mevzuu değildir.

Toplantıların tarihi şöyle tesbit edilmişti : 20 Ekimde Almanya ile üç büyüklerin hususi bir toplantısı, 21 Ekimde Dokuzların umumî toplantısı. Bu arada Atlantik Paktının Bakanlar Konseyi de meselenin müzakeresi **için** yine Pariste bir içtima aktedecektir.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Tayland

Eşeğini dövemeyen...

Evinde bayrak bulunan yüz binlerce Siyamlı, derin bir düşünceye daldı: Şimdi bu bayrakları ne yapacaklardı? Artık bunları asmalarına imkân yoktu. Ev işlerinde de kullanamazlardı; hürmetsizlik olurdu. Satamazlardı; müşteri çıkmazdı. Çoğu «en iyisi, yok etmek» diye düşündü. Hükümet aldığı bir kararla bayraktaki kırmızı rengi kaldırmış ve onun yerine siyah rengi kabul etmişti.

Bununla bütün müşkülât bitmiş olmıyordu. Hükümet, bayraktaki kırmızı ile beraber kral ailesinin rengi olan kırmızıyı da değiştiriyordu. Hanedan da bundan böyle siyah rengi armalarına koyacaktı. Yalnız armalarına koymakla kalmıyacak, prenslere de yeni elbiseler yaptıracaktı. Zira Siyam prensleri merasimlerde kırmızı üniforma giymekteydiler. Hattâ ve hattâ resmî dairelerde kullanılmakta olan kırmızı mühürler de yasak edilmişti. Her türlü mühür siyah olacaktı. İmzalar da siyah mürekkeple atılacak ve koca Siyamda (yahut yeni ismiyle Tayland'da) kırmızı mürekkep satılmıyacaktı.

Uzak Doğu'nun bu memleketinde de şimdiye kadar evlerin damlarına kırmızı kiremitler döşenirdi. Hükümetin kararı bunlara da şâmildi. Ya damlar yeşile boyanacak, ya da yeşil kiremit kullanılacaktı. Hattâ hükümet merkezi Bangkok'da yolları şenlendiren kırmızı renkli ağaçlar vardı. Onlar da sökülecekti ve yerlerine hükümetin bulduğu tâbirle «daha demokratik renkte yaprakları bulunan ağaçlar» dikilecekti.

Ne oluyordu? Tayland devletinin başındakilere bu «kırmızı hastalığı» nereden gelmiş, niçin birden bire bu rengi görür görmez boğalar gibi hiddetlenmeye başlamışlardı? Yoksa gözlerine «daltonizm» nevinden bir hastalık mı arız olmuştu?

Ne o, ne bul.. Sadece Tayland hükümeti komünizmle mücadeleye karar vermiş ve ilk iş olarak kırmızı rengin kullanılmasını yasak etmişti. Kanaatince halkın komünist ideolojiye temayül göstermesinde kırmızı rengin büyük dahli oluyordu.

Karar bütün Siyamda, tahmin edilebileceği veçhile, geniş itirazlara yol açtı. Gerçi bir kısım kimseler —ve bu arada komünistler— katıla katıla gülüyorlardı ama, karar kesinleşmişti ve tatbikine geçilmişti. Bazı gazeteler, işi tehlikesiz tarafından tuttular ve siyah rengin hem memlekete, hem de hanedana uygunsuzluk getireceğini yazdılar. Bir rivayete göre bizzat kral da hükümetten, bayraktaki kırmızının yerine siyahın değil, mavi rengin ikamesini istemişti. Hem karar bir sürü masrafa yol açacak, memlekette bir çok şey değiştirilecek, yerlerine yenileri konulacaktı. Bu para ile komünizme karşı daha az garip, ama daha tesirli mücadele edilemez miydi? Fakat hükümet dediğinden şaşmıyordu. Komünizm vahim bir tehlike olarak memleketin başında durduğundan her şeyden evvel onun sembolü olan kızıl rengi yok etmek lâzımdı! Devlet adamlarının bu «azimkar» tavırları kadınları da korkuttu. Zira Siyamda da kadınlar, dünyanın başka taraflarındaki hemcinsleri gibi dudaklarına ve yanaklarına —fakat bilhassa dudaklarına— kırmızı boya sürmektedirler. Acaba hükümet onu da yasak edecek ve kadınların yeşil dudak boyası kullanmaları mecburiyetini koyacak mıdır? Gerçi henüz bu hususta ilân edilmiş bir karâr yoktur ama, ağaçların kırmızı renkteki yapraklarına bile harp ilân edildiğine göre, memlekette kırmızı dudak boyalı kadınların serbestçe dolaşmalarına müsaade edilmesinin pek muhtemel olamıyacağı anlaşılmaktadır.

Şimdi Siyamlı kadınların tek ümidi Devlet adamlarının karılarının, kocaları üzerinde kuvvetli bir baskı yapmalarından ibarettir.

İlk bakışta inanılmaz görünen bu hâdiseyi —ve yasağı— dünyanın bütün ajansları bildirmişlerdir.

*

Bir çok kadınların çıplak resmini çeken fotoğrafçı 41 yaşındaki Murry Levy, sanık olarak mahkemeye davet edilmiş, fakat beraatine karar verilmiştir.

Fotoğrafçı, müdafaasında, güzel Vücutlu bir kadının çıplak resimlerinin müstehcen olmıyacağı, ancak bu resimlerin zaman geçip de o kadın ihtiyarladığı zaman diğer nesillere gösterilecek şeyler olduğunu söylemiştir.

Resimleri geri alan fotoğrafçı ilk iş olarak telefon numarasını değiştirmiştir. — (Newsweek)

*

Atom enerji komisyonu reisi Amiral Lewis L. Strauss Washington'da bir toplantıda ıspanağın çocuklara zararlı olduğunu açıklamış ve sebep olarak da «Ispanak vücuttaki kalsiyumu yok ediyor» demiştir..

Dr. Charles Glen King başta olmak üzere, bir çok doktor hemen ıspanağın müdafaasını yapmış ve bu sebzenin madenler bakımından zenginliği yanında A ve C vitamininin ıspanaktaki bolluğunu da belirterek kalsiyuma olan zararına rağmen ıspanağın çok lezzetli bir sebze olduğunu ilâve etmiştir.

(A. P.)

*

Geçenlerde milyoner Winthrop Rockefeller'den boşanan ve 5,5 milyon dolar tazminat alan Bobo Rockfeller beyaz bir önlük diktirerek haftada bir gece nöbetle bir poliklinikte çalışmağa başlamıştır. Söylentilere nazaran Bobo, bu iyiliği küçükken poliklinikten gördüğü bedava muayene ve ilâçlara karşı şükranını belirtmek için yapmaktadır. — (A. P.)

Hâlen Broadway'da başarı ile temsiline devam edilen «Oh Men! Oh Women!» adlı piyeste başrolü oynayarak büyük başarı kazanan artist Betsy von Furstenberg son günlerde arkadaşlarına yaptığı şakalar yüzünden piyesteki rolü elinden kaçırmıştır. Yaptığı şakalar arasında şunları sayabiliriz:

1 — Rol arkadaşı Tomy Randall'ın rol icabı içtiği içkiye kattığı tuzdan dolayı Tomy'nin dili ve ağzı kurumuş ve konuşamıyacak hale gelmesi üzerine rolüne devam edememiştir.

2 — Larry Bleyden'e çelme takması ve ikide bir iteklemesi yüzünden aktör müşkül mevkide kalmıştır.

Buna benzer daha bir çok komiklikler yapan Betsy ihraç kararını duyunca «Ne yapayım hiç kimse şakadan anlamıyor» demiştir. — (A. P.)

*

Stephen Rutter adında Amerikalı bir çocuk, Kraliçe Elizabeth'in oğlu, Prens Charles'e boks derslerinde partnerlik etmekte ve Prens Charles'i bir hayli pataklamaktadır. Amerikan sefirinin oğlu olan Stephen Rutter Londra'daki mektebinde kendi akranları arasında boks şampiyonu olarak ilân edilmiştir. — (A. P.)

*

Prenses Margareth'in büyük aşkı yüzbaşı Peter Tavvnsend'in başına son günlerde garip ve oldukça komik bir kaza gelmiştir. Brükselde ataşe bulunan Yüzbaşı Townsend atla ava giderken bir maniayı aşmak istemiş, fakat büyük bir sükse yapacağı sırada attan yalağa düşmüştür. — (A. F. P.)

*

Mario Lanza geçenlerde Bewerry Hills'deki evinde bir basın toplantısı yapmış ve on beş gazeteciye hususi konser vermiştir. Söylediği aryalar arasında La Bohem ve Pagliacci operalarından parçalar da vardı. En sevdiği şarkı «Be My Love» ile hususi konserini bitiren Mario Lanza : «Televizyonda çalışacak mısınız?» sualine: «Evet, hattâ bazan parmağımı genzime sokarak plâktan okumadığımı isbat dahi edeceğim» demiştir.

(News - Week)

*

Joan of Arc'ın temsili münasebeti ile hâlen Londra'da bulunan meşhur Artist İngrid Bergman, bir gazeteciye verdiği beyanatta şöyle demiştir: «Hâlen kocam bulunan Roberto Rosellini' ye rastlayıp ona âşık olduğum ve evlendiğim zaman bir çok zorluklarla karşılaşmış bulunuyordum. İki sene kadar önce bana yüz çevirenler şimdi tekrar dostluğumu kazanmağa çalışıyorlar ve değişiyorlar. Hâlen çok mesudum ve hayatımdan memnunum. Gençlikte insan gayeyi birinci plânda, çocuklarını ise ikinci plânda bırakır. Fakat yaş ilerledikçe gaye ikinci plâna geçer. —Hâlen sahnede bulunmak da isterim tabiî— fakat şimdi çocuklarım birinci plândadır..» — (Daily Sketch)

KADIN

Güzellik

Yaşı geriye almak için

Yaşınızdan on yaş daha az görünebileceğinizi hiç düşündünüz mü? Otuz beş yaşını geçmiş pek az kadın bunu tasavvur edebilir. Ama mümkündür. Kadınların çoğu yaşlarından fazla gösterdiklerine aldırış etmeden dolaşıp dururlar. Yaşlı görünmekte en mühim âmil bir kadının tavır ve harekedendir. Onun için her şeyden evvel bu meseleyle meşgul olalım.

Genç görünmenin en mühim şartlarından birinin rahat ayakkabıyla başlayacağı kimin aklına gelir? Yaşlı ve yorgun görünen bütün yaşlı kadınlara dertlerinin ne olduğunu sorunuz. Ekserisinin size, ayaklarının kendisini öldürdüğü cevabını vereceğini göreceksiniz. Onun için işe evvelâ iyi bir ayakkabıyla başlayalım.

Genç bir kız Allah vergisi burnunun şeklini düzeltemezse de midesini içeri çekmek elbette ki elindedir. Ve inanmalısınız ki vücudunuzun karın ve mide kısmına bir defa hâkim olabildiniz mi, her şey yoluna girecektir. Böylece adaleleriniz kendiliğinden gerilir ve omuzlarınız geriye gider. Aynanın karşısına geçin ve bir defa deneyin, ne demek istendiğini daha iyi anlayacaksınız.

Vücut hareketleri yapmak için pek az kimsenin vakti vardır ama bir kadın yürüyüşünü, oturuşunu ve kalkışını yoluna koyabilir.

İki bacağını birbirinden uzak tutarak bir sandalyeye oturmuş bir kadını gözönüne getiriniz. Ne kadar yıpranmış bir ev kadını manzarası arzedecektir. Dik fakat rahat bir şekilde, dizlerini hafifçe çaprazlayarak oturması da ne kadar lehinde olacaktır.

Yürürken de dizlerinizi bükeceğiniz yerde topuklarınızın üzerinde hafifçe yaylanarak yürüyünüz. Günlük yürüyüşleriniz esnasında bunu daima aklınızda tutarsanız, nihayet bu sizin tabiî yürüyüşünüz haline gelecektir. Bundan sonra bütün hayatınız boyunca aynı tarz yürüyüşü devam ettirebilirsiniz.

Şimdi yaşınızın, üzerinizdeki ruhî tesirlerine geçelim. Otuzdan sonra hemen her kadın yaşından nefret etmeğe başlar. İşte bu anda yaşlılık bayırından aşağı son süratle yuvarlanacağınızdan şüpheniz olmasın. Halbuki yaşın hiç ehemmiyeti yoktur. Mühim olan hisleriniz ve görünüşünüzdür. Mesele hayata kendinizden neler ilâve edip, neler alabildiğinizdedir. Hiç bir zaman kendinize kargı merhamet hissetmemelisiniz. Bu hissi duyduğunuz zaman bir şeylerle meşgul olmağa çalışın. Meselâ bir pasta pişirebilir, şapkanızın şeklini değiştirebilir veya küçük bir yürüyüşe çıkabilirsiniz.

Fakat yaşınızdan küçük görünmek için hiç bir zaman gençlerin giyiniş ve tuvalet tarzına özenmeyin. Makiyajınızı daha ihtiyatlı yapın. Kuvvetli makiyaj daha yaşlı görünmekten başka bir işe yaramaz.

Kısaca Fransızların dediği gibi «Muayyen yaşa gelmiş bir kadın gençlere gıpta ederek onları taklit etmeğe çalışmıyorsa, gençlerden korkusu olmamalıdır.»

Mutfak tarafı

Bir kadın güzelliğinden az çok emin olmadıkça ne kadar şık giyinirse giyinsin, giydiğini içine sindiremez. Makyaj yüz güzelliğinde büyük bir rol oynuyorsa da hakikî, cilt güzelliği tamamiyle yiyeceklerimizin nevine bağlıdır. Bugün yediklerimizin bir çoğu, yalnız güzelliğimizi değil, sıhhatimizi de tehlikeye düşürmektedir. Meselâ yağlı ve şekerli maddeler o kadar tasfiye edilerek sunîleştirilmiştir ki, vitamin ve maden cevherleri tamamiyle kaybolmuştur. Eczanelerde satılan sentetik vitamin ve madenlerle vücudumuzu takviye edebileceğimizi düşünerek rahatlamak doğru değildir, çünkü bizim dâvamız başkadır. Bu cevherlerin tesirlerinden istifade etmek için, onları tabiî gıdalarımızla birlikte almamız lâzımdır. Bilhassa içindeki Bl vitamininin kaybolmaması için nişastalı gıdalarımızı en tabiî şekilleriyle yemeliyiz.

Meselâ bembeyaz ekmekler ve pas-

KIŞ MODASI

Bu sene en büyük değişikliği mantoların yakalarında bulacağız. (1) Dior'un çok değişik drape yakalı, domates kırmızısı renginde bir mantosu. (2) Yine "Dior'un başka bir drape yakalı bir tweed mantosu. (3) Bu modelde Dior zarif bir gündüz elbisesine kumaş olarak siyah ve bej renkli tweed kullanmıştır. Aynı kumaştan önden tokalanan kemerli bir şapka ve ceketi vardır. (4) İsterseniz ağır bir ipekliden, isterseniz çok sade bir eteklikle giyebileceğiniz zarif bir bluz. Yakanın etrafım çeviren siyah bent bele kadar inmektedir.

talar saf hale getirilmiş nişastadan yapılmaktadır. Maruz kalacakları hastalıkları düşünmeden yalnız bu çeşit gıdalarla beslenmekte, hastalanınca da bir takım hapları almaktan çekinilmemektedir. Doktorların da teyid ettiği gibi bu hapların bir çoğu vücuttaki vitaminleri öldürmektedir. En zararsız ilâç zannettiğimiz aspirin bile vücuttaki bütün Bl vitaminlerini mahveder. Yalnız bir şehirde günde ne kadar aspirin kullanıldığım nazarı itibara alırsanız ne kadar çok insanın Bl vitaminsizliği çektiğini anlarsınız.

Bl vitamininin en büyük menbaı tercihan evde pişirilen ekmek, pirinç ve hepsinden üstün olarak yoğurttur.

Güzelliğinizi korumak için mühim şartlardan biri de yiyeceklerinizin son derece taze olmasıdır. Meselâ taze et, balık, yumurta, peynir, süt, salatalık, sebze ve meyveler gibi.

Yiyecekleriniz vasıtasiyle alacağınız demir, yanaklarınıza tatlı bir kırmızılık verir. Iodine'ler thyroid guddenizin muntazam çalışmasını temin eder. Kalsiyum, sinirlerinize sükûnet verir, uykularınızı intizama sokar. Süt, peynir bilhassa yoğurtta bol bol kalsiyum bulabilirsiniz.

Cilt güzelliğini temin eden en mühim Bl vitaminidir. Bundan başka yediğimiz her türlü yiyeceğin hazmında Bl vitamininin rolü büyüktür.

Gözlerin altındaki siyah halkalar :

Gözlerinizin altındaki siyah halkalar ekseriya Bl vitamini eksikliğinden meydana gelir. Bilhassa fazla ekmek ve şeker yiyenlerde bu vaziyet fazlasiyle müşahede edilir.

Cildinizin yağlanmasını önlemek için :

B 1 vitamini, güzelliğinize en fazla tesir eden vitamindir. Ama B2 vitamini de cildinizin yağlanmasına mâni olur. Bu vitamini taze süt, dana ciğeri ve buğday özünde bulabilirsiniz.

Cildinizin sıhhati :

A itamini de cildinizin sıhhatli parlak ve canlı görünmesini sağlar. A vitamini noksanlığı yüzünüzün sivilcelerle dolmasına sebep olur. Bu vitamini de bol miktarda sarı ve yeşil sebzelerde, meyvalarda, ciğerde, tereyağında ve balık yağında bulabilirsiniz.. Havuç ve maydonoz suyundan yapılan kokteyl cilt güzelliğiniz için çok faydalıdır.

Yiyeceklerinizi, güzelliğinize göre tanzim edecek olursanız hem sıhhate, hem de güzelliğinizin vereceği huzura kavuşursunuz.

Kütüphanecilik

Yeni bir enstitü

Herşeyin bir ilmi olduğu bu devide, kütüphane de sadece kitapların muhafaza edildiği bir raf değildir. Kütüphane, artık belli başlı bir metodla tanzim edilen bir nevi kitap arşividir.

Millî Kütüphane kurulalı altı sene oluyor. Yeni yeni başkaları da kurulmak üzere kuruluştan altı sene sonra nihayet bu kütüphanelere eleman lâzım olduğu anlaşıldı ve bu sene Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde bir kütüphanecilik enstitüsü açılması kararlaştı.

Bu, sade memleketimizde değil, bütün doğu Akdeniz bölgesinde ilk defa vâki olan bir teşebbüstür. Gelecek yıllarda komşu memleketlerden bir çok insanın memleketimize kütüphanecilik tahsiline geleceklerine de şüphe yoktur Bu, milyoner Henry Ford'un memleketimize bir hediyesidir. Zira, enstitünün açılması için, milyonerin adı ile teşekkül etmiş fondan yardım temin edilmiştir. Aynı fon, bu enstitüde dört sene müddetle çalışacak Amerikalı profesörün masrafim da temin etmektedir. Bu profesör, memleketimiz için çok yeni olan enstitünün teşekkülünde hizmet görecek ve kütüphanesini tanzim edecektir. Enstitünün ilk mezunları arasından intihab edilecek gençler, Amerikada da bir müddet kura gördükten sonra, enstitünün hocalığını yapacaklardır.

Tahsil müddeti dört sene olan enstitünün ilk iki senesinde Fransızca, Almanca veya İngilizce dillerinden biri, Farsça ve Arapça, eski Türkçe, ve Türk edebiyatı tarihi, diğer iki senesinde ise, Arap ve Fara edebiyatı, Türk edebiyatı tarihi ve felsefe okunacaktır. Enstitüden mezun olacaklar arasında öğretmenlik etmek isteyenler ikinci bir lisan öğrenmek mecburiyetindedir. ler.

Amerikan kütüphanecilik cemiyeti de bu enstitüye yardım edecektir. Bu meyanda, kitap yardımında bulunulması da anlaşmaya bağlanmıştır. Harward üniversitesi profesörlerinden ve Milletlerarası kütüphanecilik komitesi reisi Bryant, Prof. Afet İnan ve Milli Kütüphane müdürü Adnan Ötükenle bu mevzuda görüşmeler yapmıştır.

Bu enstitü, memleketimizin uzun zamandanberi beklediği bir tahsil müessesesidir. Bilhassa, kadınlarımız için hayli istifade temin edeceği muhakkak. Zira, kütüphanecilik, kadına daha fazla yakışan bir meslektir. Kadın elinden çıkmış, bir kütüphane muhakkak ki daha temiz ve muntazam olacaktır.

Bu enstitüyü tamamlayıp mezun olanlar sadece kütüphanecilik yapmaya mecbur değildir. Lisan, ve kültür bakımından en geniş bilgiyi veren enstitü, mezunlarım birer ilim adamı namzedi şeklinde hayata bırakmaktadır ki, gençler, hangi yolu isterlerse seçebilirler.

Hoş resimler:

Maurice Chevalier

Şapkasına medyunu şükran

TIB

Meseleler

Hekimlik nereye gidiyorsun?

Hekimliğe aid bilgilerimizin başlangıcı medeniyet tarihi ile karışmaktadır. Tıb telâkkilerimizdeki tekâmül de zarurî olarak medeniyetin seyrini takib etmişdir. Rahiblerin tıb sanatına hâkim oldukları ilk devirlerde Hippocrates'in kilinik ampirizmine, Galien ve Avicenne'in telâkkilerine, anatominin babası sayılan Vesale'e, fizyolojinin babası olan Harvey'e, patoloji ustaları Morgagni, Rokitansky ve Virchow'a kadar son günlerin teknik harikalarına ve tedavinin yeni başarılarına, karaciğer, dalak ve akciğerin, tam çıkarılması, iç kulağa pencere açılması (Fenestration), kalbin içine ve içindeki bölmelere ameliyat yapılması, suni böbrek, suni akciğer, suni kalb gibi buluşlar hep medeniyetin tekâmülü ile eşit gelişmelerin neticesidir. Geçen yüz yılda bilhassa hücre patolojisi ilerlemişdi. Bundan sonra seroloji, immünoloji, hormonoloji alanında büyük başarılar elde edildi. Nihayet Lavoisier ile ehemmiyeti anlaşılan kimya; Wöhler, Liebig, Bunsen, Meyer, Hofmeister, Baeyer, Emil Fischer, Willstatter v. s. in araştırmalarile büyük bir tekâmüle ulaşdı. Hekimlik böylece biyoşimi devrine geldi. Şimdi artık vitaminlerin, anzimlerin, hormonların, kanın, doku üsarelerinin, immünite maddelerinin, allerji maddelerinin, steroid hormonların, zor. lama hastalıklarının (Stress - diseases), şimiyoterapötik ve antibiyotik maddelerin, radyo - aktif izotopların kimya yolunda tetkikleri yapılmaktadır. Hekimlik büyük bir kimya laboratuvarı haline gelmiştir. Halkalar, devri olanları, olmayanları, yan zincirler, hekimlerin kafasında dansetmekte, bilinen bir kimyasal çekirdeğe bir yan zincir eklemekle özelliği olan, tesiri büsbütün başka yeni bir vitamin, bir hormon veya bir antibiyotik ortaya çıkmaktadır. Bu gün iyi bir hekim olabilmek için her şeyden önce iyi bir kimyacı olmaktan başka çare kalmamıştır. Üniversitelerdeki ders programlarında da bu gelişmeye muvazi yeni değişiklikler yapmanın sırası gelmiştir. Esasen, hekimlik artık tamamen bir müşahade işidir. Faraziye, nazariye, spekülasyon ve lâkırdı sonra gelmektedir. Analizden senteze: devrimizin genel olarak ilim, özel olarak hekimlik halamından karakteristiği budur. Anatominin, morfoloji, fizyoloji, patoloji fonksiyonel, biyoşimi ve psikolojinin amacı da bu sentezi başarmakdır. Müşahadeyi, tecrübeyi ve teoriyi kliniğin bilhassa tedavinin emri ne vermek: bu günkü hekimliğin ödevi ve işi budur. Çünkü bu gün de hekimliğin başlıca vazifesi tedavi etmektir.

Son bulunan ilâçlar

Şimiyoterapi ve antibiyotikler sayesinde son yılların hekimliği aşırı derecede verimli bir hale gelmiştir. Artık «bilinmeyen», «tedavi edilemiyen» ve «şifası imkânsız» hastalıklar alanı çok daralmıştır. Hastaların karşısında kol bağlayıp baş eğerek veya el uğuşturarak tevekkülle durduğumuz günler geçmiştir. Arkamıza baktıkça zatürrieden elimizde ölen hastalara acıtmaktayız. Bel soğukluğu, firengi, menenjitler, andokarditler artık «kolay tedavi edilir» hastalıklar olmuştur.

Tifo iki üç günde iyi edilmektedir.

Galenik ilâçlar da gittikçe sınırlanmakta ve eczahanelerimizin alışılmış birer süsü haline gelmektedirler. Halbuki şimiyoterapötik maddeler ve antibiyotikler gittikçe artmakta ve evvelkilerin yerlerini almaktadır. Hatta ameliyatla sağladığımız bazı faydaları sırf ilâçla başarabilmekteyiz. Mide ülserlerinde kullanılan cerahî bir usul vardır: Mideye gelen vagus adlı siniri diyafrağma üzerinden kesmek.. Buna Vagotomie deniliyor. Bu gün yep yeni bir ilâçla bu siniri âdeta kesilmiş gibi felcederek işlemez hale getirmek ve mide ülseri üzerindeki zararlı tesirini ortadan kaldırmak mümkündür. Bu ilâcın adı Banthine'dir. Pro-banthine adile Searle firması tarafından yurdumuza da sokulmuştur. Yine hekimlikte Largactil adile tanılan yeni bir ilâç vardır. Bu ilâcı Specia fabrikası hazırlamaktadır. Bu madde son zamanlarda Laborit tarafından genel anestezi maddelerinin tesirini artırmak, onları «Potentialiser» edebilmek amacile kullanılmıştır. Bu deneyden yeni bir uyutma ve ağrı dindirme tekniği ortaya çıkmıştır. Buna «Anesthesie potentialisee» denilmektedir. Bu terim Lamorit tarafından Bazal metabolizmayı düşürmek suretile ameliyat risklerini azaltmak ve narkozu kolaylaştırmak için kullanılan tekniği anlatmak üzere ortaya konulmuştur. Organizmada yanışın azalması, yani hekim dille metabolizmanın düşmesi az miktarlarda kullanılan anestezik maddelerle şuur bulanıklığı ve uyku sağlamağı teinin eder. Bu suretle kullanılacak anestezik madde klasik metodların icab ettirdiğine nazaran pek azdır. Anestezik miktarının bu surede çok kısılmış olması metodun üstünlüğünü sağlamaktadır. Çünkü ne kadar zararsız olursa olsun genel anestezi maddeleri ihmal edilmiyecek kadar toksiktir. Largasenpatik ve parasenpatik sinirleri yatışdıran (yani senpatikolitik ve parasenpatikolitik), spazmları gideren (spazmolitik) ve uyuşturucu (sedatif) bir ilâçtır. Bu hassalarından ötürü genel olarak gangliyoplejik ve nöroplejik denilen ilâçlar arasındadır. Largactil bulunmadan önce Anestezi potansiyalize; Prokain, Phenergan, Diparcol gibi maddelerin birlikte kullanılmasile temin ediliyordu. Buna P. Huguenard «Gocktail lytique» adım vermektedir. Bu gün teknik biraz değişmiştir. Sadece Largactil'in kullanılması ve genel anestezi maddelerine iştirak ettirilmesi Anestezi potansiyalize'yi sağlamaktadır.

Yeni tedavi usulleri

Yeni ilâçların bulunmasile ortaya çıkan yeni tedavi usullerinden biri de «Hibernation artificielle» dir. Hibernasyon soğuk kanlı hayvanların kış uykusuna yatması demektir. Aynı durumu suni olarak yaratmak mümkündür. Bu iş için otonom sinir sistemini bloke edecek ilâçlar ver hastayı soğutmak için fizik usuller kullanılır. Soğuğa karsı insanlar ve sıcak kanlı hayvanlar kendilerim savunurlar. Hararetlerini harici tesirlerden korumağa, onu müstakil ve sabit tutmağa çalışırlar. Bu iş için de bir takım reaksiyonlar gösterirler. Bu reaksiyonların arasında nöro - vejetatif sistemin dürtülmesi sonuncu bazal metabolizmanın yükselmesi yani vücuttaki yanışın artması vardır. Fakat önceden vejetatif sinir sistemi özel bir tedavi ile meselâ largactil kullanmak suretile istirahate konur, stabilize edilirse, soğuk doğrudan doğruya dokulardaki yanışa tesir edecek ve onu köstekliyerek metabolizmayı düşürecektir. Böylece, soğuk kanlı hayvanların kış uykusunda bulundukları duruma sokulan yani yaşayışları ağırlaştırılan, uyuşturulan kimseler öldürücü mikrop ve toksin hücumlarına, travmalara, şoklara klasik tedavilere konulmuş olanlardan daha fazla mukavemet göstermektedirler. Burada daha fazla genişletmeğe imkân göremediğimiz hibernasyon artifisyel bugün gittikçe tatbikatı artan bir teknik halini almaktadır. Bir çok karın, göğüs ve beyin ameliyatlarından önce koruyucu olarak bu usule müracaat edilmektedir. Harb cerrahisi alanında da yaralıyı geriye göndermeden önce yapılacak bir largactil enjeksiyonunun önemli faydalan vardır. Sonradan daha ihtisaslı eller tarafından bu ağır yaralıya hibernasyon tatbik edilecektir.

Hibernasyon; ameliyat sonunda ortaya çıkan şok ve hipertermi hallerinde küratif olarak da kullanılabilir.

Ağır, toksik intanlarda, septisemi ve septiko - piyemi hallerinde, tetanozda, yeni doğmuş çocukların bir çok ağır hastalıklarında ve toksikoz halerinde, akıl hastalıklarının bir çoğunda, kadın hastalıklarında hibernasyondan büyük faydalar sağlanmaktadır. Bu metodun tatbik sahası her gün biraz daha genişlemektedir.

Her nesil kendini ilmin en ilerisinde sanır ve 0 zamana kadar hal edilmemiş bir çok meselelerin düğümünü çözmüş olmakla öğünür. 1954 yılının ekim ayının bu yazıyı yazdığımız gününde, son dakikada yayınlanan bir kitabin son satırını okumuş olmakla böbürlenen ne kadar yavşak allâme vardır. Ama yine de hekimliğin meseleleri bitmez.

Bu gün hâlâ kanserin sebebi karanlıktır. Arteriyosklerozu doğuran olaylar bilinmemektedir. Bu yüzden daha genç yaşda kalbini besleyen koroner dediğimiz damarların daralmasile ve tıkanmasile hayata gözlerini yumanların sayısı çok yüksektir. Virüs hastalıklarının bir çoğu meçhullerle kaplıdır. Kalbin içine ameliyat yapıldığı, tıkanan koroner damarları yerine kalbe başka yoldan kan göndererek bir yan dolaşım sağlamak düşünüldüğü halde alelade bir nezlenin ve bir gripin aydınla-

ması gereken bir çok bilinmez ve anlaşılmaz noktaları vardır.

Son merhale

Hekimliğin nerelere ulaşmış olduğunu belirtmek için ilim ufuklarında helikopterle yaptığımız bu kısa gezintinin -sizi biraz da yorarak- sonuna gelmiş bulunuyoruz. Ancak biz bir kaç kelime ile akıl hekimliği sahasında başarılanları da belirtmeden aşağıya inmiyelim. Bu gün elektroansefalografi denilen bir aletle beynin içinde geçen elektrik hadiseleri tetkik edilmekte, bunlardan bir çok manalar çıkarılmaktadır. Böylelikle saralar ve tümörler erkenden teşhis edilebilmektedir. Elektroşok dediğimiz bir tedavi metodu sayesinde bazı akıl hastalıklarının sonuncu da değişmiş hatta mani, melankoli, erken bunama tedavi edilebilir hastalıklar haline gelmiştir. Psikosomatik hastalıklar henüz tetkik edilmektedir. Bu bilgi dalı, daha yeni olgunlaşmakta ve gelişmektedir. Şimdi şöyle yüksek bir yerden kuş bakışı seyrettiğimiz bu ilerliyen hekimlik manzarası karşısında kendi kendimize sorabiliriz:

Quo vadis medice?

Naunyn'nin dediği gibi (hekimlik ya bir ilim olacak veya hiç bir şey olmayacaktır). Goethe'ye uyarak bizde: «Bilgi arttıkça meseleler de artıyor.» demekle yetinelim.

Dr. E. E.

KİTAPLAR

GAZOZ AĞACI

(Sabahattin Kudret Aksal'ın hikâyeleri. İstanbul 1954 Yeni M. 111. S. 100 kuruş. Varlık* Yayınları, *Sayı: 291. Türk Hikayecileri : 30. Hikayecinin fotoğrafı ile).

Hikâyeciliğimizin talihi yerindedir. Şairlerimiz de bir gün gelip hikâye yazmak isteğini duyuyor, hattâ kitap veriyorlar. S. K. Aksal her şeyden Önce şairdir. «Şakacı» sı ile başarılı bir piyes yazarı olduğunu da ispat ettikten sonra işte karşımıza hikayeci yönünü de çıkarıyor. «Gazoz ağacı» nda on hikâyesi bir araya getirilmiş. Kitaba adını veren hikâye 32 sayfa tutuyor ve en sona alınmış. Hikâyelerinde insan psikolojisi üzerinde derinleşen S. K. Ak» sal'ın şair olduğunu bu kitabı da bize unutturmuyor.

TÜRK DİLİ

(Türk Dil Kurumunun Dergisi).

Belli başlı fikir - sanat dergilerimiz arasında sayılan «Türk dili» dergisi, 37. sayısı ile 4, cildine, 4. yaşına bastı. Türk dilinin sanatkârlar elinde gelişeceğine inanan Kurum, eski «Türk dili - belleten» in kuru tutanakları yerine sanat yazıları, hikâye, şiir, eleştirme yayınlıyor; dil tartışmalarını da yumuşak, sevimli yazılarla yapıyor. Sayfalarında ileri düşünceli yaşlılarla ilerilik hasretlisi gençlere eşit olarak -hattâ gençlere daha da geniş- yer vermesi, bu cömertliği başka bakımlardan da göstermesi gibi meziyetleriyle pek çabuk tutunan, gelişen dergiye, dil dâvasına yüzde yüz yer vermediği için kusur bulanlar da var. Devrim savunmalarında heyecanlı polemikler bekliyenlerin düşüncesi bu yoldadır.

KARİKATÜR ALBÜMÜ

(Turhan Selçuk. İstanbul 1954 Ercan M. 47 büyük sayfa. 150 kuruş. Yeditepe Yayınları.)

Turhan Selçuk, zarif karikatürlerini güzel bir albüm halinde yayınladı. Cemal Nadir Güler'in ölümü ile âdeta öksüz kalan karikatür dünyamız kısa zamanda, genç, esprileri canlı yeni sanatkârlarla zenginleşti. Turhan Selçuk, bunların başında geliyor. Siyasî karikatürleri yanında, en akla gelmez konularda çizgi nükteleri, hiçbir zaman «hiciv» e varmıyan iğneleyişleri, insan yaradılışının çeşitli görünüşlerini bir iki fırça vuruşunda ebedileştiren buluşları ile dikkati çeken değerli sanatkârın eserlerini bir arada görmek sanat severleri sevindirecektir.

İLİMLER SİSTEMİ

(Yazan : Edmond Goblot. Çeviren : Fethi Yücel. İstanbul 1954 Maarif B. 178 S. 8° 180 kuruş. Fransız Bilim Eserleri Serisi : 3. Maarif Vekâleti yayını.)

Terctimesi Prof. Mehmet Karasan tarafından incelenen bu eser şu bölümlere ayrılmıştır: Giriş: Yunan dehâsının İcadı olan ilim; eski Yunanistan'dan çıkma medeniyetleri karakterlendirir; Salt ilim ve ampirik ilim; Aritmetik ve cebir; Geometri; Rasyonel mekanik; Tabiat ilimleri, Fizik; Gerçek ve anlaşılır; Fizyoloji; Fizyoloji ve psikoloji; Mânevi ilimler; Normatif ilimler; Ahlâk; İnanaç ahlâkı; Felsefe; Prensipler; Rasyonalizm.

SİSLER BULVARI

(Attilâ İlhan'ın şiirleri. Ankara 1954 Doğuş M. 104 S. 100 kuruş. Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları : 16. Kapak resmi: Güngör Kabakçıolu.)

Daha Önce «Duvar» adlı bir şiir kitabı vermiş olan şair, romancı, eleştirmeci A. İlhan'ın uzun mısralarla örülmüş uzun şiirlerinden yenileri bu yeni kitabı dolduruyor. (Her anlamiyle dolduruyor). A. İlhan'ın şiirlerindeki özel ahenk dikkatten kaçmıyacak kadar belirlidir. Bereket, bolluk içinde ahenk ve işlenmişlik.. Kitabın kapağı, ilk —ve belki de kitabın en güzel— şiirini anlatan yine güzel bir resimle süslenmiş.. Kitabın arka kapağında, «Duvar» için yazılmış eleştirmelerden parçalar var. «Sisler bulvarı» daha geniş bir ilgiyle karşılansa yeridir.

TÜRKİYE

(Yazan : ***Albert Gabriel. Çeviren: Azra Erhat. İstanbul, 1954 Doğan Kardeş Yayınları A.*** **S.** ***102 S. Resimli. Büyük boyda basılmış olan eser'in fotoğrafları : Otmar Pferschy, Basın - Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ile İlhan Arakon.)***

Bu eser Yapı ve Kredi Bankasının 10 uncu Yıldönümü münasebetiyle büyük dostu ve İstanbul fahri hemşerisi Prof. A. Gabriel tarafından hususî surette yazılmıştır. İçindekiler: Önsöz; Tabiat ve insan; Tarih öncesi; Hititler; Phrygia'lılar, Lydia ve Kari'alılar, Lykia'lılar; Yunan ve Lâtin şehirleri; Bizans İmparatorluğu; Selçuk İmparatorluğu; Osmanlı İmparatorluğu.

İYİ İNSAN, İYİ VATANDAŞ

(Yazan : Fr. W. Foerster. Çeviren : Müşerref Hekimoğlu. İstanbul 1954. Doğan Kardeş Yayınları **A. S. 192** ***S. 100 kuruş.)***

Bu kitap Yapı ve Kredi Bankasının Onuncu Yıldönümü münasebetiyle, tanınmış terbiyeci ve filozof Fr.. W. Foerster tarafından hususî surette yazılmıştır. İçindekiler : Yaşayış tarzı; Nefsi terbiyenin vazife ve imkânları; kendini sayma ve tanıma; İnsanları tanıma sanatı; Sosyal kültürün çekirdeği olan aile hayatı; İnsan topluluğunun ahlâkî temeli üzerine incelemeler; Doğruluk; Şahsî karakter ve insan topluluğu; Erkek ve kadın karakterleri; Sorumluluk; Kadın - erkek münasebetlerinin düzenlenmesi; Meslek tekniği ve meslek ahlâkı; İş meselesi. Kız ve erkek çocuklarla üç konuşma: Çiçek açması ve çiçek gibi genç kız; Dağlar boyunca düğün; Ton sanata. Kitapta «Müellifin önsözü» nden başka «Müellif hakkında» bir iki satır buluyoruz.

RADYO

İcraat

Tedbir zarureti

Ankara radyosunun ilgili şahısları bir araya geldikleri zaman, halledilmesi gereken bir çok meselenin önlerinde durduğunu, bir an önce tedbire gitmek zaruretinin kaçınılmaz bir hal aldığını biliyorlardı. Şimdiye kadar, ıslahat nidası ile halkın önüne serilen bir takım işler sadece, radyodaki mesul bazı şahısların değiştirilmesinden ibaret kalmıştı. Bu nev'i ıslahatın neticeleri —hem de feci neticeleri— radyonun iç bünyesinde kalmış, dışarıya aksetmemişti. Fakat artık yazılıyordu, halkın her şeye rağmen dinlemek zorunda kaldığı radyonun iç bünyesindeki gürültüler, münakaşalar halka intikal ediyordu. Tedbir almak mutlak lâzımdı.

Hem de bu tedbirler A' dan Z' ye kadar alınmalı idi. Radyo, şahısların arzularını aksettiren bir uzuv olmaktan çıkmalı, kontrol altına sokulmalı idi. Şikâyetlerin tek cephesi yoktu, bir çok bakımlardan sert tenkidlere hedef oluyordu. Bunlar Münir Müeyyet Bekman'ın odasında yapılan toplantıda ortaya döküldü. Yazılanlar haklı idi. Sert kararlara gitmek gerekiyordu. Birinci karar alındı. Türkçe telâffuzu olmıyan spikerler işlerinden uzaklaştırılacaktı. Bunlardan birisinin işine son verildi, Türkçeyi daha iyi öğrenmesi, İngilizce kelimeleri telâffuzundaki rahatlığı Türkçede de tatbik etmesi kendisine tavsiye edildi. Radyo idaresi hakikaten bir spiker buhranı içinde bulunuyordu. Bir kişinin işine son vermek, spiker dâvasını halledecek değildi. Hâlâ ajans haberlerinin okunmasında kesik kesik konuşan, cümleleri, kelimeleri yarım yamalak telâffuz edenler vardı. Ancak, biraz ümit veriyorlardı. Biraz daha tecrübe edilebilinirlerdi. Spiker buhranı kimsenin gözünden kaçmıyordu. O kadar ki, gecen pazar daldan dala programını Devlet Tiyatrosu sanatkârlarından Suat Taşer'e idare ettirmek zorunda kalınılmıştı. Suat Taşer diğer spikerlerin hepsinden daha muvaffak olmuş, sesinin tonu ile hazırladığı mizansen ile daha çok dinlenir bir program ortaya kovmuştu. Fakat, Suat Taşer her zaman her saatte radyoya gelemezdi, her dakikasını —Erdoğan Çaplı'yı kurtarmak için— daldan dala programına hasredemezdi. Not alındı, bir spiker çıkarılmıştı ama diğerleri üzerinde de durulması hattâ yeni elemanların bulunması cihetine gidilmesi kararlaştı.

Radyo idarecileri bir hafta müddetle neşriyatı dinledikleri zaman, söylenenlerin, yazıların birer hakikat, hem de korkunç birer hakikat olduğunu görmüşlerdi. Türk ve Batı Müziği'ndeki eksiklikler, sanatkârların saatlerini doldurmak için şarkı söyledikleri veya çaldıkları hakikati bütün açıklığı ile «tedbir notlarının» arasına girivermişti. İsim yapmış bir kaç sanatkârın repertuvarına yeni bir şarkı ilâve etmeden her hafta, hattâ bazan iki günde bir tekrara giriştikleri aşikârdı. Halbuki, Avrupa radyolarında bir sanatkârın ayni şarkıyı bir gün ara ile tekrarladığı görülmüş, işitilmiş şey değildi. Hiç değilse aradan bir ay geçmeli, hiç değilse, o şarkının ve bestenin kulaklardaki izi silinmeli idi. Tekrar bir karar alındı ve «bütün ses sanatkârlarının repertuvar çalışmalarına mecburen iştikâri» istenildi. Bir haftadanberi bu usul tatbik edilmektedir.

Bu yazılanlar Türk musikisinde tatbik sahası bulmuştu. Bu yazılanların radyonun Türk musikisi şubesini idare edenler tarafından tatbik edilmesi zaruri görülmüştü. Tenkidlerin doğruluğunu kabul etmek ve harekete geçmek şarttı ve bu yapıldı.

Madalyonun tersi

Batı musikisinde radyodan yenilikler bekleniyordu. Fakat hâlâ ve hâlâ radyodan mambo ve samba plâklarındaki bolluktan başka hiç bir yenilik, hiç bir değişik taraf yoktu. Halbuki, radyo idaresi genç bir insana, —Erdoğan Çaplı'ya— ne kadar güvenmişti? Enver Kapelman her hafta ayni parçalan tekrar ediyor, her Pazartesi tekrar edilen senfonik müzik yayımlarındaki monotonluktan herkes bizar kalıyordu. Enver Kapelman'ın mahdut eserler arasında kalmasını biraz «tembelliğine» verenler bulunuyordu, ancak her dakika halk ile karşı karşıya olan bir müessese için bu «gerekçe» tenkidlerin karşılığı olamazdı. Tembellik o kadar genişti ki, meselâ hafif Batı müziğinde diskotek'teki plâkların arasına girilmekle bir değişiklik yapmak kabil iken, bu yola gidilmiyordu, düşünülmüyordu.

Yenilik, yenilik.. Bunları düşünmek, düşündükten sonra dikkatle tatbik etmek elzemdi.

Ses sanatkârları üzerinde şikâyetler o kadar fazla idi ki, bunlara çare bulmak da zorlaşmıştı. Yarabbi, Ankara radyosundaki erkek ses sıkıntısı neydi? Buna mukabil, Türk musikisinde bazı yenilikler getirilmişti, radyo sanatkârlarını bir araya toplıyan program seviliyordu.

Şimdi, Ankara Radyosunun içinde şark ve garbın mücadelesi devam etmektedir. Ragıp Tanju, dikkatle tenkidleri karşılamağa ve yeni bir şeyler getirmeğe gayret etmektedir, bunda muvaffak olmuyor denilemez. Buna mukabil, en fazla inanılan ve diğer musikisinin şubesinin başında bulunan genç bir insan sadece ve sadece daldan dala programını tanzim etmektedir, âdeta başka bir vazifesi yok, hissini vermektedir. Buna ilâveten, Erdoğan Çaplı gibi bir sanatkârın en fazla dinlenen bir saatte, caz musikisinde hokkabazlık yapabilecek kadar hâkim olduğu piyanoda yanlış notalar çalması hayret verici bir İldir. Daldan dala programının geçen haftaki saatinde maalesef Erdoğan Çaplı yanlış notalar çalmıştır. Bu halkın sayduyusu ile alay etmektir.

Radyoya, hariçten sanatkâr temin etmenin mahzurları ortadadır, birkaç defa bu anlayışın yerinde olmadığı yazıldı. P. T. T. mensuplarının tertiplediği bir gecede, radyonun tek sanatkârı olarak ileri sürülen Mualla Mukadder; Atakan'ın altı yüz liraya pazarlık ettikten sonra, sadece altı şarkı söylemesi, ısrarlara, ricalara rağmen kararından vazgeçmemesi, tesbit edilen konser! saatinden çok sonra gelmesi, gazetelere intikal etti, üzerinde tartışmalar, söylentiler oldu. Radyoda çalışan bir kimsenin ciddiyeti zaruridir. Her zaman, halk arasında bulunup, bu türlü tatsız hareketlere girişen bir sanatkârın radyo idaresinde ister ücretli olsun, ister devamlı olsun yer alması iyi karşılanamaz. Radyo idaresinde ücretle çalışması, bu sanatkârın ciddiyetten uzak olmasına bir sebep teşkil edemez. Bilâkis ciddî olmasına bir sebep teşkil eder.

Bütün bunların da bir esasa, karar bağlanması, radyoda ücret ile hiç bir bağıntısı olmadan da çalışsa bir sanatkârın istenilen ölçüler içinde kalması lâzımdır. Radyo idaresi bu eksikliğin telâfisi cihetine gitmek zorundadır.

Orhan Sezener ve arkadaşlarının teşkil ettiği caz orkestrasında bir canlılık beklenmektedir. Fakat ne yapsınlar. Bu orkestrayı teşkil edenlere verilen ücret o kadar az, o kadar bahsedilmiyecek kadar ufaktır ki...

Radyo idaresi her şeyi yeni baştan, yeni elemanlar ile ele almağa mecburdur. Ankara radyosunun vasfı Devlet radyosu oldukça, her zaman en iyiye ve en güzele gitmek şarttır. Şart olarak da kalacaktır.

SANAT

Opera

Gene Tosca

Bundan seksen sene kadar önce bir gün, fakir bir İtalyan genci yürüyerek Lucca'dan Piza'ya gidiyordu. Verdi'nin Aidasını seyredecekti. İsmi Giacomo Puccini'ydi. Temsilden sonra, gene yayan, kasabasına dönerken bu dünyada opera bestelemekten başka hiç bir şey yapamayacağına inanç getirmişti. İnancını gerçekleştirdi. En şöhretlileri La Boheme, Tosça ve Madame Butterfly ve en olgunu Turandot olan on tane opera besteledi. Bunların arasında en sevdiği Madame Butterfly ve en sevmediği de Tosca idi. Bununla beraber, dünyanın opera dinleyicileri, bestekârın şahsî tercihine aldırmadan, Tosca'ya da büyük rağbet ve sevgi gösterdiler.

Puccini, tiyatro içgüdüsü ve sağduyusu olan bir bestekârdı. Operalarının aynı zamanda iyi tiyatro olmasını istiyor, livrelerini titizlikle seçiyordu. «Ben, yaban ördeği ve livre avcısıyım» diyordu. Maamafih, Tosca'nın livresi ne yaban ördeği, ne de nadir bir kuştur. Victorien Sardou'nun bu piyesi, çiğ ve hareketsiz bir melodramdır. Puccini, musikisiyle, bu üçüncü sınıf piyese canlılık ve beşerilik getirmeğe çalışmış ve bunda da muvaffak olmuştur.

Tosca, Türkiye'deki ilk temsillerinden üç sene sonra —ve bu mevsim ilk defa olarak— Pazar akşamı Devlet Operasında yeniden oynandı. Temsilin dikkat çeken tarafı, operamızın en parlak sanatkârlarından ikisinin, Leylâ Gencer ile Vedat Gürten'in, başrolleri almış olmalarıydı. İkisi de, memleket aşırı şöhretlerinin boş lâkırdıdan ibaret olabileceğini düşünenlere, bunun aksini isbat ettiler. İkisi de, usta ve pişmiş opera sanatkârları olduklarını, her cümlede ve her harekette, anlattılar. Diğerleri arasında, Zangoç rolünde Fikret Kutnay bilhassa parlıyordu. Cavarodossi'yi teganni eden Doğan Onat'ın ise yüzümüzü güldürecek bir tenor olmağa doğru ilerlediği belliydi. Koro iyi hazırlanmıştı. Fakat orkestra, hayır. Adolfo Camozzo idaresindeki orkestra yine sahnedeki sesleri kapıyor ve alâmeti farikası haline gelmiş olan kulak tırmalayıcı seslerini sık sık duyuruyordu.

Ya konsolos?

Devlet Operası bu mevsim de kapılarını Menotti'nin «Konsolos»u ile açmıştı. «Konsolos» memleketimizde ikinci defa temsil edildi ve bu da her bakımdan tatminkârdı. Modern bestekârlar sırasında iyi bir mevkii olan Menotti, bu operasında kendi çok cepheliliğini, sahne tekniğindeki üstünlüğünü, nihayet İtalyan karakterini vazıh olarak gösterdi. «Konsolos» operasında realizm ile İllusionizm yanyana, kucak kucağa gitmekteydiler. Eserde mevzuun gerginliği, ve heyecanlı aktüalite, melodiler vasıtasiyle genişlemekteydi ve bundan da bestekârın metni esas tutup müziği ona yardımcı olarak ele aldığı anlaşılmaktaydı. Müzik daha ziyade effektvari hüviyetteydi ve ayni zamanda heybetli ifade tarzından âri fakat manidar, canlı, nükteli ve nihayet ironique mahiyette bulunuyordu. Operanın temsilinde Mağda Soreli oynayan Belkıs Aran bu bol reçitativli eserde kuvvetli sanatkâr şahsiyetini belli etti. Dramatik soprano sesine sahip bulunan Belkıs Aran'ı inşallah ileride Wagner operalarının temsilinde de seyrederiz. «Konsolos» u sahneye koyan rejisör Aydın, modern eserleri daha iyi hazmetmiş görünüyor. Bu neviden operaları sahnemize kazandırırsa çok iyi olacak.

Puccini
Tosca'yı sevmezdi

Smokin ve tuvalete boykot

Devlet Operasının gala gecelerine kıyafet mecburiyeti şimdiye kadar bir çok münakaşaya yol açmıştı Bazıları, dünyanın her yerinde opera galalarında geçe kıyafeti mecburiyetinin gelenekleştiğini, Devlet Operamızın da bu geleneği kabul etmesinin cemiyet âdabına uymak kabilinden bir mecburiyet olduğunu ileri sürüyordu. Diğerleri ise, Devlet Operasının sosyeteye değil halka temsiller verdiği, smokin ve tuvalet giymeğe kimsenin mecbur tutulamıyacağı kanaatindeydi. Eninde sonunda, sınıfsız bir millet değil miydik!

Devlet Tiyatrosunun yeni Umum Müdürü Muhsin Ertuğrul da bu sonuncular gibi düşünüyordu. Vazife başına gelir gelmez ilk yaptığı şey gala gecesini ve kıyafet mecburiyetini kaldırmak oldu. Pazar akşamı Tosca'nın ilk temsilinde bulunanlar —durumdan haberdar olmıyan veya alışkanlıklarını terkedemiyen birkaç kişi hariç— günlük kıyafetleri içindeydiler ve hele ilk gece müdavimlerinden çoğunun hatırına şu sual geliyordu :

«Pek mi mühim bir şeydi bu sanki? Devlet Tiyatrosunun daha önce halledilecek dâvaları yok mu?»

Ama, herkes bir hususa memnun olmaktan kendini alamıyordu. İlk gecelerde bilet fiyatlarının diğer gecelerden daha yüksek olmamasının da böylece sağlanmasına..

Ancak böylelikle Ankara bir «hareket» ten oluyordu. Zira Opera galaları hakikaten bir hâdise yaratıyordu ve bunun sanata zararı değil, faydası vardı. Bir alâka çekiyordu, hazırlıklara yol açıyordu. Hem elbise mecburiyeti, sadece parterde vardı, isteyenler balkona gündelik elbiseleriyle gelebiliyorlardı.

Yazık!

Tiyatro

Bîr aktörün marifeti

Hâdise hazindir. Hazin olduğa nisbette tiyatromuz için utanç verici ve seviye düşürücüdür.

Dünyanın neresinde, hangi sahne sanatkârının aklına gelir ki, kendisini tenkid eden tiyatro yazarlarına bir gazetede günlerce devam eden tefrikalar halinde cevaplar neşretsin. Kendisini tenkid edenlere hakaretler yağdırsın, kendisini —hikmeti hüda— tiyatronun banisi zannetsin ve olmadık tehditler savursun.

Bu hâdise, İstanbul Şehir Tiyatrosunun komedi kısmında temsil edilmekte olan Moliere'in «Kibarlık Budalası» isimli komedisini bir kaç tiyatro tenkidcisinin beğenmediklerini yazmaları üzerine, bizim memleketimizde vukubuldu. Gerçi senelerce evvel, buna benzer hâdiseler cereyan etmiş, sahneye koyduğu eserleri beğenmiyen yazarlara karşı Muhsin Ertuğrul da cevaplar vermişti. Hattâ sopa gösterdiği bile olmuştu. Galiba bu bir âdettir.

Geçen hafta içinde bir İstanbul gazetesinde Vasfi Rıza Zobu imzasiyle iki yazı neşredildi. Yazılardan birisi : «Sabri Esat Siyavuşgil'e zarurî bir cevap: Tecavüzden vikaye» ikincisi de «Vasfi Rıza'nın toptan cevabı: Biz böyle oynarız.» başlığını taşıyordu. Bu yazılarda, gazetelerde yayınlanan kritikler üzerine «Kibarlık Budalası» komedisini sahneye koyan ve baş rolü oynayan Vasfi Rıza Zobu, eseri müdafaa etmiyor, tenkidleri cevaplandırmıyor, oyun veya mizansenini hangi noktai nazara istinat ettirdiğini söylemiyor, sadece hakaret ediyordu. Kaldı ki, bir sanatkâr kritikleri gazete sütunlarında değil, sahnede cevaplandırır. Onun yeri sahne'dir. Nasıl tenkid edene «— Sahneye çık da sen oyna bakalım» denemezse, bir sanatkârdan da kendisini tenkid edenlere gazete sütunlarında cevap vermesi beklenmez. Herkesin yeri ve vazifesi ayrıdır. Fakat ne çare ki, tiyatroda bir sürü aykırılıklarla birlikte bu olmıyacak hal de Muhsin Ertugrul' un ektiği tohumun kısır mahsulüdür.

Vasfi Rıza yazısının birincisini ta-

Keçiler Adası'nda

Beğenilen bir temsil

mamen Sabri Esat Siyavuşgil'e hücuma ayırmış. Bayağı bir üslûp, çok bilmiş görünen cahil bir Don Kişot edası ve tiyatrocular arasında mânası çok iyi bilinen tulûatçı tekerlemeleri ile Sabri Esat'ın ne profesörlüğünden, ne bilgisinden, ne ahlâkından, ne de kişiliğinden eser bırakmış. Bulamış iki elini karaya, veryansın etmiş... Neler neler söylememiş.. (Ukalâ dümbeleği), (Vah yazıklar olsun size ümit bağlayıp Avrupalarda tahsilinize çalışan ailenizin sarf ettiği emeklere...) ve bütün bunlar kendisi sahnede tenkid edildiği içinmiş!

Yazının sonu şöyle bitiyor :

«Temsile ve bu temsil münasebeti ile hakkımda yaptığınız hakaretamiz nüktelerinize, diğer arkadaşlarınızın da yazılarını okuduktan sonra toptan cevap vereceğimden şimdilik burada sözü kesiyorum..»

Bu cümle yazarının maksadını ne kadar açık belirtiyor. Yazık bu vücudün ağırlığı altında otuz yedi senedir çiğnenen sahne tahtalarına! Yazık otuz yedi senedir onu alkışlayan seyircinin zahmetine! Ve çok yazık ki Türk tiyatrosu, bir Türk aktörüne yaraşacak vekarı otuzyedi senedir sahneye çıkan bir kimseye telkin edememiş.

Bu mütecaviz, ikinci yazısında daha da cüretkârdır. Yazısına : «Alafranga, alaturka temsil ne demek!» diye başlıyor ve aynı oyunda bir Parisli ile bir Çinli'nin (ya Parisi Fransa ile yahut da Çin'i Pekinle karıştırıyor) sadece kıyafetleri ile ayrılabileceğini iddia ediyor. Bu iddia müşarünileyn'in tiyatro bilgisinin de hududunu çizmektedir. Hemen şurada belirtmek isteriz ki, işte bu iddiaları ve bu iddiaya göre tesbit ettikleri oyunları «Alaturka» olur. Eğer Parisliyi tüylü şapkasından ve dantelli elbisesinden evvel içinde bulunduğu şartlarla ve cemiyet özellikleri ile tasavvur edebilir ve bir Cinli'yi başındaki takkesinden ve sırtındaki entarisinden evvel San ırkın hususiyeti ile temsil edebilirlerse o temsil de «alafranga» dır. Vasfi Rıza bu yazılarında ırk, millet ve cemiyet hususiyetine aldırış etmedikten başka, üslûbu da inkâr ediyor.

Anlaşılan yirmi beş sene evvel oturduğu Aynaroz'daki tedris rahlesinden, bir şey öğrenemeden kalkmış olacak bu kıdemli tiyatrocumuz. Eğer dizleri hâlâ bükülebiliyorsa, aynı yerde aynı rahlenin önüne aynı kıyafetle oturup «Şülle lepa» dan itibare bu güne gelinceye kadar hususi bir tedris rejimine girmesi yerinde olur.

Zobu, gazetelerde yazıları çıkan Tunç Yalman'ı ve Fikret Adili de Sabri Esat'ın katagorisine dahil edip yukarıda bildirdiğimiz şekilde kendileri ile istihza(l) ettikten sonra şöyle bir cümle tertibiyle yazısını bitiriyor : «Diğer yazılar için —eğer varsa— Ekrem Reşit dostumuzun, iltifat dolu bir nezaket eseri olan yazısından başkasını görmedim. Bu ilk üç kişininkine benzer, birtakım maksat tahtında yazılmış utandırıcı yazı yazanlar da mevcutsa, kendilerine söylemek isterim ki, sizden evvel gelen sizin gibiler, sizden sonra gelecek size benziyenler, vaktiyle ölmüş veya daha doğmamış olanlarla el ele, ağız ağıza verseniz, bir hüsnüniyet veya bilgi ile hiç alâkası olmıyan feryatlarla yaygarayı hassanız, ben yine buyum ve bu doğru gördüğüm yoldan gideceğim. Bu memleketin tiyatrosunu, bu tiyatronun seyircisini ben sizden iyi bilir, eserimi onlar için hazırlarım. Sizin adediniz üçten beşe çıksa... Elli, yüz olsanız: Bir ayda gelen 27 bin kişinin 100 ünü teşkil edersiniz. Geriye 26.900 kişi kalır. Görüş ve tabiat benzerinizin adedi bu rakama çıkıp diğerleri sizin yekûnunuza ininceye kadar —Allah bu irfan acısını bize göstermesin— ben yerimdeyim... Benden kurtulmanız için bana beddua edip sıhhatten ve dolayısı ile sahneden düşürmenizden başka yapacak hiç bir çareniz yoktur....»

Bu bir tiyatro mensubunun kendisini nasıl dev aynasında seyrettiğinin ifadesidir.

Netice itibariyle «Kibarlık Budalası» komedisi üzerine matbuatta dört yazı çıktığını anlıyoruz. Bunlardan birisi methiyedir ve bu yan için bizzat Vasfi Rıza : «Ekrem Reşit dostumuzun, iltifat dolu bîr nezaket eseri» diyor. Diğer üç yazının da eseri beğenmediklerini yine Vasfi Rıza bildiriyor ve bu iki uzun yazıyı hem tenkid edenlere hakaret, hem de bundan sonra tenkid edecek olanlara gözdağı olsun diye yazmış bulunuyor.

Bizi üzen ve harekete sevkeden şey, Vasfi Rıza'nın bu en hafif tâbiri ile pervasızlığıdır. Otuzyedi senedir sahneye çıkan bir adamın, rahmetli Hazım'ın gölgesinde ne kadar nemalanabilmişse ondan ibaret ve çok kısır kalmış olmasından dolayı eza duyduk. Ayrıca yoklukta, hem rejisörü, hem de baş aktörü olarak sahneye eserini koymanın kimlere kaldığını görerek Moliere'e acıdık. Hepsinden ziyade yaşlı başlı bir tiyatro adamının, bir tiyatro mensubuna yakışmıyacak şekilde gazete sütunlarında kendini müdafaa bile edemeyip, tenkid edenlere hakaret etmesine şaştık.

Dünyanın gidişatında bir acaiplik var...

Edebi heyette panik

Haberi ilk defa bir akşam gazetesi verdi. Ertesi sabah Zafer'de tavzih, bir ajansta da teyid edildi.

Haberin aslı şu: Devlet Tiyatrosu edebî heyet âzası bulunan Akagündüz bu vazifesinden istifa etmiştir. Haberi teyid eden ajansın çok emin bir kaynaktan öğrendiğine göre ise : Edebî heyet başkanı Muhip Dranas'ın da istifasının eli kulağındadır.

Bu istifa ve eli kulağında olan devamı, tiyatro muhiti için bir sürpriz değildir. Zira herkes bilmektedir ki Muhsin Ertuğrul sempati duymadıklariyle çalışmaz, ne yapar, eder uzaklaştırmanın çaresini bulur.

Muhsin Ertuğrulu tanıyarak kendisine sempati duymıyanlar ise, uzaklaştırılmak kaderine düçar olmadan, böyle istifa ederler. Bu çok eskidenberi tatbik edilen bir usuldür. Edebi heyetlerimizde vazife görenler, Muhsin Ertuğrul'un dahil bulunduğu bir teşekkülde çalışmışlarsa, kendilerinin birer göstermelik olduklarını ve hiç bir zaman fikirlerine hürmet edilmediğini de bilirler. Bu bakımdan, esasen işinin çokluğu, edebi heyet toplantılarına katılmasına mâni olan ve buna rağmen edebi heyet kadrosunda bulunan Munis Faik Ozansoy'un da herhangi bir harekette bulunup bulunmıyacağı meraka değer.

Yeni bir sahne

Saat Altı Tiyatrosu, dört, beş senedir Avni Dilligil'de gaye olarak belirmişti. İlk teşebbüsünde fikrini başkalarına kaptırdı. O teşebbüse geçti, fakat

neticeden fırsatçılar faydalandılar. Faydalandıkları da kabul edilemez, çünkü perdeyi açtıkları eserin üzerine kapatıp başka işle meşgul olmaya mecbur kalmışlardı.

18 Ekim günü saat altıda (18 de) İstiklâl caddesindeki SES Tiyatrosunun perdesi yeniden açıldı. Bu defa Avni Dilligil fırsatçılara meydan bırakmadan işi aceleye getirmiş, biran evvel işe başlamak için bazı şeylerden bilerek fedakârlık etmiş gibi idi. Sahneye konulan eser : «Oğlum Edward» dı. Yazanlar: Robert Morley, ve Noel Langley. Tercümanları : Vedide Baha Pars ve Sevgi Sanlı idi. Sahneye Avni Dilligil koymuş, dekorları da kendisi çizmişti. Oynayanlar : Avni Dilligil, Belkıs Fırat, Hayri Esen, Mümtaz Ener, Füruzan Hüsrev, Senih Orkan, Sadettin Erbil, Şevki Artun, Gönül Bayhan, Tevfik Aktan, Bülent Koral, Fikret Hakan, Nermin Ruhsever, ve Muallâ Fırat'tı.

Eserin ilk tesirinin pek tatminkâr olmadığı söylenmekte ise de, yeni teşekkül etmiş olan bu tiyatro için üzerinde durulacak esas meselenin bu olmadığı kanatindeyiz.

İlk eserin temsilinin de büyük bir başarı kazanmış olması, gönülden arzu edilirdi şüphesiz. Fakat asıl mühim olan cihet, adı «Çığır sahnesi» olan bu tiyatronun hedefi ve gayesidir.

İlk temsilden bir iki gün önce bir gazetede neşredilen roportajda, tiyatronun kültür temsilleri vereceği, sanatın ipliğini pazara çıkarmıyacağı bildiriliyordu. Avni Dilligil de hakikaten sanatı bu cephesinden görmüş, tiyatro onu bu tarafından kavramıştır. Ancak istemekle, tasavvur etmekle yapmak, tatbik etmek aynı şey değildir. Avni Dilligil şimdiye kadar giriştiği bütün teşebbüslerini iyi olsun istemiş fakat fena bulmuş bir sanatkârdır. Bu onun bati olduğu kadar şahsî kusurudur.

Çok temenni olunur ki, bu devam etmek üzere giriştiği son teşebbüsü olsun ve bir başkasına mecbur kalmasın.

Ayşe Gül Sarıca
Büyüyen küçük dâhi

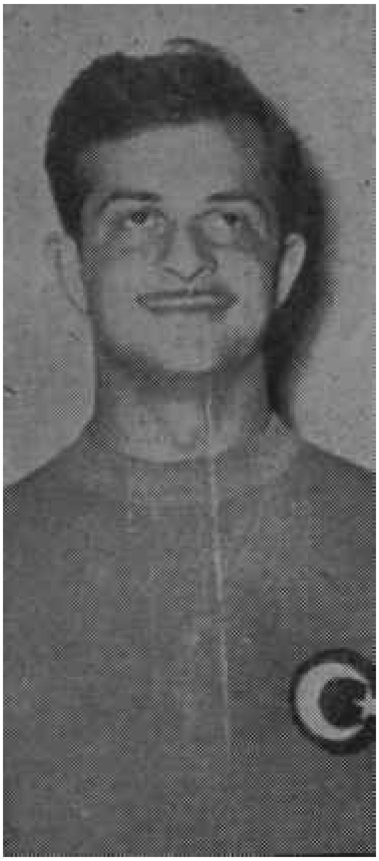
Konserler

Ayşe Gül ve Schumann

Harika çocukların istikbaline —iyi öğretmenlere tevdi edilseler dahi— endişe ile bakılır; küçük yaşlarında gösterdikleri fevkalâde kaabiliyet tezahürlerinin yaşları ilerleyince kaybolacağından korkulur.

Geçen Pazar sabahı İstanbul'da Taksim Belediye Gazinosu salonunda, Cemal Reşit Rey idaresindeki İstanbul Şehir Senfoni Orkestrası refakatiyle Schumann'ın piyano konçertosunu çalan Ayşe Gül Sarıca da bir harika çocuktu. Fakat artık ona, istikbalini gerçekleştirmiş bir musikişinas nazariyle bakılıyor. Bu yıl Paris Konservatuvarını birinci mükâfatı kazanarak bitiren Ayşe Gül Sarıca yakında Paris'e dönüp Marguerite Long kurlarını takip edecek, daha sonra da belki konkura katılacaktır. Pazar günkü konserine bakılırsa, başarı ihtimali pek büyüktür.

Vakıa piyanist Sanca'nın konçertoya verdiği ifade kalbden ziyade zihinden geliyordu ve romantik Schumann'ı bir 17 - 18 inci asırlar bestekârı gibi tınlatıyordu. Ama çalışı canlı ve titiz, tekniği iyi gelişmiş ve kesindi. Bitirince dinleyiciler, dört dakika fasılasız alkışladılar. Ayşe Gül Sarıca'nın, Türkiye'nin dünya musiki hareketleri içindeki mevkiini çorbada tuzu bulunmaktan daha ileriye götürebilecek bir sanatkârımız olduğu muhakkaktı.

Kaleci Turgay
Torbası açık kalmıştı

Futbol

Barut olmayınca...

Zaten ümitli değildik. Fakat ne yalan söyliyelim dört farklı bir mağlubiyet te beklemiyorduk. Bir şey ummadığımıza göre bulduğumuza kanaat etmemiz lâzım amma. Türk Futbolunun bu kadar aciz durumda olduğunu bir defa daha anlamış olmak hepimizi üzüverdi işte. Dünya futbol şampiyonasında Yugoslav futbolu «birinci sınıf» vasıflandırılırken hele ondan sonra yaptığı milli maçlarda silindir gibi etrafını ezip geçerken bizim onlardan iyi bir netice koparmamız ancak sürpriz olabilirdi. Vakıa Türk futbolu zaman zaman yaptığı sürprizlerle, Dünya şampiyonu Almanyayı da İspanyayı da, İsviçreyi, İsveçi de dize getirmişti. Amma, bütün bu sürprizlerin daima tekerrür edeceğini kim söyleyebilir?

Yugoslavya ile milli maç yapılacağı tahakkuk ettiği zaman yine yüreğimiz titremişti. Hele çalışmalarının başlamasından sonra heyecanımız korku halini aldı. Rakiplerimiz sanki bu hissimizi biliyorlarmış gibi Futbolun kurucularından Gal'i, arkasından Saar'ı yenip Dünya üçüncüsü Avusturya ile berabere kalınca mukadder akibete kendimizi biraz alıştırmaya çalıştık. Geçen pazar günü radyo parazitleri arasında mikrofondan sesini duymıya çalıştığımız spor yazarı, milli hakem (Her halde spiker değil) Sulhi Garanın rakip santra çizgisini aşan milli takımımızın akınlarını nakledisi saklamıya hacet yok, pek seyrek oldu. Hani Radyoları biraz geç açanlar Yugoslav kalesini kimin koruduğunu, for hattımızın sol kanadının kimlerden teşkil edildiğini tahmin ederim ki, en az 20 dakikada öğrenemediler. Neyse oldu İsviçre, İsrail, Almanya hezimetlerinden sonra bir Yugoslav hezimeti de futbolumuz için mukaddermiş. Yalnız anlıyamadığımız bir nokta var ki, o da şu :

Milli takımımızın tam seyyahata çıkacağı gün, futbol federasyonu takımı tesbit ve ilân etmişti. Son hazırlık maçında milli namzetler arasında yer alan Kadrinin bu takımda bulunmadığı gibi Yugoslavyaya gidecek kafileye de dahil olmadığını gördük. Hatta formda olan bu oyuncunun hazırlık maçlarındaki muvaffak oyunlarını göz önünde tutarak buna üzülmüştük. Sonradan kulübünün bu oyuncusunu masraflarını kendi karşılamak suretiyle ve sırf maçı takip etmek üzere kafile ile

Ağır mağlubiyeti nasıl görmeliyiz ?

Tevfik UNSİ

5 - 1 lik mağlubiyetten sonra, kendi yazdıklarım dahil, müsabakadan evvel kaleme alınmış bütün tahmin yazılarına şöyle bir göz gezdirdim. Hiç birinde müsabakayı kazanacağımıza dair kanaat şeklini almış bir mütalâa yok, kimse Yugoslavlara teknik bir üstünlük gösterip galip gelebileceğimizi ima dahi etmiyor. Buna mukabil, «çocukların ananevi enerjisi, beklenmedik zamanlar çok güzel oyunlar çıkarmaları, âni bir şahlanış, moral kuvveti» ile maçın kurtulmasının mümkün olabileceğini hemen herkes gibi yegâne ümit olarak işaret etmişti. Şimdi, müsabakadan sonra ayni kalemlerin ne dereceye kadar şiddetli tenkidler karalayacaklarını, veya nelerle tevilde bulunacaklarını merak ediyorum.

Kendi hesabıma söyle düşünüyorum. Futbol bir beraberlik oyunudur. Futbol seviyesi çok yüksek olmıyanlar, bu gibi müsabakalardan evvel nihaî kadrolarına muhakkak bir arada bir kaç maç yaptırmalıdırlar. Bizim takımımız da böyle üç maç oynadı, fakat millî maçın tertibi 3e hiç çalışmadı. Bu kadro sahada tutunamayınca, bazı oyuncuların değiştirilmesi gerekirdi, bu da yapılmadı. Nihayet takımın tam bir müdafaanın oyunu ile işe başlaması hatadır. İşte kanaatimizce maçın neticesine tesir eden teknik sebepler. Bu hatalar işlenmese idi müsabakayı kazanabilir mi idik? İki takım arasındaki teknik seviye farkının bunu mümkün kılacağı da pek zannedilemez, ancak netice daha az farklı olabilir, daha az mahkûm bir oyun çıkarabilirdik. Yoksa bir üstünlük fevkalâdelik olurdu.

Düşünün bir kere, Yugoslav Millî takımında yer alan dört oyuncu millî forma altında 50 den fazla müsabaka yapmışlardır. Bizim millî maçlarımızın yekûnu ise —Genç, B ve hususî şartlı maçlar hariç— ancak elliyi bulmaktadır. En kabadayısı Lefter 22 nci maçını oynadı. Yugoslav takımındaki oyuncuların milli müsabaka vasatisi 35, bizimkilerin ise, en geniş hesapla sadece 11.. Bundan mada karşılaştığımız rakiplerin ancak üçte biri dünya futbolunda bir şey ifade eden rakiplerdir. Dünya piyasasında futbolumuzun bir harekette bulunmağa başlaması ancak altı sene evveline kadar gider. Yugoslavlar ise daha 930 senesinde, dünya futbolunun devleri ile, dünya şampiyonalarında boy ölçüşmeğe başlamışlar, iki defa kar finale yükselmişler, iki defa da Olimpiyad ikincisi olmuşlardır. Avrupa futbol piyasasının içindedirler ve bol bol Avrupanın en ileri milletleri ile temas halindedirler. Onların futbolun üstadlarına yakınlıkları, hocaları, teşkilât, çalışma metodları, görgüleri, futbolculuk ananeleri ile, kuvvetli bir futbol kültür ve pratik yerleşmesine yol açmıştır. Biz ise yeni yeni Avrupai metodları benimsemeğe, bu metodlarla teşkilâtlanmağa, çalışmağa gayret ediyoruz. Bu da yeni olduğu için ve hâlâ eski geleneklerimizin tesiri altında bulunduğumuzdan, bir türlü bu yeni âleme * intibak edememiş vaziyetteyiz. Her şeyden evvel idarecisinden oyuncusuna, muharririnden seyircisine kadar fikirlerdeki inkılâbı sağlayamamış, hazmedememiş bulunuyoruz. Ne kitle halinde, ne de ferden teknik, moral ve görgü bakımından şimdilik rakiplerimizin seviyesine varmış değiliz. Arada bir kazandığımız fevkalâde neticelerin birbirini takip etmesinden sonra daha emniyetle ileriye bakabilecek, galibiyetleri teknik kudretimizde aramağa başlıyabileceğiz. Bugün ümit kesecek bir şey de mevcut değil. Yukarda belirttiğimiz gibi, bizim futbolun kurtları ile temasımız rakiplerimize nazaran daha çok yenidir.

Bugüne kadar yedi maçta Yugoslavlar karşısında ancak bir galibiyet aldık. Bu sonuncu ve acı mağlûbiyet inşallah bir ders teşkil eder.

birlikte Saray - Bosnaya göndermek için çalıştığını ve bunda muvaffak olduğunu öğrenince sevinmiştik.

Fakat mahut maçın spikeri takımımızı bildirirken sol açık mevkiinde bu oyuncumuzun ismini söyleyince hayretimizi gizliyemedik. Tabii ki, avdette, evvelce sol açık olarak ilan edilen Coşkunun arızalandığı ve bilmecburiye Kadrinin takıma dahil edildiği bildirilecek, fakat acaba buna hiç inanan çıkacak mıdır? Coşkunun bacağının lifi kopmuş! Ne yaparken kopmuş acaba? Tabii ki, gece otelden kaçarken pencereden atlamamıştır. Kimbilir belki de durup dururken olmuştur.!

Bazı kimseler maçın Yugoslav futbolunda hiç ismi geçmiyen Saray Bosna şehrinde yapılması ile tarihi bir hıncın alındığını iddia etmekle ise, yeni hezimete, bir de politika karıştırmak istiyorlarmış. Yok canım, Yugoslav dostlarımızın yuvarlak topun azizliğini unutacak kadar tecrübesiz olduklarına inanmıyoruz. Zaten bu maç nerede yapılırsa yapılsın netice ayni olmıyacak mıydı? Günlük gazetelerde, spor muhitlerinde günün modası halinde mağlubiyet hakkında türlü tenkit» ler yer alıyor. Birden başlayıp ona kadar madde madde hatalar, düşülen tezatlar sayılıyor. Yok efendim Takım yanlış tertip edilmiş, filân oyuncunun sol ayağı, filânın gözü zayıfmış, o orada nasıl oynatılmış, Milli takım kaptanı maçtan evvel oyunda tatbik edeceği taktiği ilân etmekle harbe giderken düşmana plânlarımızı yollayan komutana dönmüş ve daha neler de neler!

Halbuki anlaşılıyor ki, sadece ve sadece barut yoktu.

Üst tarafı sorulur mu?

N. A.

Peki ama ya öteki hezimet ?

Nejat AKKAN

Türk futbolunun Sarejevoda uğradığı hezimet, hepimizce beklenen ve bilmen bir âkibet olmasına rağmen, etrafında fırtınalar yaratmış ve umumi bir teessüre sebep olmuştur. Bunun yanında, milli bir temas olmamakla beraber 21 Yugoslav atletinin, herbiri beynelmilellik payesine erişmiş adetlerimizi, ayni tarihte paçavraya çevirmiş olmaları üzerinde hiç durulmamıştır. Futbolda, nihayet Avrupa klasmanında bir mevkie sahip, Dünya futbol şampiyonasının terletici takımı karşısında uğranılan bir mağlubiyet mazur görülse dahi, her biri milli olmuş ve senelerce mensup oldukları branşlarda rakip siz olarak Türk atletizmini temsil etmiş atfederimizin, Yugoslavyanın mütevazi bir kulübünün atfederi karşısında aldıkları neticenin acaba teevil götüren bir tarafı varmıdır? Biz Turist kafilesi gibi aylarca Avrupa pistlerinde turneye çıkan ve Avrupa atletizm şampiyonasında kulvar dolduran atletlerimizin bugün içinde bulundukları keşmekeş hepimizin malûmudur. Seneler senesi işittiğimiz isimler devirlerini çoktan kapatmış olmalarına rağmen halâ pisttedirler. Kendi rızaları ile ayrılmaları mümkün olmadığı gibi yerlerini alacak heveslilerin de çıkmaması, bu zavallı sporun uzun zamandan beri düştüğü hasta yatağında, can çekişmesine sebep oluyor. Merkez İstişare heyeti son toplantısında, Türk atletizmine yapabileceği en büyük iyiliği yapmış, hastalığı kabulle hastayı bir mütehassısa muayene ettirmeye karar vermiştir. İşte bütün mesele artık bundan sonra başlamaktadır. Türk gencinin, aslında fıtri kabiliyetleri içine giren atletizm, hiç değilse bundan 5 yıl evvelki kudretine ulaştığı gün, muvaffakiyet yoluna sapmış olacağız. 1948 Londra Olimpiyatlarında, üç adım atlayıcımız Ruhi Sarıalp'ın 15 küsür metrelik derecesi ile kazandığı üçüncülük dışında, bu sahada başka hiç bir varlık gösterememiş olmamız fıkaralığımızın en büyük delilidir. Halen yurt içinde ve dışında yaptığımız temaslarda dömifor koşuları haricindeki derecelerimiz ayıbımızı yüzümüze vurmakta, adeta bizi gülünç mevkie sokmaktadır. Olduk olasıya atmalarda, yüksek ve sırıkla atlamada, sür'at koşularında kifayetsiz kalmış olmamız da inkârı imkânsız bir hakikattir.

Derdimizi ve hiçliğimizi böylece kabul ettikten sonra bunun sebebleri üzerinde biraz durabiliriz. Atletizm, hiç bir sporla kıyaslanamıyacak kadar gençlik ve cevvaliyet istiyen bir spordur.

Antrenörün ve sahanın da bu sporun gelişmesinde büyük önemi vardır. Maddi bakımdan gelir hanesi boş, gider hanesi bazı yüklücedir. Şu halde küçük yaştan heveslenmek şartiyle bu sporu tercih edecek genç tahammüllü, disiplinli çalışması ile muvaffak olabilecek, fakat muvaffak olduktan sonra dahi her türlü menfaat kaygusundan uzak olarak, kabiliyeti ile bilgisinin meyvalarını toplıyabilecektir. Bu da ancak Atletizmin okullarımıza girmesi ve ecnebi antrenörlerin nezareti altında ciddi çalışmaların memleketimizde yerleşmesi ile kabil olabilir. Böyle bir çalışma sonunda, ferdi istidatların çoğalması ile rekabet meydana gelirki bundan da Türk adetizmi kendisine yepyeni ufuklar bulur.

Atletizm denen asil spor, memleketimizde de ancak o zaman özlediği rağbete nail olur. Yoksa, bugün sadece Ekrem Koçak, Cahit Önel, Osman Çoşgül, Halil Zıraman gibi 3 - 5 adetin şahsında temsil kabiliyetini bulan Türk adetizmi yarın bugünü de rahmetle anar.

Boks

«Atatürk» Kupası maçları

Ankara bölgesinin çeşitli ve zevkli müsabakalara sahne olan 19 Mayıs Stadyumu, 29 Ekim günü, «Atatürk kupası» boks maçları ile spor sevenlere yeni bir heyecan yaşatacaktır. Milli Güreş bir tarafa bırakılır, futbolumuz hezimete uğrarken yumruk sporumuzdan medet ummamız biraz manidardır.

Fakat Büyük Kurtarıcının ismine izafe edilen boks maçları en az milli temaslar kadar heyecan taşıyan bir hususiyete sahiptir. Ankara ve İstanbul memleket sporunun İki temel direğini teşkil eder. Aralarındaki rekabet, sporumuzun (Eğer spor diye bir şeyimiz varsa) inkişafında daima rol oynamıştır. Boks sahasında Ankaralılar hemşehrilerine iftihar vesilesi vermişlerdir. İstanbul da en az Ankara kadar, hattâ ondan daha çok Türk boksunda hak ve iddia sahibidir. Amatör, Profesyonel boksörleri ile aslan payını almıştır. Onun için, 29 Ekimde Başkentte organize edilen «Atatürk Kupası» boks maçları mevcut boksörlerimizin değerlerini ortaya koyacak, yumruğunun kuvveti ile tekniğini birleştirecek boksörün üstünlüğünü ilân edecektir.

Belki de dikkat edilmemiştir; diğer bölgelerde hemen hemen ismine hiç rastlanılmıyan, veya ismi olup da cismi olmıyan, boks Ankara sporunda mühim bir yer işgal eder. Bu neden böyledir diye uzun uzadıya düşünmeye de lüzum yoktur. Ankara bölgesinin çalışkan boks ajanının şahsî teşebbüs ve gayretinin amirleri tarafından da büyük bir anlayışla desteklenmesi sayesinde Ankara boksu inkişaf etmektedir de ondan. İşte bir adamın himmetiyle tertiplenen «Atatürk Kupası» Vuralları, Vedatları, Abdullahları Tayyar ve Burhanları, 19 Mayıs Ringlerinde seyretmemize imkân vermiştir. Kara Bomba Lûtfinin, Satılmışın, Orhanın döğüşlerini görmek bu spora gönüllerini kaptıranlar için büyük bir fırsattır.

Yine Ankara bölgesinin mütevazı ajanı beynelmilel temasların arifesinde olduğumuzu da müjdeliyor. İspanya, Yugoslavya, İtalya federasyonları ile temasa geçilmiştir. Gözü pek, azimli Türk boksörleri yalan bir tarihte, Avrupa ringlerinin namlı üstatları ile memleketimizde dövüşeceklerdir. Belki yenilecekler, fakat muhakkak ki çok şey öğreneceklerdir. Daha pek yalan bir geçmişte Avrupa karmasına seçilmiş bir Yugoslav boksörü karşısında, boks eldivenini ancak bir kaç senedir giyen bir gencimizin muvaffakiyeti göğüslerimizi iftiharla doldurmuşsa ihtimal bu yeni başarılar da yakın bir tarihte boks sporumuz bakımından bize ümit verecektir. Belgrad, Madrit, ve Milano karmalarını, Ankara'da seyretmenin heyecanını, şimdiden hissettiğimiz için teşebbü-

Atatürk büstü

Yumruğuna güvenmek lâzım

sün tahakkukunu temenni ediyoruz. Organizatörlerin muvaffakiyeti boks tarihimizde bir sahife açacaktır.

KAPAKTAKİ ATCI:

W. Giraud

1953 senesinin Ekim ayının 18 nci günü Ankara Hipodromunda muazzam bir kalabalık vardı. Tribünler dolmuşta. Herkesin merakla beklediği koşu, Reisicumhur koşusu idi.

Ayni gün, ayni saatte hipodromun şeref tribününde lor saçlı, şık giyinmiş, elinde dürbün, biraz heyecanlı bir şahıs duruyordu. Bu, William Giraud idi. Atları ve harası vardı. Zengindi, gayesi bu memlekette at neslinin gelişmesine hizmet etmek, kazandan büyük koşuların maddi ve mânevi zevkini beraberinde çalıştırdıkları ile paylaşmaktı.

Geçen seneki Reisicumhur koşusuna Nur isimli atı iştirak etmişti. Favori idi.

İki sene üstüste bu büyük koşuyu Nur kazanmıştı. Fakat bu defa start verildikten sonra, koşunun tabii galibi Nur koşmadı, sahibini de, at yarışları meraklların da hüsrana uğrattı.

W. Giraud, elli yaşındadır. Aslen Fransızdır, fakat asil olan ailesi efradı iki yüz senedenberi Türkiyede yaşamaktadır. Fabrikaları vardır. Hususi teşebbüs olarak iş sahasında her zaman ismi duyulmaktadır.

W. Giraud'un, küçük yaştanberi atlara karşı hususî bir merakı vardır. 1946 da atlarının yetiştiricisi Sedat Evliyazade ile birlikte büyük bir teşebbüse girişti. İngiltere'den dört kısrak sipariş etti ve İzmir'in Kızılçullu mevkiinde «Cennet» harasını kurdu. O günden beri koşu sahalarının en nadide tayları bu haradan çıkmaktadır.

İki defa Gazi Koşusunu ve üç defa Reisicumhur Koşusunu kazanan W. Giraud, Lutteur isimli tayı da bu harada yetiştirmiştir. Nur gibi, Lutteur de bu seneki Reisicumhur koşusunun favorisi idi. Fakat bu sene, hâdise 1953 te olduğu gibi cereyan etmedi. Lutteur rahat ve güzel bir koşu ile birinciliği, sahibi W. Giraud' da kupa ve ikramiyeyi aldı.

Bizde Reisicumhur koşulan Fransa'nın meşhur Arc de Triomphe ayarındadır.

Reisicumhur koşularının en iyi derecelerini daima W. Giraud'un adarı yapmıştır.

Bazı aygırlarını devlet haralarına veren Giraud'un memleket atçılığının kalkınmasında en büyük rolü oynayanlardan birisi olduğu muhakkaktır.

Atletizm

Bir dev yenildi

1954 Avrupa Atletizm Şampiyonasının hazırlıklarına başlanıldığı günlerde ortaya bir haber çıkmıştı. «Spora da politika girecek» deniliyordu. Tabii buna inananlar olduğu gibi dudak bükenler de çıktı. Fakat 13 Ekim tarihi, pek az kimsenin bildiği bir hakikatin perdesini yırtıverdi. Avrupa Atletizm Şampiyonasını hatırlıyanlar, 5000 metre koşusunda dünyanın 3 dev atletini ayni pist üzerinde seyredenlerin heyecandan birbirlerine girdiklerini de hatırlıyacaklardır. Dünyanın gelmiş geçmiş en muazzam uzun mesafe koşucusu Çek lokomotifi Zatopek'in ancak üçüncü geldiği bu koşuda «Politika vardı», Zatopek bilhassa mağlûp oldu» diyenler çıkmıştı ve Zatopek Avrupa Atletizm Şampiyonasından hemen bir hafta sonra Rus Kutz'un yeni kırdığı rekora bir saniyelik bir farkla yaklaşmış ve bu sözleri söyliyenlerin haklı olduklarını ima etmişti. O gün yapılan yarışta İngiliz Chataway, Rus Kutz ve Çek Zatopek arasında en formda görünen Chataway'dı. Fakat demir perde gerisinden iki kuvvetli atletin yarıştığı bir koşuda İngiliz atletin galibiyeti ihtimali dar görüşlü komünist idarecilerini telâşa Verdiğinden derhal bir komplo kurulmuş ve Zatopek'in Chataway'ın temposunu bozması ve Kutz'un aradan sıyrılması kararlaşmıştı. Netekim yarış günü evvelden yapılan telkin ve alınan emir üzerine Zatopek, Chataway ile omuz omuza didinirken Kutz, arayı 60 metre açmak suretiyle komünist arkadaşına ait rekoru da kırmış ve iyi göğüslemişti. Evdeki hesabın çarşıya uymaması neticesi, finişteki sürati ile Chataway da Zatopek'in önünde ikinci olmuştu. Pek basit görünen, bir geçme - geçilme hâdisesini o gün ancak atletizm mütehassısları anlayabilmişler, fakat 13 Ekim tarihinde Londrada yapılan bir müsabaka her şeyi açığa vurmuştur.

Londra'nın White - City Stadında yapılan Londra - Moskova atletizm karşılaşmalarının ekserisini Ruslar kazandılar. Bilhassa kadınlar arasındaki müsabakalarda ingiliz kadın atletlerini 56 - 32 mağlûp ettiler. Fakat, evet fakat bir yarış vardı ki, neticesini sadece Rusya ve İngiltere değil, bütün dünya merakla bekliyordu. Daha iki üç ay evvel İsviçrede bir oyuna getirilen ve böylece mağlûp edilen Chataway dünya 5000 metre rekortmeni Kutz'la hesaplaşacaktı. İki şampiyon hakikaten sadece birer atlet olarak işte böyle yarıştılar. Starterin tabancası ile başlayan yarışın sonunda final hakemlerinin kronometreleri Chataway'ın yeni bir dünya rekorunu ilân ederken üç ay evvelki komplo kendiliğinden ortaya çıkmış oluyordu. Rus atletlerinin farklı Puvan üstünlüğüne rağmen hâlâ bütün Londrada, hattâ İngiltere'de günün mevzuu olarak kabul edilen hâdise Chataway'ın galibiyetidir. Bannister, Prie gibi meşhur İngiliz atletleri arasında parlıyan Chataway, ipi yeni bir dünya rekoru ile göğüslediği zaman eski rekort-

Giraud ve Lutteur

25.000 T.L.

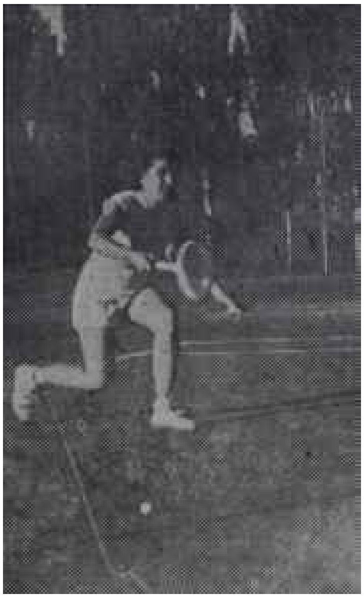
men Kutz kendisinden 1 metre geride bulunuyordu.

İngilizin derecesi 13'.51" .8, Rus rakibininki de hemen hemen ayni gibi bir şey. Akıllara hayret veren bu derece Dekatlon sayı cetvelinde 1287 puvana tekabül etmektedir ki, bu dahi rekorun ne kadar muazzam olduğunu kendiliğinden ortaya koyuyor.

Yüzme

F. Chadwick de mağlûp olurmuş

Ontario gölünü yüzerek geçmek müsabakasını tertip edenlerin akıllarına ilk önce, tabii ki Florence Chadwick gelmişti. Memleketimizin de yakinen tanıdığı bu Amerikalı kadın yüzücü İstanbulda Boğazı gidip - gelme geçtikten sonra Çanakkale Boğazını da ilk geçen kadın yüzücü sıfatını elde etmişti. Vakıa memleketimizden ayrılırken artık yaşlandığını ve yüzmeyi bırakacağım söylemişti. Fakat kendisinin, ismini dünyaya tanıtan yüzmelerine memleketinde devam ettiğini duyuyorduk. Bu itibarla New York ile Ontario arasındaki 32 millik mesafeyi katetmek için davet olunduğunu duyduğumuz zaman Amerikalı yüzücünün yeni bir rekorun arifesinde bulunduğuna hükmetmiştik. Tabiî ki bizimki tahminden ibaretti. Nitekim ismi değil dünyada, memleketi olan Kanadada dahi duyulmıyan 17 yaşındaki Marilyn'in yeni bîr rekorla Chadwicki mağlûp ettiğini öğrendiğimiz zaman hayretten kendimizi alamadık.

Tenis mevsimi biterken
Son vuruş

Çırpıntılı Ontario gölünü yüzerek geçmek her babayiğitin harcı değildir. Fakat bir mektep talebesi olan Marilyn yorucu ve zor muvaffakiyetinde en küçük yıpranma ve yorulma alâmetleri göstermeden bu zafere ulaşmıştır. Dünya çapındaki rakibi Amerikalı kadın yüzücü yarışın ortasına doğru abandone ederek müsabakayı terkederken genç Kanadalı yüzücünün de yarışı terk edeceğinden korkanlar Marilyn'in gittikçe artan bir şevk ve azimle yüzmesine devam etmesi karşısında ağızlarını açık bulmuşlardır.

Kanadalı genç kız bu muvaffakiyeti ile şahsı için olduğu kadar memleketi için de büyük bir propaganda yapmıştır. Son yıllarda maddî ve mânevi bakımlardan büyük terakkilerin eşiğinde bulunan Kanada şimdiye kadar spor sahasında pek fazla başarı gösterememişti. Olimpiyatlardan Olimpiyatlara buz Hokeyinde kazanılan muvaffakiyet haricinde hiç bir beynelmilel başarı elde edilememiş olması umumi bir teessürü mucip oluyordu. Bu itibarla çilli yüzlü ufak tefek lise talebesi Marilyn'in zaferi Kanadada bir bayram havası yaratmıştır. O kadar ki bütün Kanada'da en mühim siyasi ve içtimai meseleler bir tarafa bırakılmıştır. Bilhassa Marilyn'in Chadwick'i mağlûp etmesi Kanada gençliğinin artık muvaffakiyetin sırrına ermiş olması mânasında kabul edilmektedir. Kanada Gençlik Teşkilâtı, Miss Chadwick'in bu yarışı kazanacağını düşünerek ortaya koyduğu 10.000 dolarlık hediyeyi Marilyn'e vermiştir. Ayrıca genç kızın, hususi teşekküllerden aldığı hediyelerin 60.000 dolan bulduğu tahmin edilmektedir.

ARZULARINIZIN
TAHAKKUKUNU
TESADÜFE
BIRAKMAYINIZ
GAYELİ
TASARRUF
YOLUYLA
YUVANIZA
MUHAKKAK
KAVUŞURSUNUZ
EMLÂK
BANKASI
YAPI TASARRUFU

31 ARALIKTA
6000
ALTIN
1 kişiye 3000 altın
30 ARALIKTA
BAHÇELİ
SEKİZ EV
zengin para ikramiyeleri